

T.C
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**BATI TRAKYA SORUNUNU OLUŞTURAN
UNSURLAR ÜZERİNE TARİHSEL BİR
DEĞERLENDİRME: 1877-1995**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Ahmet Can HACIOĞLU

İstanbul, 2016

T.C
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**BATI TRAKYA SORUNUNU OLUŞTURAN
UNSURLAR ÜZERİNE TARİHSEL BİR
DEĞERLENDİRME: 1877-1995**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan;

Ahmet Can HACIOĞLU

Öğrenci No:

140771004

Danışman:

Doç. Dr. Armağan GÖZKAMAN

İstanbul, 2016

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Batı Trakya Sorununu Oluşturan Unsurlar Üzerine Tarihsel Bir Değerlendirme” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamını kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 05.04.2016

Aday: Ahmet Can HACIOĞLU

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

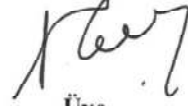
05/04/2016

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim dalı *Uluslararası İlişkiler* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **140771004** numaralı **Ahmet Can HACIOĞLU'nun** "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Batı Trakya Sorununu Oluşturan Unsurlar Üzerine Tarihsel Bir Değerlendirme: 1877-1995*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 29.03.2016 tarih ve 2016/13 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (.....) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düşülme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

Danışman
Doç. Dr. Armağan GÖZKAMAN
(Beykent Üniversitesi)

Üye
Prof. Dr. Ali Vahit TURHAN
(Beykent Üniversitesi)

Üye
Doç. Dr. Ali Faik DEMİR
(Galatasaray Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Ahmet Can HACIĞLU
Danışmanı : Doç. Dr. Armağan GÖZKAMAN
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2016
Alanı : Uluslararası İlişkiler
Anahtar Kelimeler : Batı Trakya Türkleri, Türk Azınlığı, Yunanistan, Trakya

ÖZ

BATI TRAKYA SORUNUNU OLUŞTURAN UNSURLAR ÜZERİNE TARİHSEL BİR DEĞERLENDİRME: 1877-1995

Bu çalışmadaki temel amaç, Batı Trakya Türklerinin çoğunlukken nasıl azınlık haline geldikleri ve Batı Trakya’da Türk azınlığı olarak yaşama savaşı bütün gerçekliği ile gözler önüne sermektir, 1877-1995 yılları arasında. İlk bölümde 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile başlayan zorlu süreç, Balkan Harbi, I. Dünya Savaşı ve sonrasında Yunanistan’ın egemenliği altına girişi anlatılmıştır. İkinci bölümde ise, Yunan Devleti altında Batı Trakya Türk azınlığının karşılaşmış olduğu sorunların neler oldu ele alınmıştır. Yöntem olarak literatür taraması yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu göstermiştir ki, Batı Trakya Türk azınlığının eğitim, ekonomik, sosyal, siyasi ve Türk kimliğinin tanınması gibi acil çözüm bekleyen birçok sorunu bulunmaktadır. Bu sorunların çözüme kavuşması, Batı Trakya Türklerinin yaşama kalitesini olması gerektiği düzeye getireceği gibi Yunanistan ve Türkiye’nin ikili ilişkilerine de pozitif yansıması olacaktır.

Name and Surname : Ahmet Can HACIOĞLU
Supervisor : Assoc. Prof. Armağan GÖZKAMAN
Degree and Date : Master, 2016
Major : International Relations
Key Words : Western Thracian Turks, Turkish Minority, Greece,
Thrace

ABSTRACT

A HISTORICAL EVALUATION OF FACTORS RELATING TO THE PROBLEM OF WESTERN THRACE: 1877-1995

The main purpose of this study is to expose how the Turks of Western Thrace have been reduced to a minority and to show how hard the struggle of living as a Turkish minority in Western Thrace has been between 1877 and 1995. The first part will be allotted to the difficult period tainted by the 1877-78 Russo-Ottoman War, Balkan War and the Greek rule. In the second part, the hardships that Turkish minorities have faced in Greece will be analysed. Literature review is used as a research method. This study shows that the Turkish minority of Western Thrace suffers from a wide range of problems with economic, social, political and educational facets. Dealing with these problems will lift the living standards of the Turkish community up to a decent level which will eventually have positive effects on the political relations between Greece and Turkey.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

GİRİŞ..... 1

BİRİNCİ BÖLÜM

BATİ TRAKYA’NIN TÜRK EGEMENLİĞİNDEN ÇIKIŞI

1. BATİ TRAKYA’DA DÜŞMAN İŞGALLERİNE KARŞI VERİLEN

MÜCADELELER..... 3

1.1. Rodop Türk Muvakkat Hükümeti..... 4

1.2. Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi 10

1.3. I. Dünya Savaşı Sırasında Batı Trakya 22

1.4. I. Dünya Savaşı’ndan Sonra Batı Trakya..... 24

1.5. Milli Mücadele ve Batı Trakya 30

2. LOZAN ANTLAŞMASI VE BATİ TRAKYA’NIN DURUMU..... 33

2.1. Lozan Konferansı’nın İlk Döneminde Batı Trakya 34

2.2. Lozan Konferansı’nın İkinci Döneminde Batı Trakya 40

2.3. Mübadele İşlemi Sırasında Batı Trakya’nın Durumu..... 41

İKİNCİ BÖLÜM

YUNANİSTAN EGEMENLİĞİ ALTINDA BATİ TRAKYA TÜRKLERİNİN

SORUNLARI

1. ETNİK KİMLİK VE VATANDAŞLIKTAN ÇIKARTILMA SORUNLARI44

1.1. Etnik Kimlik Sorunu 44

1.2. Vatandaşlıktan Çıkartma Sorunu..... 45

1.3. Göçe Teşvik..... 46

2. TEMEL ÖZGÜRLÜKLERE GETİRİLEN KISITLAMALAR 47

2.1. Toplanma Hakkının Kısıtlanması..... 47

2.2. Yasak Bölge Uygulaması..... 49

2.3. Basın ve İfade Sorunları..... 50

3. SOSYAL VE EKONOMİK HAKLARA GETİRİLEN KISITLAMALAR	51
3.1. Mülkiyet Sorunu	52
3.2. Vakıflar	54
3.3. Dini Sorunlar	55
4. BAŞMÜFTÜLÜK VE MÜFTÜLÜK SORUNU	56
4.1. Gümölcine Müftülük Sorunu	57
4.2. İskeçe Müftülük Sorunu	58
5. EĞİTİM ALANINDAKİ SORUNLAR.....	59
5.1. Öğretmen Sorunu.....	61
5.2. Ders Kitapları Sorunu	63
5.3. Okul ve Okullardaki Sorunlar	64
6. SİYASİ ALANDAKİ SORUNLAR.....	65
6.1. Seçimlere Bağımsız Adaylar İle Katılım	65
6.2. Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi	71
SONUÇ	73
KAYNAKÇA.....	78

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı, Batı Trakya'nın bağımsızlık ve yaşama savaşını anlatmaktır. Bölgenin Yunan egemenliği altına girmesiyle, orada yaşayan Türklerin çoğunlukken azınlık haline gelmesi, onlara karşı yapılan haksızlıklar ve bu haksızlığa karşı hak arama mücadelesini gözler önüne sermektir.

Bu çalışma yapılırken konu ile alakalı literatür çalışması yapılmış ve kaynakların doğruluğu birbirleri ile mukayese edilerek kontrol edilmiştir. Mümkün olduğunca çok kaynak kullanılmasına özen gösterilmiş, ancak hatalı veya taraflı olduğunu düşündüğüm bazı kaynaklar özellikle çalışmada kullanılmamıştır.

Çalışmanın başlangıcı olarak 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında bölgedeki Rus işgaline karşı silahlı direnişe geçilmiştir. Bu tarihten başlanmasındaki asıl amaç, Batı Trakya Türklerinin topraklarına olan bağlılığını ve onu savunmak için verdiği mücadelenin gösterilmesidir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonraki süreçte Batı Trakya Türklerinin gerek tarihteki ilk Türk Cumhuriyetini kurmaları gerekse Anadolu'daki kurtuluş savaşına ilham veren mücadeleleri ve ardından Yunan egemenliği altına girerek çoğunluk olan bir milletin nasıl azınlık haline getirildiği 1995 yılına kadar gösterilmiştir.

Batı Trakya'nın Yunanistan egemenliği altına girmesi ile birlikte fiili savaşıma durumu son bulmuş olsa da, bu sefer de hak arama davası ve haksızlıklara karşı mücadelesi başlamış oldu. Bu araştırmayı önemli kılan husus, Batı Trakya Türklerinin yüzyıldan fazla bir süredir yaşamış olduğu dramı, uğramış olduğu haksızlığı bütün yönleri ile ortaya koymasındır. Özellikle sorunlara ayrı ayrı değinilmiş, böylece sorunların kendi içerilerindeki tarihi gelişimi ve almış olduğu hal gösterilmek istenmiştir.

İşte Batı Trakya Türklerinin 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından başlayarak yaşamış oldukları acı, dram ve haksızlıklar literatür araştırması ile kronolojik sıra takip edilerek anlatılmıştır. Tez çalışması sırasında mümkün olduğunca olayların doğruluğu bir çok kez farklı kaynaklardan da teyit edilmiştir.

Bu tez çalışması temel olarak iki bölüme ayrılmaktadır. İlk bölüm, Batı Trakya Türklerinin vermiş olduğu egemenlik mücadelesi 93 Harbi, Balkan Savaşları ardından kurulan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti, Birinci Dünya Savaşı ve Lozan Antlaşması'nın sonuna kadar devam eden süreç anlatılmıştır. Özellikle ilk bölümde günümüz için en önemli kısım Lozan Antlaşması'dır. Bu antlaşma Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş senedi olduğu gibi, Batı Trakya Türklerinin haklarını garanti altına alınmasından dolayı son derece hayati öneme sahiptir.

Tezin ikinci bölümünde, Batı Trakya Türklerinin Yunanistan'ın egemenliği altında yaşamış olduğu, etnik kimliğin inkarı ve vatandaşlıktan çıkartılma sorunları, temel özgürlüklere getirilen kısıtlamalar, sosyal ve ekonomik haklara getirilen kısıtlamalar, eğitim alanındaki sorunlar, müftük sorunları ve siyasi alandaki sorunlar tek tek incelenmiş ve yapılan haksızlıklar ve yanlış uygulamalar ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BATI TRAKYA’NIN TÜRK EGEMENLİĞİNDEN ÇIKIŞI

Trakya olarak adlandırılan bölge, Doğu Trakya ve Batı Trakya olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti’nin sahip olduğu bölge Doğu Trakya’ya olarak adlandırılmış, Yunanistan’ın egemenliği altında bulunan bölgeye ise Batı Trakya denmektedir.¹ Batı Trakya’nın doğusunda Meriç nehri, batısında Mesta Karasu nehri, kuzeyinde Rodop dağları, güneyinde ise Ege denizi bulunmaktadır.²

1363’te Gazi Evrenos Paşa’nın gayret ve çabalarıyla Osmanlı topraklarına kazandırılan Batı Trakya, 1913 yılına kadar Osmanlı İmparatorluğu’nun egemenliği altında kalmıştır. Bu süre zarfında Batı Trakya, kelimenin tam anlamıyla Türklerin yurdu haline gelmiştir.³

Osmanlı İmparatorluğu’nun güçten düşmeye başlaması ile birlikte Balkanlar’daki toprakları, 1683 yılından sonraki süreçte artık eskisi kadar güvenli olmamaya başlamıştır. 1699’da imzalanan Karlofça Antlaşması, Türklerin Avrupa’dan çıkartılması için verilen mücadelede bir dönüm noktası oluşturmakla birlikte, 1770 yılına gelindiğinde Osmanlı, süper gücü olma niteliğini kaybetmiştir.⁴

1. BATI TRAKYA’DA DÜŞMAN İŞGALLERİNE KARŞI VERİLEN MÜCADELELER

Güçten düşmeye başlayan Osmanlı İmparatorluğu’na karşı 19.yüzyıldan itibaren Balkanlarda görülen çeşitli isyanlar, Devlet-i Aliye’yi karıştırmak isteyen diğer devletlerin desteğini de arkasına alarak ihtilallere dönüşmüştür. 1832 yılına gelindiğinde ise durum Osmanlı İmparatorluğu açısından son derece vahim bir hal

¹ Yusuf Halaçoğlu, Halit Eren, *Batı Trakya*, Cilt 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 144

² Halaçoğlu, Eren, a.g.e., s. 144

³ Umay Türkeş – Günay, *Türklerin Tarihi* (3. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara, 2010, s. 610

⁴ Yılmaz Öztuna, *93 ve Balkan Savaşları Avrupa Türkiye’sini Kaybımız Rumeli’nin Elden Çıkışı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2013, s. 22

almış, diğer devletlerin yardımı ve gayretleri ile kurulan Yunanistan Krallığı ilk Balkan devleti olmuştur.⁵

Bütün bu yaşananlar adeta gelecekte yaşanacak daha büyük felaketlerin habercisi niteliğindeydiler. Bu kötü gidişat tersine döndürülemediği gibi İmparatorluk iyice güçten düşmeye başlamış, sahip olduğu bütün topraklar gibi Batı Trakya'nın da geleceği tehlike altına girmiştir.

1.1. Rodop Türk Muvakkat Hükümeti

Rusya, Tersane Konferansı'nda herhangi bir sonuç alınamayınca, gücünü kullanmış ve çeşitli girişimlerde bulunarak Londra'da bir konferans toplanmasına önayak olmuştur. Planlanmakta olan bu konferans toplanmadan önce Rusya ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu arasında 15 Ocak 1877'de Peşte Anlaşması imzalanmıştır. Taraflar arasında imzalanan bu anlaşmaya göre, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek'i alırken, Rusya ise Balkanlar'da rahat hareket etme hakkına elde ettiği gibi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun olası bira savaşta tarafsız kalmasını da sağlamış oldu. Londra Konferansı toplandıktan sonra 31 Mart 1877 tarihine gelindiğinde, Londra Protokolü taraf devletlerce imzalanmıştır. Londra Protokolü adıyla alınan kararları Osmanlı İmparatorluğu'nun sert bir şekilde geri çevirmesinden sonra 24 Nisan 1877'de Rus kuvvetleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarını içerisine doğru ileri harekate başlayarak savaşın fitilini resmen ateşlemiş oldu.⁶

Aslında Ruslar, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı giriştikleri bu savaşın hazırlıklarını 1871 yılında tamamlamışlardı. Ruslar, Prusya'nın Fransa karşısında almış olduğu ezici üstünlükten esinlenerek, Osmanlı'ya karşı ezici, hızlı ve nispeten kolay bir galibiyet alabilmek amacıyla detaylı planlamalar yapmışlardır. Yapılan bu planlara göre, altı hafta içerisinde Boğazlara ulaşılması öngörülmüş, ağırlığını Rus süvarilerinin oluşturduğu kuvvetler, kale ve müstahkem bölgeleri belirleyerek

⁵ Öztuna, a.g.e., ss. 22-23

⁶ Cemal Akbay, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları İle Harbe Girişi*, Genelkurmay Personal Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2014, s. 30

buralara saldırı yapmakla vakit kaybetmeyecek, kenarlarından dolaşarak direkt olarak yüksek stratejik önemi bulunan Boğazlara yöneleceklerdi.⁷

1877 – 1878 yılları arasında gerçekleşmiş olan Osmanlı – Rus harbi, Gazi Osman Paşa ve askerlerinin canlarını ortaya koyarak yapmış oldukları Plevne müdafaasına ve Süleyman Paşa'nın bütün çabalarına rağmen, Rus orduları tarafından Edirne'nin işgal edilmesi engellenemedi. Düşman ordularının gelmiş oldukları konum, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olan İstanbul'u direkt olarak tehdit etmekteydi. Başkent in kapılarına kadar dayanan Ruslar ile 31 Ocak 1878 tarihinde mütareke yapılmıştır. Yapılan bu mütarekede Ruslar kazançlı çıkan taraf olmuş, İstanbul'a daha fazla yaklaşma hakkını elde etmişlerdir. Bütün bu yaşanan olaylar sonucunda, 3 Mart 1878 tarihinde Rus ordularının gölgesi altında, Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu neredeyse bütün Rumeli'yi kaybetmiş ve müstakil bir Bulgaristan'ı kabullenmekten başka çaresi kalmamıştır.⁸

Ruslar, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yapmış oldukları bu savaşta, İstanbul'u işgal edip boğazların kontrolünü ellerine geçirememişlerdi. Bunun yerine en büyük hedeflerinden birisi olan, sıcak denizlere inme hedeflerini, bu antlaşma sonucunda kurulan Büyük Bulgaristan üzerinden başarıya ulaştırmışlardı.⁹

Ayastefanos Antlaşması'nda tam bağımsız Bulgaristan'dan söz edilememesine rağmen, antlaşmada çizilen Bulgaristan sınırları, adeta Bulgar halkının bir çeşit kutsal haritası haline gelmiştir. Oysa imzalanan bu antlaşma bile Rus Kont İgnatıyef tarafından oluşturulmuştu.¹⁰

Ayastefanos Antlaşmasından sonra Ruslar, kazandıkları bölgelerde yaşayan Müslümanların, ellerinde bulun silahları teslim etmelerini istedilerse de bu

⁷ Mesut Uyar, Edward J. Erickson, *Osmanlı Askeri Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ss. 374-375

⁸ Nevzat Gündoğ, *1913 Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, ss. 40-43

⁹ Ömer Turan, *Rodop Türklerinin 1878 Direnişi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000, ss. 1-4

¹⁰ Valery Kolev, (15 Şubat 2013), *Balkan Savaşlarında Bulgaristan'ın Stratejik Hedefleri*, 100. Yıldönümünde Balkan Savaşları ve Edirne, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 2013, s. 52

taleplerine olumsuz yanıt aldılar. Rusların yurtlarını işgal etmelerine karşılık, bölgede yaşayan Rodop Müslümanları ve mülteciler direnişe geçtiler.¹¹

14 Nisan 1878 tarihine gelindiğinde Çirmen’de Türkler tarafından Rus – Kazak süvarilerine karşı gerilla faaliyetlerine girişilmiştir. Bölgede meydana gelen bu ilk kıvılcım son derece kısa bir sürede Ortaköy, Stanimaka, Bania, İhtiman, Samankof, Nevrokop, Ropcoz, Darıdere, Paşmaklı, Koşıkavak, Kırcaali, İskeçe, Gümülcine, Dedeagaç, Fere, Soflu ve Dimetoka’yı da içerisine alçak şekilde bütün bölgeye sirayet etmiştir.¹²

Rus istilasına karşı başlatılmış olan bu Milli Mukavemet, o sırada İstanbul’un kapılarına dayanmış olan Rus ordularını son derece zor bir duruma düşürmüştür. Ruslara karşı ayaklanan Türklerin amaçlarını anlamak ve durumu kontrol altına alabilmek maksadıyla bölgeye, Rus memurları ve İstanbul’dan da Serasker Kapısı Hassa Meclisi azasından Sami Paşa ile Vefa Efendi gönderilmiştir. Rus ve Osmanlı temsilcileri ile İstanmaka civarında görüşen Türk Milli Mukavemet’in önde gelen isimleri son derece açık bir dille, sadece Osmanlı İmparatorluğu altında yaşamak istediklerini ve başka bir milletin yönetimi altına girmeyi kabul etmediklerini belirtmişlerdir.¹³ Ayrıca bununla da yetinmeyerek Osmanlı idaresi altında kalmak istediklerini belirten, yabancı devletlerin İstanbul’da bulunan elçiliklerine “Hükümet-i Muvakkat” mührünü taşıyan muhtıralar vermişlerdir.¹⁴

Rodoplarda başlayan Milli Mukavemet, Rumeli bölgesinde dağılan Osmanlı ordusunun bazı taburları, yöre halkı ve göçmenler tarafından oluşturulan spontane bir oluşumdur. Kendiliğinden başlamış olan bu direniş, kendisinden beklenmeyecek kadar kısa bir süre içerisinde örgütlenmiş ve ardından da bir geçici hükümet haline gelmiştir.¹⁵

¹¹ Turan, a.g.e., s. 6

¹² Ahmet Aydın, *Batı Trakya Faciasının İç Yüzü*, İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 35

¹³ Tefik Bıyıklıoğlu, *Trakya’da Milli Mücadele* (3.Baskı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s. 20

¹⁴ Abdurrahim Dede, *Tarih ve Memleketim*, Trakya’nın Sesi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 19

¹⁵ H. Bülent Demirbaş, *Batı Trakya Sorunu*, Arba Yayınları, İstanbul, 1996, s. 19

Bölge insanının başlattığı bu direniş aslında sadece yabancı bir devletin ordularına karşı değil, özgürlüğüne, canına, malına, onuruna kastedenlere karşı, şerefli bir başkaldırıdır. Osmanlı İmparatorluğu’nun gelip kendilerini kurtarmasını beklemedikleri gibi, canlarını ortaya koyarak Anavatanlarını savunmakta bir saniye dahi tereddüt etmemişlerdir. Ayastefanos Antlaşması ile başkalarının, kendileri için çizdikleri kadere boyun eylememişler, içlerindeki özgürlük ateşi ile canları pahasına direnişe geçmişlerdir. Bu özgürlük, bağımsızlık ateşi ise tarih boyunca Türklerin genel karakterini oluşturan en öncemi unsulardan birisi olmuştur. Nitekim Kurtuluş Savaşı, bu özgürlük ve bağımsızlık aşkının en net görüldüğü mücadelelerden birisidir.

Her hangi bir devletten desteğini arkasında almadan, tamamıyla kendiliğinden başlayan bu direnişin birden fazla lideri bulunmaktaydı.¹⁶ Ayrıca bu haklı vatan savunmasına katılanların sayısı hakkında da çok farklı bilgiler bulunmaktadır. Bunun başlıca nedeni ise, gerektiği taktirde eli silah tutabilen bütün Türklerin muharebelere katılmaktan çekinmemesinden dolayı, direnişe katılanların sayısı on bin ile yirmi beş bin arasında değişmektedir. Bu Türk kuvvetlerinin elinde döneminin en iyi tüfeği olarak gösterilen “Martin” silahları bulunmakla birlikte, Gazi Osman Paşa ve Süleyman Paşa’nın ordularına ait silah ile mühimmatlardan da yararlanılmıştır. Ayrıca Süleyman Paşa’nın ordusundaki bazı askerlerde bu direnişe iştirak etmişlerdir.¹⁷

Dönemin büyük devletleri Ayastefanos Antlaşması’ndan memnun kalmadılar ve vaziyeti görüşmek için 13 Haziran 1878 tarihinde Berlin’de bir kongre düzenlenmesini kararlaştırdılar. 11 Temmuz 1878’de Berlin Kongresinin aldığı karar doğrultusunda Almanya, Avusturya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya’nın İstanbul’da bulunan büyükelçilikleri, Rodoplardaki ayaklanma ve Rodoplara sığınan göçmenlerin durumları hakkında yerinde ve detaylı araştırma yapmaları için görevlendirildiler.¹⁸

¹⁶ Turan, a.g.e., s. 7

¹⁷ Bıyıklıoğlu, a.g.e., ss. 21, 24

¹⁸ Abdürrahim Dede, *Balkanlar’da Türk İstiklal Hareketleri*, Türk Dünyası Yayınları, İstanbul. 1978, s. 18

“Rodop Tahkikat Komisyonu” adıyla oluşturulan bu heyet 3 – 4 Ağustos tarihlerinde öncelikle Kırcaali’ye giderek buradaki, Rodop ve Batı Trakya Geçici Hükümeti yöneticileriyle çeşitli görüşmeler yapmışlardır. Kırcaali’deki temasların ardından 6 Ağustos tarihinde direnişin merkezi konumunda bulunan Sultanyeri kazasının Karatarla mevkiinde ileri gelen kişilerle görüşmeler yapan komisyon, çalışmalarını tamamladıktan sonra yürütülmekte olan bu kurtuluş savaşının tamamıyla meşru olduğunu beyan etmiştir.¹⁹

Berlin Konferansı sonunda, 13 temmuz 1878 tarihinde Almanya, Avusturya, Fransa, Büyük Britanya, İtalya, Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu arasında Berlin Antlaşması imzalandı. Berlin Antlaşması, Ayastefanos Antlaşmasının yerine geçmesi için yapılmış bir antlaşmadır. İmza edilen bu antlaşma, Ayastefanos Antlaşması ile mukayese edildiğinde Devlet-i Aliye açısından daha makul bir antlaşmadır. Berlin Antlaşmasının Rodoplar ile alakalı kısmına gelindiğinde ise; Şarkı Rumeli isminde Osmanlı İmparatorluğu’na bağlı özerk bir vilayet kurulmuştur. Kurulan bu vilayet askeri ve siyasi olarak Osmanlı’ya bağlı olmasının yanında bu vilayeti savunma hakkı yine Osmanlı İmparatorluğu’na aitti. Şarkı Rumeli valisi gerekli gördüğü durumlarda Osmanlı askerini davet etme yetkisini elinde bulundurmaktaydı. Ayrıca vilayetin bir de Hristiyan valisi olması gerekiyordu.²⁰

Osmanlı İmparatorluğu’nun parçalanma sürecinde önemli dönüm noktalarından birisini Berlin Antlaşması oluşturmaktadır. Bu antlaşma ile birlikte İngiltere ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, sürdürmüş oldukları Osmanlı’nın toprak bütünlüğünü koruma politikası da son bulmuş oldu.²¹

Berlin Antlaşması neticesinde oluşan Şarkı Rumeli’den son derece rahatsız iki devlet bulunmaktaydı bunlar, Rusya ve Bulgaristan. Büyük Bulgaristan’ı kendisine adeta kutsal bir hedef olarak belirleyen Bulgarlar, Berlin Antlaşmasının şartlarını kabul etmekten ziyade Şarkı Rumeli’yi işgal etmeyi kendilerine hedef olarak belirlemişlerdi. Bu nedenden dolayı Bulgaristan, Şarkı Rumeli’de yaşamakta olan Bulgar halkını sürekli olarak tahrik etmekten, kışkırtmaktan geri durmamıştır.

¹⁹ Aydın, a.g.e., s. 38

²⁰ Dede, Tarih ve, ss. 24-26

²¹ Akbay, a.g.e., s. 31

Rusya ise, Şarkı Rumeli'nin kontrolünü istemeden de olsa Berlin Antlaşması nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu'na teslim etmek zorunda kalmıştır. Şarkı Rumeli, Rusya açısından da oldukça büyük öneme sahiptir çünkü son derece stratejik önemi bulunan Balkan geçitleri Osmanlı'nın hakimiyeti altında kalmış, böylece Rusya'nın İstanbul'u işgal edip boğazların kontrolünü ele geçirme planı başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Amaçlarından vazgeçmeyen Rusya, bu doğrultuda çalışmalarına devam ederek Bulgarları sürekli olarak kışkırtmıştır.²²

Rusya'nın da desteğini arkasına alarak iyice cesaretlenen Bulgar çeteleri, 1885 yılında Filibe'deki hükümet konağına baskın yaptı. Bu baskın neticesinde Osmanlı valisi Gavri Paşa zor kullanılarak vilayetin dışarısına çıkartıldı. Bulgar çeteleri hiç vakit kaybetmeyerek önce vilayetin kontrolünü ellerine aldılar ardından da Bulgar Prensi Aleksandr'ı Filibe'ye davet ettiler. Bulgar çetelerinin yapmış olduğu bu oldu bitti neticesinde Doğu Rumeli Bulgaristan'a bağlandı.²³

Osmanlı Vükela Meclisi'nin 12 Aralık 1885 tarihli mazbatasında, bu ilhakın savaştan kabul edilmesini gerekli görmüştür. Bu kabullenişin altın yatan başlıca nedenler şunlardır; ordunun personel olarak yetersiz olmasının yanında, Bulgar kuvvetlerinin sayıca Osmanlı kuvvetlerinden fazla olması, ayrıca İngilizlerin Bulgarlara yapmış olduğu yardımlar ve yapılacak olan harbin nasıl neticeleneceğinin öngörülemiyor oluşu, Osmanlı İmparatorluğu'nu savaştan kaçınmaktan başka yol bırakmamıştı.²⁴

Osmanlı İmparatorluğu, Bulgarların yapmış olduğu bu oldu bitti karşısında son derece aciz bir duruma düşmüştür. Rusya'nın desteği ile Bulgaristan'ın Şarkı Rumeli'yi ilhakını 5 Nisan 1886'da Tophane Kasrı'nda imzalanan antlaşma ile kabullenmek zorunda kaldı. İmzalanan bu antlaşma ile Şarkı Rumeli, Osmanlı vilayeti olmaktan çıkmış ve Osmanlı İmparatorluğu'na ise sadece Kırcaali ve Ropcz kazaları kalmıştır.²⁵

²² Vahdettin Engin, *II. Abdülhamid ve Dış Politika* (5. Baskı), Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011, s. 31

²³ Engin, a.g.e., ss. 31-32

²⁴ Bıyıklıoğlu, a.g.e., ss. 51-52

²⁵ Bıyıklıoğlu a.g.e., ss. 55-59

Devlet-i Aliye'nin bu oldu bitti durumunu kabul edip, kendisini ve hakkı olan toprakları savunmayı denemeden bu toprakları bırakması, aslında imparatorluğun ne kadar güçsüzleştığını bütün boyutlarıyla gözler önüne sermektedir. Osmanlı İmparatorluğu, güçlü olduğu zamanlarda asla böyle duruma karşılık vermeden boyun eğmeyeceği gibi zaten diğer devletler de bu tarz bir oldu bitti girişiminde bulunmaya cesaret edemezdi.

Batı Trakya Türkleri, Osmanlı'nın gelip kendilerini kurtarmasını beklemeden ve hiç düşünmeden zamanın şartları içerisinde vazifeye atılmaktan çekinmemişlerdir. Rodoplarda başlamış olan bu milli mukavemet sekiz yılın ardından sonlanmıştır. Batı Trakya Türkleri, kendi yurtlarını savunmakta ne kadar kararlı ve istekli olduklarını, başka bir devletin boyunduruğu altında yaşamak istemediklerini yaptıkları ile bütün dünyaya göstermişlerdir.

1.2. Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna-Hersek'i işgal etmesinin ardından Rusya, Balkanlarda izlemiş olduğu politikayı değiştirmek zorun da kalmış ve 1909 yılından sonraki süreçte Sırbistan ve Bulgaristan'ı Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na karşı ittifak yapmaya teşvik etmiştir. Bulgaristan ve Sırbistan'ın ittifak yapması o kadar kolay olmamış, bunun altında ise kendi aralarında çözüme kavuşmamış sorunlar bulunmaktaydı. En sonunda Rusya'nın girişimleri meyvesini vermiş ve bu iki devlet 10 Mart 1912 tarihinde bir ittifak oluşturmuşlardı. Bu ittifak, Karadağ ve Yunanistan'da içine alacak şekilde genişlemiştir. İttifak, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na karşı kurulmuş gibi görünmesine rağmen, asıl odak noktasında Osmanlı İmparatorluğu'nun hükümdarlığı altındaki toprakların paylaşılması vardı.²⁶

Aslında 1903 yılına kadar Bulgaristan'ın askeri doktrini, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı saldırıya geçmekten ziyade savunma pozisyonunda kalmaktı. Bu düşüncenin temel nedeni, Bulgaristan'ın, Osmanlı'nın savaş alanında kolay kolay mağlup edilemeyeceği gerçeğiydi. 1903'te başa geçen ve 1906 yılına kadar görev

²⁶ Akdes Nimet Kurat, *Türkiye ve Rusya XVIII. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşına Kadar Türk-Rus İlişkileri (1798-1919)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 171

yapmış olan Bulgaristan Başbakanı Racho Petro döneminde ise Bulgaristan'ın doktrininde değişikliğe gidilmiş, Bulgaristan'ın askeriyesinin güçlendirilmesi yönünde ciddi adımlar atılmıştır. Bulgar ordusunun mevcudu iki kat arttırılarak 61.000'e ulaştığı gibi silah alımı içinde krediler sağlanmıştır.²⁷

Rusya açısından Balkan devletlerine kurdurmuş olduğu bu ittifakın ana amacı, Balkanlarda hemen bir savaş çıkartmaktan daha ziyade, Avrupa'da çıkması muhtemel bir savaşın patlak vermesi halinde, Balkan devletlerini bir blok halinde kendi safında savaşa sokmaktır. Böylece gerçekleşmesi muhtemel olarak görülen savaşta Rusya, Balkanlarda üstün ve ayrıcalıklı bir konuma yükselecek, daha sonraki süreçte ise Osmanlı İmparatorluğu'nun geleceğinin belirlenmesi Rusya'ya kalacaktır.²⁸

Osmanlı İmparatorluğu ise bu ittifaklar kurulurken, İstanbul'da yaşanan siyasi çatışmalar, uzun yıllar boyunca ara ara tekrarlanan Arnavut isyanı, Makedonya ve Yemen'de yaşanan karışıklıklar, İtalyanlar ile Trablusgarp'ta yapılmakta olan savaş, İmparatorluğu zor duruma soktuğu gibi dış politikayı takip etmesini de bir hayli zorlaştırmıştır. Bu nedenlerden dolayı Osmanlı İmparatorluğu, kurulmakta olan bu Balkan ittifakını engelleyemediği gibi içinde bulunduğu bu zor durum, ittifakın kurulmasını daha da hızlandırmıştır.²⁹

Bu ittifaklarında haricinde Osmanlı İmparatorluğu olası bir savaş durumunda, elinde kalan Balkan toprakları savunmayı kolaylaştıracak doğal engellerden yoksun olduğundan dolayı, buralardaki varlığını sürdürebilmesi için bölgede büyük kuvvetler bulundurması gerekmektedir. Ancak Devlet-i Aliye, Balkan devletlerinin birleşerek saldırıya geçme ihtimalini pek önemsememiş olması gerekli tedbirleri almamasına neden olmuştur.³⁰

Hayati öneme sahip olan bu tedbirler alınmadığı gibi, Rusya'nın Balkanlarda savaş olmayacağına dair Osmanlı Hariciye Nazırı Noradungyn Efendi'ye vermiş

²⁷ Koley, a.g.e., s. 53

²⁸ Kurat, a.g.e., s. 172

²⁹ Necdet Hayta, Tolga Seçkin Birbudak, *Balkan Savaşları'nda Edirne*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (Atase) Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010, ss. 5,8

³⁰ Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)* (3.Baskı), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 15

olduğu teminata güvenen Osmanlı İmparatorluğu, Rumeli’de bulunan yüz yirmi tabur talimli askerini terhis etmiştir. Devlet-i Aliye talimli askerlerini terhis ederken, ittifak içerisinde olan Balkan devletleri seferberlik ilanında bulundular. Seferberliklerini ilan etmiş Balkan devletleri, Osmanlı’ya verdikleri nota ile Rumeli’de yapılacak olan ıslahatta, dönemin önde gelen devletleriyle birlikte kendi kontrolleri altın yapılması talebinde bulundular. Bu nota sonrasında Osmanlı İmparatorluğu, Balkan devletleri ile olan ilişkilerini kesti.³¹

Balkan devletleri bu politikayı takip ederken Rusya, Osmanlı İmparatorluğu ile İtalya arasında sürmekten olan savaşın en kısa zamanda bitmesinden yana taraftı. Zira Rusya’nın izlemiş olduğu politikada birinci öncelik, çıkması muhtemel büyük savaşa hazırlık yapmaktı. Rusya’nın izlemiş olduğu politikaya rağmen Balkan devletleri Rusya ile aynı fikirde değillerdi, bu nedenle kurmuş oldukları ittifakı kendi menfaatleri doğrultusunda harekete geçirmekten çekinmeyerek, Osmanlı İmparatorluğu’na karşı savaşa girmişlerdi.³²

Bütün bu gelişmelerden sonra, Karadağ 8 Ekim 1912 tarihinde Yenipazar’a doğru saldırıya geçerek I. Balkan Savaşı’nın da fitili ateşlenmiş oldu. Bunun takibinde Bulgarlarda boş durmayarak, Osmanlı İmparatorluğu’nun Trakya topraklarına geniş kapsamlı bir hücum harekatı düzenledi. Bulgarlar yapmış oldukları bu saldırılar sonucunda, Osmanlı İmparatorluğu’nun I. Ordusu’nu mağlup ettikleri gibi Edirne’yi de kuşatma altına aldılar. Elde ettikleri başarılar ile yetinmeyen Bulgarlar, İstanbul’a doğru yürüyüşe geçtiler. Osmanlı İmparatorluğu, Bulgar kuvvetlerini bin bir güçlkle İstanbul’a son derece yakın bir mevki olan, Çatalca hattında durdurulabildi. Osmanlı’ya karşı savaşa girişmiş olan diğer Balkan devletleri de Devlet-i Aliye’yi bir çok yerde ağır yenilgiye uğrattı.³³

Bulgaristan, I. Balkan Harbi’nde Trakya coğrafyasını almak için saldırmış olsa da, hem birinci hem de ikinci Balkan Savaşlarında asıl hedef Makedonya’nın tamamı idi, Trakya değil. Bu amacın altında yatan neden ise, Makedonya’da çok daha fazla Bulgar nüfusu bulunmasına karşın, Trakya bölgesinde daha az Bulgar

³¹ Halaçoğlu, a.g.e., ss. 20-21

³² Kurat, a.g.e., s. 172

³³ Edward J. Erickson, *Size Ölmeyi Emrediyorum! Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Ordusu* (3.Basım), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2011, s 19

nüfusu bulunmasıydı. Zaten Balkan ittifakı görüşmelerinde dahi Bulgaristan'ın istekleri hep Makedonya ağırlıklı olmuştur.³⁴

Bu savaşın sonunda Osmanlı İmparatorluğu, kimsenin beklemediği kadar ağır bir yenilgi ile yüzleşmek zorunda kaldı. Trakya'yı kaybeden Osmanlı, ordusunun savaştan göstermiş olduğu son derece başarısız performans nedeni ile sadece bir hafta gibi çok kısa bir süre içerisinde, Bulgar kuvvetlerinin Çatalca önlerine kadar ilerlemesini durduramamıştır. İstanbul kapılarına kadar dayanan Bulgarlar ile ağır şartlar altında, 3 Aralık 1912 tarihinde mütareke yapıldı. Bu mütarekeye göre Bulgarlar, Edirne – İstanbul demiryolunu kullanarak Çatalca'da bulunan ordularının ihtiyaç duyduğu bütün eksiklikleri giderebileceklerdi fakat Osmanlı İmparatorluğu, Edirne'de kuşatma altına bulunan ordusu için aynı haklara sahip değildi.³⁵

Osmanlı İmparatorluğu, I. Balkan Savaşı başladıktan sadece 2 hafta sonra, büyük güçlükler ve zorluklar ile alınan Rumeli topraklarının neredeyse tamamına yakınıni kaybetti. Savaşta sadece Edirne, Yanya, İşkodra savunmalarında başarı gösterebilen Osmanlı kuvvetleri, harbin geneline bakıldığında neredeyse hiçbir varlık gösterememiştir. Yaşanan bu durum İmparatorluk için tam anlamıyla bir bozgun, büyük bir facia anlamına gelmekteydi.³⁶

Balkan Harbi'nin almış olduğu vaziyet, İngiltere ve Fransa'nın çıkarları ile doğru orantıda gitmemekteydi, işte bu nedenden dolayı Londra'da 16 Aralık 1912 tarihinde bir konferans toplandı. Bu konferansta Midye- Enez hattının batı tarafında kalan bütün Rumeli topraklarının Osmanlı İmparatorluğu'ndan alınarak Bulgaristan'a bırakılması düşünülmekteydi. Ancak takvimler 6 Ocak 1913 tarihini gösterdiğinde konferans kesintiye uğramıştır.³⁷

İmparatorluğun bu kötü gidişatına dur demek için, İttihat ve Terakki'nin önde gelen üç ismi, Kurmay Binbaşı Cemal, X. Kolordu kurmay başkanı Kaymakam Enver ve eski dahiliye nazırı Talat beyler bir araya gelerek, 23 Ocak 1913'de Bab-ı

³⁴ Kolev, a.g.e., ss. 52, 54

³⁵ Gündoğ, a.g.e., ss. 99 101

³⁶ Hayta, Birbudak, a.g.e., s. 25

³⁷ Yalçın Koçak, Ertan Özyiğit, *Batı Trakya Türk Cumhuriyeti "100.Yıl Anısına"*, Wizard Edutainment, İstanbul, 2014, s. 290

Ali Baskınını gerçekleştirdiler. Baskında Sadrazam Kamil Paşa zor kullanılarak istifa ettirilirken, ordunun başı durumundaki Nazım Paşa öldürülmüştür. Gerçekleştirilen bu askeri darbe sonucunda ise; Mahmud Şevket Paşa sadrazam, Talat bey geçici dahiliye nazırlığına, Ahmet İzzet Paşa harbiye nazırı vekilliğine getirilirken, Cemal Paşa da Çatalca Ordusu'nun kumandanlığına getirildi.³⁸

3 Aralık'ta başlamış olan ateşkes, 3 Şubat 1913 tarihine gelindiğinde son bulmuştur. İttihat ve Terakki'nin Bab-ı Ali baskını sonrasında başa gelen yeni hükümet, Edirne'yi kurtarabilmek için Bolayır'a taarruz etmiş ve Şarköy'e çıkartma düzenlemiş olmasına rağmen, bu girişimlerden herhangi bir sonuç alınamamış ve 26 Mart'ta Bulgarların Edirne'yi işgal etmeleri önlenememiştir.³⁹

Bu başarısızlıkla sonuçlanmış girişimlerin sonrasında dönemin büyük devletleri, Balkan devletlerini zorlaması sonucunda Londra'da 30 Mayıs 1913 tarihinde barış antlaşması imza edilmiştir. Bu antlaşma ile birlikte Osmanlı, Midye – Enez hattının batısında kalan bütün topraklardan vazgeçmiş, Girit'i Yunanistan'a terk etmiş ve Ege adalarının durumunu, Arnavutluk'un sınır çizimini büyük devletlere bırakmayı kabul etmiştir.⁴⁰

Mahmud Şevket Paşa'nın sadareti boyunca, Edirne'nin kaybedilmesi ve Londra Antlaşması ile bu durumun tescillenmesi, kendisini bütün tepkilerin odağı haline getirmiştir. 11 Haziran 1913 tarihine gelindiğinde Mahmud Şevket Paşa, birtakım komplocuların düzenlemiş olduğu suikasta kurban gitmiştir. Bu suikast sonrasında yapılan araştırmalarda olayın ardındaki kişiler açığa çıkartılmıştır. Suikast sonucunda boşalan sadrazamlık makamı, Mehmed Said Halim Paşa ile doldurulmuştur.⁴¹

Balkan Savaşı, Balkan devletlerinin zaferi ile sonuçlanmış ve ittifaktaki bütün devletlerin bu neticeye katkıda bulunmuş olmalarına rağmen, savaştan sonra Balkan devletleri arasında bir takım sorunlar çıkmış ve Londra Barış Antlaşması

³⁸ Edward J. Erickson, *Büyük Hezimet Balkan Harpleri'nde Osmanlı Ordusu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 314-315

³⁹ Koçak, Özyiğit, a.g.e., s. 291

⁴⁰ Metin Ayışığı, *Mareşal Ahmet İzzet Paşa Askeri ve Siyasi Hayatı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s. 108

⁴¹ Erickson, *Büyük Hezimet*, ss. 407-408

imzalandıktan sadece iki gün sonra Sırbistan ile Yunanistan arasında Bulgaristan'a karşı İttifak Anlaşması yapılmıştır. Çok vakit geçmeden Balkan devletleri arasında yaşanan bu gelişmeler üzerine, Bulgarlar savaş ilanında bulunmadan 16 Haziran 1913 tarihinde, Sırp ve Yunan askerlerine karşı taarruza geçmiştir.⁴²

Bu saldırı sonrasında tarihte II.Balkan Harbi olarak bilinen savaşın fitili ateşlenmiş oldu. Bulgaristan girişmiş olduğu bu savaşın ilk zamanlarında, cephenin farklı yerlerinde başarı sağlamış olsa da çok geçmeden durum devam etmeyerek savaş Bulgaristan'ın aleyhine dönmüştür. 21 Haziran'da Yunanistan, 25 Haziran'da Sırbistan, ve 27 Haziran'da da Romanya, Bulgaristan'a karşı savaş ilanında bulundular.⁴³

Bu devletlerin kendi aralarında savaşmaya başlaması, Osmanlı İmparatorluğu için adeta eşi görülmemiş bir fırsatın kapılarını ardına kadar açmış oldu. İttihatçı olan kişiler bu yeni durum karşısında, Londra Antlaşması'nın geçerliliğini yitirdiğini düşünüyorlardı. Bu savaştan hemen yararlanma isteğinde olmalarına karşın hükümetin içerisinde çeşitli görüş ayrılıkları bulunmaktaydı. Osmanlı kuvvetlerinin I.Balkan Harbi'nde sergilemiş oldukları performans nedeniyle, yeni bir savaşa girilmesinin yaratacağı belirsizliklerden korkulmasının yanı sıra savaşı finanse edecek kaynak bulunmasının zorluğu konusunda ayrıca çekinceler bulunmaktaydı.⁴⁴

Londra Antlaşması'na göre Bulgaristan, Midye – Enez hattına kadar olan bölgeyi boşaltması gerekmekteydi fakat Bulgaristan, antlaşmanın uymakla yükümlü olduğu kısma uymayarak toprakları boşaltmamıştı. Bulgaristan'ın göstermiş olduğu bu tutum neticesinde Osmanlı İmparatorluğu, Bulgaristan'a bir nota ile uyarıda bulunmuştur. Bu notada, Midye – Enez hattına kadar olan kısmın boşaltılması istenmekteydi. Bu notadan cevap alamayan Devlet-i Aliye, Balkan

⁴² Cengiz Hakov, (15 Şubat 2013), *Bulgaristan ve Balkan Savaşları (1912-1913)*, 100. Yıldönümünde Balkan Savaşları ve Edirne, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 2013, ss. 58-59

⁴³ Hakov, a.g.e., s. 59

⁴⁴ Demirbaş, a.g.e., ss. 24-25

devletlerinin birbiriyle savaş halinde olmasından dolayı doğan bu eşi bulunmaz fırsatı kaçırmamak için ileriye atılma konusunda karar vermiştir.⁴⁵

Başkumandan vekili konumunda bulunan Ahmet İzzet Paşa, 11 Temmuz'da İstanbul'a gelmiş ve aldığı talimatlar gereğince, 14 Temmuz günü Çatalca ve Bolayır'da savunma pozisyonundan çıkılarak ileri harekate başlanacağı emrini orduya bildirmiş olmasına rağmen, hükümet kararı ve padişahın da iradesiyle hareket tarihi bir gün geriye çekilmiştir. Planlanan bu harekate başlanmadan önce de büyük devletlere bir nota gönderilerek, Meriç nehrinin batı tarafına geçilmeyeceği konusunda güvence verilmiştir.⁴⁶

Cemal Paşa'nın yazmış olduğu hatıratında anlattıklarına göre; Meriç Nehrinin sağ sahiline Osmanlı kuvvetlerinin geçmeyeceğini henüz daha hareket başlamadan önce beyan edilmiş olması siyasi bir hataydı. Paşa'nın anılarındaki ifadesine göre, yalnızca Edirne'nin geri alınması yeterli bir hedef değildi. Edirne'nin savunulabilmesi için Dimetoka ve Sofulu havalisinin Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları dahilinde kalmasının hayati derece önemli olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Meriç'in Türklere ait bir nehri olarak kalması gerektiği gibi Dedeoğlu, Gümülcine ve İskeçe havalisinin %85'inin Müslüman olduğunu vurgulayarak, buraların düşman elinden kurtarılması için çalışmalar yapılması gerektiğinin de üzerinde durmuştur.⁴⁷

13 Haziran günü Çatalca'da savunma pozisyonundan çıkan İmparatorluk kuvvetleri, çok acı bir şekilde kaybettikleri toprakları geri alabilmek için ileri hareketlerine başladılar. Kayda değer bir düşman direniş ile karşılaşmayan kuvvetler, 15 Temmuz akşamı Midye – Enez hattına hiç zorlanmadan ulaştılar. Bu gelişmeler yaşanırken eski müttefikleri savaş halinde bulunan Bulgaristan, Osmanlı kuvvetlerine karşı koyabilecek yeterli gücü bulunmamaktaydı.⁴⁸

Osmanlı İmparatorluğu kuvvetleri, Bulgar işgalinden kurtardıkları yerlerden geçerken şahit oldukları manzara içler acısıydı. Türklere ait olan her şey imha

⁴⁵ Ayışığı, Mareşal Ahmet İzzet Paşa... , ss. 109-112

⁴⁶ Ayışığı, Mareşal Ahmet İzzet Paşa , ss. 112-113

⁴⁷ Cemal Paşa, a.g.e., ss. 59-60

⁴⁸ Ayışığı, Mareşal Ahmet İzzet Paşa , ss. 113-114

edilmiş, geride pek fazla bir şey kalmamıştı. Bu gelişmelere şahit olan Osmanlı askerleri, soydaşlarının düşmüş olduğu bu son derece zor duruma kayıtsız kalamamış, Midye – Enez hattını geçmek için sabırsızlanmaya başlamıştı. İçlerindeki ileriye atılma isteğine rağmen, hattın geçilmesi konusunda kesin bir emir verilmemişti. Talimatlar gelene kadar İmparatorluk ordularının beklemekten başka seçeneği bulunmamaktaydı. Oysa Osmanlı ordusunun bu bekleyişi sırasında, Bulgar ordusunun güç kazanma ihtimali bulunmaktaydı ve daha ileriye gitmek son derece güç bir hal alabilirdi.⁴⁹

Beklenen emirin gelmesi ile birlikte 21 Temmuz'da Türk ordusu, Edirne ve Kırklareli'ni düşmanın elinden kurtarmak için yarıda kalan taarruza devam etmiştir. Bu ilerleyiş sırasında Osmanlı ordusu, I.Balkan harbinde göstermiş olduğu kötü performansın aksine, muazzam bir gayret, dirayet göstermiştir. Edirne önlerine kadar gelen Yarbey Enver Bey, 22 Temmuz tarihinde şehre saldırmayı kararlaştırmıştır. Bulgar orduları, Osmanlı kuvvetleri ile çarpışmadan kaçınarak, 21'i 22 Temmuzla bağlayan gece şehri boşaltarak geri çekildiler. Böylece Türk ordusu, kısa bir süreliğine elden çıkmış olan Edirne'yi tekrardan Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına almış oldu.⁵⁰

Balkan Savaşlarında, Rumeli bulunan Türk ve Müslümanlara karşı zulümler yapılmıştır, fakat bizim konumuz Batı Trakya olduğu için sadece Batı Trakya coğrafyasında yaşanan olayları ele alacağız. Bulgarlar, Osmanlı'dan kazandıkları topraklar üzerinde yaşayan Müslümanların hayatlarını vahşice ellerinden almıştır. Bu durum karşısında zulme maruz kalan insanlar evlerini, barklarını arkalarında bırakarak göç etmişlerdir. Bu insanlara göç esnasında rahat verilmemiş, Bulgar komitacıların saldırılarına maruz kalmışlardır. İskeçe, Dedeoğlu ve Kavala'da Bulgarlar, yakaladıkları insanları öldürmekten geri kalmadıkları gibi Drama'ya girer girmez şehrin iki büyük camisini kiliseye çevirmişlerdir.⁵¹

10 Ağustos 1913'te Balkan devletleri arasında Bükreş Antlaşması'nın imzalanması ile barış sağlanmış oldu. Bu antlaşmaya göre Batı Trakya, Bulgaristan

⁴⁹ Ayıışı, Mareşal Ahmet İzzet Paşa, ss. 115-116

⁵⁰ Ayıışı, Mareşal Ahmet İzzet Paşa, ss. 119-120

⁵¹ Halaçoğlu, a.g.e., ss. 48,49,56,61,62

sınırları içerisinde kalıyordu fakat Yunanlılar, Batı Trakya'yı Bulgarlara teslim ederken mümkün olduğunca çok zorluk çıkartmak için Osmanlı'yı da Batı Trakya konusuna dahil etme çabası içerisindeydiler. Öte yandan Osmanlı İmparatorluğu, Batı Trakya'ya müdahale etmek için bütün koşullar son derece uygun görünüyordu olmasına rağmen, Midye – Enez hattını aşarken Meriç nehrinin batı yakasına geçmeyeceğini beyan etmiş olması, Batı Trakya'yı düşman elinden kurtarmak için yapılacak bir taarruzun önünü kapamıştı. Batı Trakya nüfusunun %85'ini Türkler oluşturmaktaydı. Bulgarlar burada bulunan halka zulüm etmekteydiler. En sonunda Osmanlı İmparatorluğu Batı Trakya'da uygulanan bu zulme daha fazla kayıtsız kalmayarak, 19 Ağustos tarihinde Avrupa merkezlerindeki elçilerine, Batı Trakya'daki insanları Bulgar zulmünden korumak için küçük birliklerin gönderilmesinin, Meriç'in batı yakasına geçmek anlamına gelmediğini bildirmiştir.⁵²

Hükümete bağlı olmayan, yarı resmi durumdaki bu küçük birlikler, Meriç nehrinin batısına geçmeyi başardıkları gibi bu durum karşısında Hükümetin ve Başkumandanlığın göz yummasını da sağladılar. Harekatın başında, Süleyman Askeri Bey bulunmakla birlikte, Çerkez Yüzbaşı Reşid, Yüzbaşı Fehmi Bey, İzmirli Eşref ve kardeşi Sami'de operasyona katılanlar arasında yer almaktaydı. Meriç nehrini geçen bu birlikler, Mesta Karasuyu Vadisine kadar bütün Batı Trakya'yı kontrolleri altına almayı başarmışlardır.⁵³

1 Eylül 1913 tarihine gelindiğinde Garbi Trakya Hükümeti kuruldu. Bu gelişme yaşanırken Osmanlı İmparatorluğu ile Bulgaristan arasındaki barış görüşmeleri başlamak üzereydi, nitekim 7 – 18 Eylül arasında İstanbul'da gerçekleşen barış görüşmeleri meyvesini vermiş, 29 Eylül tarihinde İstanbul Antlaşması imza edilmiştir. İmzalanan bu antlaşmadan sonra Osmanlı İmparatorluğu, Batı Trakya'nın boşaltılması emrini vermişse de herhangi bir tesiri olmamıştır.⁵⁴

Bu gelişmelerden sonra Süleyman Bey, hiç vakit kaybetmeden bölgedeki Müslüman halkın ileri gelenlerini genel bir kongreye toplayarak, “Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkata-i İslamiyesi” ismiyle merkezi Gümülcine olan bir hükümetin

⁵² Bıyıklıoğlu, a.g.e., s. 73

⁵³ Cemal Paşa, (Hazırlayan: Alpay Kabacalı), *Hatıralar* (7.Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 62

⁵⁴ Demirbaş, a.g.e., ss. 39 -41

kurulduğu ilan edildikten sonra Gümölcine Belediye Reisi, hükümetin geçici başkanı sıfatını alırken, Süleyman Askeri Bey ise icra kuvvetleri başkanlığına getirildi.⁵⁵

Hükümetin kurulmasından sonra yapılan açıklamada, Osmanlı İmparatorluğu ile herhangi maddi bir bağının kalmadığı bildirilmiş ve bu durumu Batı Trakya halkına, Avrupa devletlerinin temsilciliklerine iletilmiştir. Bölgede yaşanan bu gelişmelerden yararlanmak isteyen Yunanistan fırsatı kaçırmayarak, Bükreş Antlaşması'nın görüşmelerinde Bulgaristan ile mutabakata varamadıkları için ellerinde bulundurdıkları Dedeağaç şehrini ve limanını, 2 Ekim 1913 tarihinde Batı Trakya hükümetine teslim etmekle de kalmamış, Batı Trakya Türklerine silah ve cephane yardımı yapabileceklerini hatta Bulgarlara karşı Rum çetelerini Gümölcine'ye gönderileceğini vadetmiş olmasına rağmen Yunanistan, yardım vaatlerini tutmamıştır. Yardım vaatlerini tutmayan Yunanistan, Batı Trakya'ya karşı askeri tedbirler almaktan da geri kalmamıştır.⁵⁶

Dedeağaç'ın yeniden Türklerin eline geçmesi, halkın üzerinde büyük bir sevinç ve coşku yaratmıştı. Halk sevincini göstermek için Batı Trakya'nın her yanını Osmanlı ve Batı Trakya Cumhuriyeti'nin bayrakları ile donatmıştır. Ayrıca Dedeağaç gibi önemli bir ticari limanı eline geçiren Batı Trakya hükümetinin iktisadi ve mali kapasitesi artmış oldu.⁵⁷

Batı Trakya hükümeti, Dedeağaç'ın alınmasından sonra devlet organlarının tesisi için girişimlere başlamıştır. Dış dünyaya sesini duyurabilmek gayesi ile Resmi Batı Trakya Ajansı kurulmuş ardından, Independant adında Fransızca ve Türkçe yayınlanan bir gazete yayınlanmaya başlamıştır.⁵⁸ Otuz bin kişi mevcutlu bir ordu kuruldu, sınırlar belirlendi ve pasaport uygulamasına geçildi. Batı Trakya Hükümeti, bayrak olarak; yeşil, siyah, beyaz renkleri üzerinde, ay yıldızlı bayrağı bağımsızlıklarının sembolü olarak benimsemiştir. Osmanlı yasaları ve tüzükleri değiştirilmeden kabul edildi ve davalara bakması için Garbi Trakya Adliyesi görevlendirildi.⁵⁹

⁵⁵ Cemal Paşa, a.g.e., s. 62

⁵⁶ Gündoğ, a.g.e., ss.128 - 134

⁵⁷ Gündoğ, a.g.e., s. 135

⁵⁸ Dede, Tarih ve, s. 50

⁵⁹ Koçak, Özyiğit, a.g.e., s. 337

Batı Trakya’da bu gelişmeler yaşanırken, ortada Osmanlı hükümetinin Bulgarlar ile imzalamış olduğu İstanbul Antlaşmasının gerçekleri bulunmaktaydı. Bu antlaşmaya göre, en geç 25 Ekim 1913 tarihine kadar Osmanlı İmparatorluğu, Batı Trakya’nın herhangi bir karşı koyma olmadan Bulgarlara teslimine fiilen yardım edeceğinin taahhüdünü vermişti. Gene aynı antlaşma ile Batı Trakya Türklerine geniş haklar tanınmış olmasına rağmen Bulgaristan, savaştan sonra son derece güçsüz duruma düşmüştü. Bulgar ordularının büyük kısmı terhis edilmiş vaziyetteydi, Batı Trakya çeteleri ile baş edebilecek kapasitesi dahi bulunmuyordu.⁶⁰

Bulgarlar bu durumdayken Osmanlı İmparatorluğu’nun İstanbul Antlaşması’nı imzalamasında, dönemin siyasi durumu ve üzerindeki baskıyı olabildiğince azaltma arzusu ile birlikte Edirne gibi büyük bir önemi olan şehri garantiye almak isteği büyük bir rol oynamıştır. Zira Osmanlı’nın asıl çekincesi Bulgaristan değil Rusya idi. Rusların, Edirne’nin Osmanlı hakimiyetinde kalmasına karşı çıkmıyor oluşları bir türlü anlamlandırılmamış ve Rusların fikir değiştireceğinden çekinilmiştir.⁶¹

Osmanlı hükümeti, Batı Trakya’nın, hiçbir direniş göstermeden Bulgarlara teslim olmasını istemiş, Batı Trakya Türkleri ise Osmanlı hükümetinin isteklerinin tam aksine, ellerinden geldiğince Bulgarlara karşı direnişe geçmek arzusundaydılar. Süleyman Askeri Bey, arkadaşları arasındaki Bulgarlara karşı direnişe geçme aşkını bir türlü yatıştıramayınca, bir mektup yazarak Osmanlı İmparatorluğu’na müracaat etmiştir. Yazmış olduğu bu mektupta, arkadaşları arasında sözü geçen Cemal Bey’in hemen gelerek duruma müdahale etmesini, aksi takdirde Bulgarlara karşı direnişe geçilebileceğini ve kan dökülebileceğini bildirmiştir. Mektup göndermekle de yetinmeyen Süleyman Askeri Bey, mektubunun İstanbul’a ulaşmasından yalnızca dört beş saat geçmiş olmasına rağmen kendisi de İstanbul’a gelip, gerekli mercilerle temaslarda bulunmuştur. Bu görüşmeler sonucunda Cemal Bey’in, Gümülcine ve İskeçe’ye giderek Bulgarlara karşı direnişe geçmek isteyen kişileri ikna etmesine karar verildi.⁶²

⁶⁰ Demirbaş, a.g.e., s. 45

⁶¹ Gündag, a.g.e., ss. 150, 151

⁶² Cemal Paşa, a.g.e., ss. 63,64

Cemal Bey'in bölgeye gelişinden sonra Batı Trakya, Bulgarlara karşı direnmeden teslim olmayı kabul etmiştir. Teslimiyetin gerçekleşmesinden sonra Batı Trakya Hükümeti'nin ileri gelen kişileri de İstanbul'a geri dönmüşlerdir.⁶³

Bulgarlar Batı Trakya'yı ellerine geçirdikten sonra Müslüman halkı zorla göç ettirerek yerlerine, Anadolu ve Makedonya'dan gelen Bulgarları yerleştirmek istiyorlardı. Bu amaçları doğrultusunda çeşitli yerler, silah arama bahanesi ile kuşatılmış ve Müslüman halkın evlerine girilerek, değerli olan eşyaların gasp edildiği yetmezmiş gibi, genç kadınların namuslarını kirletip, erkekleri de döverek hapsetmişlerdir.⁶⁴

Şunu da belirtmek gerekir ki, Balkan Savaşı ve sonrasındaki süreç boyunca Müslüman halka en fazla zulmü Bulgarlar yapmıştır. Trakya'da dahil olmak üzere, Müslüman halk zorla Hristiyanlaştırılmaya çalışılmıştır. Zorla Hristiyanlığa geçirilen kişilere, Hristiyan olduklarına dair tasdikname vermekle de yetinmeyerek, bu tasdiknameye karşılıklı iki, üç frank para almışlardır.⁶⁵ Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı Trakya politikası ise, Bulgarlar tarafından zorla gönderilen veya kendi isteği ile göç etmek isteyen Müslüman yada Gayr-i Müslim olan halkın kesinlikle Osmanlı İmparatorluğu içerisine kabul edilmemesi yönündeydi.⁶⁶

Müslümanlar, Balkan savaşları esnasında kaybettikleri topraklarda harpten önce nüfus olarak çoğunluğu oluşturmalarına rağmen, 1913 yılının son aylarında bu durum tamamıyla değişmiştir. Çoğunluk durumundaki Müslümanlar katliam ve zorunlu göçlerin etkisiyle azınlık durumuna düşmüştür.⁶⁷

Sonuç olarak Batı Trakya Türkleri, bağımsız bir hükümet kurmuş olmalarına rağmen sırf anavatanlarının selameti için kendi memleketlerinin düşman eline geçmesine göz yummuşlardır. Bu son derece asil ve takdire şayan bir davranıştır. Bu gelişmeler ise Osmanlı'nın ne kadar zor ve sıkıntılı bir durumda olduğunu gayet net bir şekilde göstermektedir. Güçlü durumdaki Osmanlı İmparatorluğu, Batı

⁶³ Abdürrahim Dede, *Balkanlar'da Türk İstiklal Hareketleri ...*, s. 51

⁶⁴ *Osmanlı Belgelerinde Batı Trakya*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, İstanbul, 2009, ss. 92, 96

⁶⁵ Salim Aydın, *Balkanların Acı Yüzü*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 370

⁶⁶ *Osmanlı Belgelerinde Batı Trakya*, ss. 90, 91

⁶⁷ Justin McCarthy, *Ölüm ve Sürgün* (2.Baskı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 182

Trakya'nın direnişte bulunmadan teslimini istemek şöyle dursun, asla soydaşlarının büyük çoğunlukta yaşadığı toprakların başka bir milletin eline geçmesine seyirci kalmayacağı gibi bizzat kendisi savunurdu.

1.3. I. Dünya Savaşı Sırasında Batı Trakya

Balkan Savaşı sonrasında Türk-Bulgar barış antlaşması müzakeresi için İstanbul'a bir Bulgar heyeti geldi. Bu heyet ile yapılan barış konferansı sırasında Türk-Bulgar ittifakından da bahsedilmiştir. Türk tarafı kurulması düşünülen bu ittifaka özel önem veriyordu çünkü Yunanlıların eline Limni, Midilli, Sakız gibi önemli Akdeniz adalarının bırakılmasını imkansız olarak görüyorlardı. Fakat Bulgar tarafı, Dünya Savaşı başlayana kadar kurulması düşünülen bu ittifak konusunda Osmanlı İmparatorluğu'nu oyalamaktan başka bir şey yapmamıştır. Dünya Savaşı patlak verince Bulgarlar daha önceden kararlaştırılmış olan esasların hiçbirisini dikkate almamışlardır.⁶⁸

Bulgarlar, Osmanlı İmparatorluğu ile yapılacak bu ittifak anlaşmasında istekli olmalarına rağmen, Osmanlı'nın eskisi kadar güçlü olmadığını farkında oldukları gibi ne kadar daha ayakta kalacağını da tahmin edemiyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu son derece kırılgan ve nazık yapısı nedeniyle tek başlarına ittifak yapmaktan kaçınan Bulgarlar, büyük devletlerin güvencesi altında bir ittifak kurmak arzusundaydılar.⁶⁹

Üçlü ittifak grubuna girmek için olabildiğince yavaş davranmayı tercih eden Bulgarlar, Almanya – Avusturya – Osmanlı ittifakına girmek için, Osmanlı İmparatorluğu'ndan toprak talebinde bulundular. Bulgarların desteğini alabilmek amacıyla Osmanlı, Bulgarlardan gelen bu talep doğrultusunda hareket ederek, her ne kadar istemeyerek de olsa, 6 Eylül 1915'de Sofya'da imzalanan bir antlaşma ile Doğu Trakya'nın Batı sınırları boyunca uzanan toprakları egemenliğini Bulgaristan'a bırakmıştır.⁷⁰

⁶⁸ Cemal Paşa, a.g.e., ss. 64-69

⁶⁹ Akbay, a.g.e., s. 45

⁷⁰ Bıyıklıoğlu, a.g.e., s. 107

Osmanlı devlet adamları ise bu toprakları Bulgarlara bırakırken, savaşın kazanılacağı inancını taşımaktaydılar. Harbin sonuna gelindiğinde Bulgarların, Sırbistan başta olmak üzere Romanya ve Yunanistan'dan alacağı topraklara karşılık olarak, Osmanlı İmparatorluğu'ndan savaşın başında antlaşma ile almış olduğu topraklar ile beraber, Batı Trakya'nın da geri alınacağına inancını taşıyorlardı. Dönemin Osmanlı yöneticilerine göre, Bulgarlara verilen topraklar zaferin kazanılması için yapılan bir fedakarlıktı.⁷¹

İsmet İnönü'de anılarında bu duruma değinmiştir, o dönemde Genelkurmay Harekat Şubesi Müdürü konumunda bulunan İsmet Paşa, Bulgarlara verilen topraklar nedeniyle büyük bir üzüntü yaşamış ve Enver Paşa'ya üzüntüsünden bahsetmiştir. Bunun üzerine Enver Paşa da, Alman Generali von Falkenhayn'dan alınan, savaşın sonunda dünyanın gelecekteki halinin kazanan devletler tarafından belirleneceğinden bahseden telgrafı İsmet Paşa'ya göstermiştir. İsmet İnönü'ye göre, Dünya Savaşı kazanılmış olsaydı dahi Bulgarlar aldıkları toprakları vermezlerdi.⁷²

Batılı Müttefikler de kendi aralarında birtakım paylaşım planları yapmaktan geri durmamışlardır. 1915 yılının mart ayında Batılı Müttefik devletler kendi aralarında yapmış oldukları İstanbul Antlaşması ile Rusya'ya Marmara bölgesi ile Trakya, İzmit ve İstanbul verilmekteydi.⁷³

I.Dünya Savaşı bütün şiddeti ile sürmekteyken 1916 yılına gelindiğinde, Romanya'ya karşı hazırlanmakta olan taarruz için Osmanlı İmparatorluğu'nun yardımı talep edildi. Gelecek olan bu yardıma karşılık olarak Bulgarlar, Batı Trakya'nın bir kısmını veya hepsini, Osmanlı'ya geri verileceğine dair vaatte bulunmuşlarsa da, bu vaatlerine dair bir anlaşma imzalamaya yanaşmadıkları gibi istedikleri askeri desteği de almışlardır.⁷⁴

⁷¹ Zekai Güner, *Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1 Aralık 1918-13 Mayıs 1920)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998, s. 8

⁷² İsmet İnönü, (Hazırlayan: Sabahattin Selek) *Hatıralar* (4.Baskı), Bilgi Yayınları, 2014, s. 337

⁷³ Cahit Kayra, *Sevr Dosyası*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2011, ss. 41-42

⁷⁴ Bıyıklıoğlu, a.g.e., s. 108

1.4. I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Batı Trakya

Dünya Savaşı sonunda İttifak Devletleri yenilgiye uğramışlardır. Bu yenilgi ile birlikte bitap durumda olan Osmanlı ve Bulgaristan'ın hali, Yunanistan'ın Megali İdea hayallerinin gün yüzüne çıkmasını sağladı. Yunanlılar, Batı Trakya'nın eski Yunan memleketi olduğu tezini ileri sürmekten geri kalmamışlar, ayrıca bu tezlerini doğrulamak için çeşitli yayınlar yapmışlardır.⁷⁵

Yunanistan'ın almış olduğu bu tutum karşılık Bulgarlar da boş durmayarak, Batı Trakya'nın kendi ellerinde kalması için gayret harcamanın bir adım ötesine geçip, Doğu Trakya üzerinde de hak iddiasında bulunmaktan geri kalmamışlardır. Bütün bu hak taleplerine rağmen Osmanlı İmparatorluğu, herhangi bir girişimde bulunmayarak sessiz kalmayı tercih etmiştir.⁷⁶

10 Kasım 1918 tarihinde, İstanbul'daki Batı Trakyalıların bir araya gelerek oluşturdukları kongrenin kararıyla, Batı Trakya Komitesi kuruldu. Kurulan bu komiteye, Hasan Tahsin (Argun), Hüseyin Sabri (Tüten), İskeçeli Arif Beyler seçildiler. Komite kendisine hedef olarak, Batı Trakya'yı yabancıların elinden kurtarmasını ve halkın çok büyük bir oranda Türk olduğu Batı Trakya'da Wilson Prensiplerine dayanılarak plebisit yapılmasını sağlamaktı.⁷⁷

Aynı zamanda Talat Paşa'nın önerisi ve tavsiyeleri ile Trakya Türklerinin haklarını savunmak ve Trakya'nın ırki, kültürel, ekonomik ve tarihi olarak Türklere ait olduğunun ilmi ve tarihi olarak ispatı için Edirne Belediye Reisi Şevket Bey ve Avukat Şeref (Aykut) Bey, tüccardan Yolageldili Kasım Efendi'nin öncülüğünde 1 Aralık 1918 günü, Trakya – Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi adıyla teşkilat kuruldu.⁷⁸

Cemiyet, İstanbul basınına yapmış olduğu açıklamada, Batı Trakya Türklerinin 1912'den buyana Bulgarların idaresi altında nasıl bir zulme ve imha politikalarına maruz kaldıklarına örnekleri ile birlikte değindikten sonra, Batı

⁷⁵ Dedec, Balkanlar'da Türk , s. 56

⁷⁶ Dedec, Balkanlar'da Türk , ss. 56 57

⁷⁷ Dedec, Balkanlar'da Türk , s. 57

⁷⁸ Güner, a.g.e., ss. 10,13,24

Trakya’da halk oylaması yapılması gerektiği fikrini ileri sürmüş ve bölgede yaşayan insanlar hakkında şu sayısal bilgileri vermiştir; 40.000 Bulgar, 50.000 Rum, 400.000 Türk.⁷⁹

Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Nutuk’unda, Trakya Paşaeli Cemiyeti’nin ileri gelen kişilerinden bazıları ile İstanbul’da görüşüğünü belirtiyor. Görüştüğü kişilerin, Osmanlı İmparatorluğu’nun parçalanması ihtimalinin son derece yüksek olduğunu ve bu durumda Trakya’yı, imkan olması durumunda Batı Trakya’yı da içine alan İslam ve Türk topluluğu halinde kurtarmayı düşündüklerini ve bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için, İngilizlerden yardım alamazlarsa Fransızlardan yardım almayı hedeflediklerinden bahsetmiştir. Atatürk’e göre asıl hedef Trakya Cumhuriyeti fikrinin hayata geçirilmesiydi.⁸⁰

Batı Trakya Komitesi ve Trakya – Müdafaa Heyeti Osmaniyesi adları ile kurulan bu iki cemiyet, aynı görüşte olduklarından dolayı İstanbul’da aynı amaç doğrultusunda birlikte çalışmayı kararlaştırdılar. Bu iki kuruluş, İstanbul’da “Siyasi Delegeler” adı altında 27 Mayıs 1920’de Batı Trakya’nın ve 15 Temmuz 1920’de Doğu Trakya’nın da Yunanlılar tarafından işgaline kadar birlikte çalıştılar.⁸¹

Paris Barış Konferansı 1918 yılının sonlarında Paris’te toplandı ve çalışmalarına fiilen 12 Ocak 1919’da başlamıştır.⁸² Venizelos 30 Aralık 1918’de Yunan taleplerini oluşturan “La Grece devant le Congres de la Paix” adını taşıyan metni yazdı. Metin Paris’te bulunan delegelere dağıtılırken kamusal olarak yayımına başlanması için aceleci davranılmamıştır.⁸³

Venizelos, 3-4 Şubat 1919’da On’lar Konseyi’nde yapmış olduğu açıklamada, İstanbul hariç olmak üzere, Batı Anadolu’nun bir kısmını ve bütün Trakya’yı, 12 adanın, Kıbrıs’ın ve diğer Ege adalarının Yunanistan’a verilmesi gerektiğini söylemekten çekinmemiştir. Venizelos’un buradaki tutumu son derece ilginçtir, Batı Trakya nüfusunun sadece Bulgarlar ve Rumlardan meydana

⁷⁹ Güner, a.g.e., s. 25

⁸⁰ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk* (31.Basım), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 7

⁸¹ Metin Ayışığı, *Belgeler Işığında Milli Mücadele Tarihimiz*, Sentez Yayınları, İstanbul, 2012, ss. 286-287

⁸² Ayışığı, *Belgeler Işığında*, s. 287

⁸³ Andrew Dalby, *Eleftherios Venizelos*, Akılçelen Kitapları, Ankara, 2014, s. 102

geliyormuş gibi davranıyor, bölgede yaşamakta olan Türk varlığından bahsetmiyordu. Bulgarlar dahi Batı Trakya topraklarında hak iddia etmekten çekinmezken, Türk nüfusunun çoğunlukta olmasına rağmen Trakya'nın Türklere verilmesi asla gündeme gelmemiştir.⁸⁴

Trakya'daki Rum nüfusun yoğunluğunu bahane eden Venizelos, konferansta yaptığı başvuruyla bölgenin tamamının Yunanistan'a verilmesini talep ettiğini açıkladı. Venizelos'un bu isteğinden sonra Konferans, Trakya'nın durumunun incelenmesi için Yunan işleri komisyonunu görevlendirmiştir. Komisyon 1 Mart 1919 tarihinde verdiği karar ile Yunanistan'ın bu talepleri doğrultusunda, Doğu ve Batı Trakya'nın Yunanistan'a bırakılması gerektiği bildirdi. Komisyon'un almış olduğu bu karara rağmen yüksek konsey, Trakya konusunda verilecek olan nihai kararın Osmanlı-Bulgar barış antlaşmaları görüşülürken kararlaştırılacağını belirtti.⁸⁵

Mareşal Franchet D'esperey, 11 Ekim 1919 tarihinde yaverini Trakya Cemiyeti'nin İstanbul'daki merkezine göndererek, Batı Trakya'nın güney kısmının müttefikler tarafından ve İskeçe'nin ise Yunanistan tarafından işgale uğrayacağını haberini verdi. Bu gelişmeler karşısında Batı Trakya Komitesi, vakit kaybetmeden merkezini Gümülcine'ye taşıdı.⁸⁶

Bulgaristan ise elindeki toprakları kaybetmemek için, Batı Trakya'nın akıbetinin belirleneceği günlerde son bir deneme ile Gümülcine, İskeçe, Sofulu, Dimetoka, Dedeoğlu ve Rodop bölgelerinde seçim yaptırarak müttefik devletlere, Batı Trakya'da yaşayan Türklerin Bulgar yönetimi arzu ettiklerini göstermek istemiştir. Bulgarların yapmış olduğu bu son girişim, bölge halkının sandık başına gitmemesi Bulgarların bu son çabasını boşa çıkarmıştır.⁸⁷

15 Ekim 1919 tarihinde, Fransız Generali Charpy idaresinde Batı Trakya Hükümeti kuruldu. 18 Ekim 1919 tarihinde Bulgarlar, Karaoğlu, Dimetoka, İskeçe,

⁸⁴ Ayışığı, Belgeler Işığında, ss. 288-289

⁸⁵ Ayışığı, Belgeler Işığında, ss. 287-288

⁸⁶ Demirbaş, a.g.e., s. 73

⁸⁷ Demirbaş, a.g.e., ss. 82,83

Gümölcine, Sofulu, Dedeagaç bölgelerini boşaltmaya başlamış, 20 Ekim 1919'da bu devir teslim tamamlanmıştır.⁸⁸

27 Kasım 1919 tarihine gelindiğinde ise Bulgaristan ile Müttefikler arasında Neuilly Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmanın 48. maddesine göre Bulgaristan, 26 Eylül 1915 tarihinde Osmanlı'dan almış olduğu Edirne civarındaki alan ile savaştan önce Bulgaristan'ın elinde olan Batı Trakya'nın akıbetinin belirlenmesini müttefiklere bırakmayı olarak kabul etti.⁸⁹

Yunanlılar ise boş durmayıp bölgenin nüfus yapısını kendi lehlerine çevirebilmek için girişimlerde bulunuyorlardı. Edirne'de bulunan Rum aileler, Selanik ve bağlı kazalara gidebilmek için pasaport almaktaydılar. Asıl hedef, bölgede azınlık durumundaki Rumları çoğunluk haline getirip, Yunan ordusunun Batı Trakya'yı işgalini haklı çıkartma amacını gütmekteydiler.⁹⁰

Batı Trakya valisi konumundaki General Charpy, Arif Efendi'yi mutasarrıf olarak görevlendirirken kendi karargahında Yunanistan'ı temsilen Vamvakas, Bulgaristan'ı temsilen Grekof, Albay Topalçikolf ve Dışişlerinde Dimitrof'tan meydana gelen bir heyet bulunmaktaydı. Batı Trakya halkının çok büyük bir bölümünü Türkler ve Müslümanlar tarafından oluşturulmasına rağmen, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu geçici hükümet içerisinde herhangi bir resmi temsilcisi bulunmamaktaydı.⁹¹

Arif Efendi, General Sharpy'den görevi aldıktan sonra hiç vakit kaybetmeden çalışmalarına başladı. Mutasarrıflığı idare edebilmek için bölgede bulunan bütün okur, yazar kişileri görüşmek üzere davet etti. Görev almayı kabul eden kişiler arasından tayinleri gerçekleştirildi.⁹²

Yunanistan, diplomatik olarak Fransız himayesi altındaki Batı Trakya yönetimini tanıyor gibi gözükmüşse de bir yandan da kendi çıkarları doğrultusunda,

⁸⁸ Güner, a.g.e., s. 103

⁸⁹ Demirbaş, a.g.e., s. 82

⁹⁰ Osmanlı Belgelerinde Batı Trakya, s. 144

⁹¹ Aydın Ömeroğlu, *Türk Devriminin Batı Trakya Türklerinin Azınlık Yaşamına Etkisi*, Analiz Basım, İstanbul, 2012, s. 17

⁹² Kemal Şevket Batıbey, *Batı Trakya Türk Devleti (1919-1920)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1979, s. 12

çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmaktan da geri kalmadı.⁹³ Yunanistan'ın yapmış olduğu bu girişim sonucunda Fransızlar, bu bölgede plebisit yani halk oylaması yapılacağını açıkladılar. Fransızların yaptığı bu açıklamadan sonra bölgedeki Türkler, yoğun faaliyetlere giriştiler çünkü bölgenin çok büyük bir bölümü Türk'tü, Türklerin oyları bölgenin kaderi için son derece belirleyici bir rol oynayacaktı.⁹⁴

Plebisit kararından sonra Batı Trakya'daki Türkler, Fransız mandasının kendi yararlarına olacağını tasavvur etmekte, Fransa anakarasının Batı Trakya'dan uzak olması nedeni ile zamanla bu topraklardan gideceklerini düşünmekteydiler. Yunanistan egemenliğinin tercih edilmesi durumunda ise, kurtulmanın hayli zor olacağı düşünüldüğü için Türkler tarafından, Fransız mandası yönünde propaganda faaliyetleri yapılması kararlaştırıldı. Türklerin çalışmalarına karşılık Yunanlılar da boş durmayarak, Batı Trakya'yı egemenlikleri altına alabilmek adına çeşitli propaganda faaliyetleri ile halkı etkilemek için çalışmalar yapmaya başlamışlardı.⁹⁵

Arif Efendi, bölge halkını bilinçlendirebilmek amacıyla General Charpy'ye gerekli bilgileri vererek gizli bir teşkilat kurdu. Bu kurulan teşkilatı idare edecek olan kişi Osmanlı'dan Batı Trakya'ya gizlice gelmiş olan Topçu Yüzbaşı Ziya Beydi. Bu gizli teşkilat, Batı Trakya'daki bütün kasaba ve köyleri gezecek ve Fransız yardımıyla kurulacak Türk hükümetini kabul ederlerse yarı müstakil bir şekilde yaşayabileceklerini, Yunanlıların ise Türklerin gelmiş geçmiş en büyük düşmanlarından birisi olduğunu anlatacaklardı.⁹⁶

12 Mayıs tarihine gelindiğinde ise yapılan seçimlerde seçilen temsilciler, Batı Trakya'nın geleceği ile ilgili kararları verecek olan kişileri seçmek ile görevliydi. Bir sonraki gün yani 13 Mayıs'ta Gümülcine hükümet konağında bölgenin geleceği hakkında karar verecek kişiler seçildi. Sandıklar açıldıktan sonra çıkan sonuçlar herkesi şaşırtmıştı. Halkın büyük bir bölümü ilk baştan beri Batı Trakya mücadelesinde yer almış isimlerin seçilmesini beklerken onların yerine çok daha farklı kişiler olan, Hafız Galip Efendi, Tabak Halil Ağa, Ortacılı Ali Bey,

⁹³ Aydın, a.g.e., s. 87

⁹⁴ Nadir Yaz, *Ağlayan Batı Trakya*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul, 1986, s. 149

⁹⁵ Yaz, a.g.e., s. 149

⁹⁶ Batıbey, a.g.e., ss. 14-16

Karamısaköylü Osman Ağa, Hacı Yusuf, Muis Karasu, Petku, Daçef, Zoidis Efendiler kazandılar.⁹⁷

Seçilen bu kişiler ve seçime nezaret edecek komisyon üyeleri ile birlikte General Charpy'de 14 Mayıs günü Batı Trakya'nın geleceğini belirleyecek seçimin yapılacağı Mutasarrıflık binasında toplandılar. Bu sefer seçimin sonucu şaşkınlık değil, Türkler için tam bir hayal kırıklığı olmuştu. Yunan temsilcisi ve Türklerden sadece bir kişi hariç geriye kalan bütün Türkler, Yunanistan lehine oy verirken, Bulgar ve Musevi temsilciler ise Fransa lehine oylarını kullanmışlardı. Bu sonuç bölge halkı açısından çok büyük bir sürpriz olmuştu.⁹⁸

Bu oylama ile birlikte 7 Ekim 1919 tarihinde Fransız himayesi altında kurulmuş olan hükümet, 23 Mayıs 1920 tarihine gelindiğinde resmi olarak son bulmuştur. Yunan hükümeti, bu sonuca ulaşabilmek için 75bin Osmanlı altını harcamıştır.⁹⁹

10 Ağustos 1920 tarihine gelindiğinde Yunanistan ile Müttefik devletler arasında imzalanan Sevr Antlaşması ile de bu fiili durum resmileşmiş oldu. İmza edilmiş olan bu antlaşma Yunan Sevr'i adıyla da bilinmektedir. Bu antlaşmanın bir özelliği, Yunanistan sınırları dahilinde yaşamakta olan azınlıkların haklarını da belirlemiş olmasıdır. Bahsi geçen bu antlaşma ile Yunanistan sınırları içerisinde yaşayan bütün insanlar yasa karşısında eşit haklara sahip oldukları gibi din, dil ve ırk farkı olmaksın yaşama ve dini gerekliliklerini yerine getirme hakları güvence altına alınmış oluyordu. Yunanistan'da yaşayan insanlar istedikleri dili gerek özel işlerinde gerekse yayınlarında kullanabilecekleri gibi dini ve toplumsal kurumlarla okul açma ve denetleme hakkına sahip olacaklardı. Ayrıca azınlıkların bulunduğu yerlerde resmi okullarda azınlık dili ile eğitim yapma hakkı verilmekle birlikte, Yunanistan tarafından buralara kamu bütçesinden yardım yapılması gerekiyordu. Cami, mezarlık ve vakıflar gibi dini, sosyal kurumlar da bu antlaşma ile güvence altına alınıyordu.¹⁰⁰

⁹⁷ Demirbaş, a.g.e., ss. 86,87

⁹⁸ Demirbaş, a.g.e., s. 87

⁹⁹ Aydın, a.g.e., s. 87

¹⁰⁰ Cevdet Küçük, (6 Ekim 2003), *Lozan'a Göre Türkiye Dışındaki Azınlıklar*, 80. Yılında 2003 Penceresinden Lozan Sempozyumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, ss. 199-200

1 Mart 1921 tarihli belgeye göre, Yunanlılar işgal ettikleri Batı Trakya topraklarında halkın rahat şekilde yaşamaların izin vermeyerek, Müslüman halkın komiteci olduklarını iddiasında bulunmuşlar ve çeşitli tutuklamalar yapmışlardır. Silah arama gerekçesi ile köylere baskınlar düzenlemişler ve bir çok kişiyi işkenceyle katledip, yaralamışlardır. Bununla da yetinmeyen Yunanlılar, Müslüman cemaatlerine baskı uygulayarak zorla mitingler düzenletmekten geri kalmadıkları gibi Yunan idaresi altında mutlu oldukları ve Batı Trakya'nın Türklere verilmemesi gerektiğine dair Londra Konferansı'na ve Atina'ya telgraflar gönderttirilmiştir. Müslümanların çok oldukları bölgelerde, nüfus yoğunluğunu değiştirebilmek adına göç etmeleri için baskı yapmışlardır.¹⁰¹

1.5. Milli Mücadele ve Batı Trakya

Balkan Savaşı'ndan sonra Batı Trakya'da bölgenin düşman işgaline maruz kalmaması için yapılan milli mücadele, kendinden sonra Anadolu'da yapılacak olan milli mücadeleye bir çok yönden ilham kaynağı ve örnek olmuştur. Tarihte ilk defa Kuvayı Milliye kavramı bu mücadelede sırasında ortaya çıktığı gibi Anadolu'da yapılan milli mücadeleye örnek teşkil etmiştir. Anadolu'da milli mücadelenin sembolü olarak kullanılan kalpak ve şapkaya takılan ay yıldız kokartta ilk olarak Batı Trakya'da kendisini göstermiştir. Batı Trakya'da ortaya çıkmış olan Kuvayı Milliye adı, ruhu ve sembolleri ile birlikte Anadolu'ya geçmiştir.¹⁰²

Batı Trakya'da girişilen örgütsel faaliyetlerin başarılı olması gelecekte de buna benzer çalışmaların yapılabilmesi maksadıyla, Batı Trakya Cumhuriyeti'nin kurucu olan Süleyman Askeri Bey başkanlığını yaptığı Teşkilat-ı Mahsusa 5 Ağustos 1914 tarihinde resmi olarak kurulmuştur. Balkan Savaşı Sonrasında Batı Trakya Türklerinin vatanlarını korumak için göstermiş oldukları azim, kararlılık ve

¹⁰¹ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi (I). Balkanlarda Yunan Mezalimi*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1995, s. 304

¹⁰² İsmet Görgülü, (22 Nisan 2000), *Trakya'daki Milli Mücadelenin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Etkileri*, XI. Milli Egemenlik Sempozyumu, Edirne ve Trakya'nın Ulusal Kurtuluş Savaşındaki Yeri, Önemi ve Büyük Millet Meclisi Çalışmalarına Etkileri, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2000, ss. 45-46

gayretler, Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele Dönemi'nde Trakya ile ilgili politikalarının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.¹⁰³

Batı Trakya'da Milli Mücadele için hazırlıklar, Yunanlıların bölgeyi işgal etmesinden daha öncesine dayanmaktadır. Nedeni ise, yaşanan olayların bu şekilde sonuçlanacağı önceden tahmin edilmesidir. Mustafa Kemal Paşa da, 23 Temmuz 1919'da Erzurum Kongresinin açılış nutkunda bu duruma değinmiştir.¹⁰⁴

Gerekli seçimler yapıldıktan sonra Meclis-i Mebusan 12 Ocak 1920 tarihinde İstanbul'da açılmıştır. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde alınan kararlara dayanılarak Mustafa Kemal Paşa tarafından Ocak 1920 başlarında hazırlanan Misak-ı Mili metni Temsil Heyeti üyeleri tarafından imzalandıktan sonra İstanbul'a gönderilmiştir. Meclis-i Mebusan'ın 20 Ocak tarihinde gerçekleştirilen oturumunda, Hüsrev Bey tarafından okunarak, 28 Ocak 1920'de Ahd-ı Milli Beyannamesi adıyla kabul edilmiş ve daha sonraki süreçte Misak-ı Milli adını almıştır. Misak-ı Milli Batı Trakya için en önemli kısmı 3. maddesidir. Bu maddede, "Türkiye ile yapılacak barışa bırakılan Batı Trakya'nın hukuki durumu özgürce yapılacak halkoyuyla belirlenmelidir" ifadesi Batı Trakya'nın geleceği hakkındaki fikri açıkça ortaya koymaktadır.¹⁰⁵

Batı Trakya, Misak-ı Millî sınırları dışında kalmış olmasına rağmen Mustafa Kemal'in Batı Trakya için, Türklerin elinde bir bütün olarak kalması gerektiğini, uygun zaman ve fırsatta anavatana katılmasını amaçladıklarını, bu Türk vatan parçasının yabancı sömürgesi olmasına razı olunamayacağını ve ilk adımın istiklal veya muhtariyet kazanılması olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁶

Mustafa Kemal Paşa'nın belirlemiş olduğu bu politika doğrultusunda Milli Mücadele sırasında Fevzi Çakmak, Batı Trakya konusu ile bizzat alakadar olmuştur. Ankara hükümetinin bütçesi son derece yetersiz olmasına rağmen, Batı Trakya'ya her ay ödenek gönderilmesi ihtimal edilmeyerek bölgenin yanında durulmuştur.

¹⁰³ Görgülü a.g.e., s. 46

¹⁰⁴ Görgülü, a.g.e., s. 48

¹⁰⁵ Ali İhsan Gencer, Sabahattin Özel, *Türk İnkılap Tarihi* (15.Basım), Der Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 120-121

¹⁰⁶ Görgülü, a.g.e., s. 46

Ankara'nın bu tarz bir politika izlemesinin altında, hiç şüphesiz Batı Trakya Türklerine duyulan büyük güven bulunmaktadır.¹⁰⁷

Uzun bir süredir iş birliği içinde bulunan Türk ve Bulgar çeteleri, Yunan işgalinin başlamış olmasını kolay bir şekilde kabul etmek istemedikleri gibi zaten böyle bir durumun gerçekleşmesini de beklemekteydiler. 27 Mayıs 1920 tarihinde Türk ve Bulgar çetelerinin yapmış olduğu iş birliği sonucunda, Batı Trakya'nın dağlık kesiminde bulunan Hemetli nahiye merkezinde, bütün Trakya'nın özerkliğini amaçlayan Batı Trakya Hükümeti'ni kurdular.¹⁰⁸

Kurulan bu Batı Trakya Hükümeti, Türk ve Bulgar halklarına yaptığı ortak çağrı ile Trakya toprakları üzerinde yaşayan halkının haklarının geri iadesi amacıyla mücadeleye girişmelerini ve Yunan işgaline karşı ellerinden geldiğince direnç göstermelerini istedikleri gibi, Edirne, İpsala ve Uzunköprü'den Trakya'ya gelerek, Yunanlıların ilerlemesini önlemek için silahlı çeteler kuruldu. Ancak Yunan kuvvetlerinin bölgeye gelmesi, hükümet merkezinin bulunduğu bölgeyi işgal etmesi nedeniyle Batı Trakya Hükümeti üyeleri Sofya ve İstanbul'a gitmekten başka seçenekleri kalmamıştı.¹⁰⁹

Batı Trakya Milli Hükümeti, 27 Mayıs 1920'de kurulduktan sonra çalışmalarını Lozan Antlaşmasına kadar devam ettirmiştir. Bu Hükümet halkı örgütleyerek gerilla taktiği ile Yunanlılara karşı silahlı mücadele faaliyetlerine giriştiler. Ankara Hükümeti'nin vermiş olduğu görevleri de başarıyla yerine getirdiler. Doğu Trakya'nın da kaderi kardeşi Batı Trakya'ya benzemiş ve Yunan işgaline maruz kalmıştır. Bütün bu güçlüklerin yaşanmasına rağmen, Anadolu'daki Milli Mücadele'nin sonuna kadar iki Yunan tümenini bölgede tutmayı başararak Anadolu'daki Yunan kuvvetlerinin sayılarını azaltmayı başardılar.¹¹⁰

¹⁰⁷ Görgülü, a.g.e., ss. 46-47

¹⁰⁸ Süleyman Sefer Cihan, *Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Türk Cumhuriyeti* (1.Baskı), Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul, s. 181

¹⁰⁹ Cihan, a.g.e., ss. 181,183

¹¹⁰ Görgülü, a.g.e., s. 48

2. LOZAN ANTLAŞMASI VE BATI TRAKYA’NIN DURUMU

Başkumandan Mustafa Kemal yönetimindeki Türk ordusu, Anadolu’yu Yunanlıların elinden kurtarmış, Trakya’yı da Yunan işgalinden kurtarmak için Boğazlara yönelmişti. Bu durum karşısında Boğazları elinde bulundurmakta olan İngilizler ile savaş ihtimali ortaya çıktı. İngiliz Hükümeti, İstanbul ve Boğazları bırakmamak için elinden gelen her şeyi yapmak konusunda kararlı bir tutum sergilemekteydiler. İngiliz Başbakanı Lloyd George, Türk ordusuyla savaşa tutuşmayı göze almış bir şekilde, sömürgelerinden asker talebinde bulunmuş olmasına rağmen İngiliz kamuoyu ve müttefikleri Fransa ve İtalya, Türkiye ile yeniden savaşa tutuşmak konusunda gayret sergileyen İngiltere’yi yalnız bırakmışlardır. İngiltere için durum pek parlak gözüküyorken gelen istihbarat bilgilerine göre Sovyetler, Mustafa Kemal Paşa’ya İstanbul ve Boğazları geri alabilmesi için her türlü yardımı yapacaklarına dair vaatle bulunmuş olmaları, İngiltere açısından son derece sıkıntılı bir durum yaratmış oldu.¹¹¹

23 Eylül 1922’de İtilaf devletlerince Ankara hükümetine verilen nota ile toplanılacak bir barış konferansına katılma konusunda fikirleri sorulmuş ve katıldıkları takdirde yapılacak olan görüşmeler sırasında tarafsız bölgeye girilmez ise, Edirne dahil olmak üzere, Meriç’e kadar olan bölgenin iade edileceğini bildirmiştir. Ankara hükümeti 29 Eylül’de notaya olumlu cevap vermiş, 3 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Konferansı toplanmış, tarafların anlaşmaları ile 11 Ekim 1922’de Mudanya Ateşkes Antlaşması imza edilmesi ile birlikte Doğu Trakya kan dökülmeden Yunan işgalinden kurtarılmış oldu.¹¹²

Mudanya Mütarekesi görüşmelerinde başarı sağlamış olan İsmet Paşa, bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından Lozan Delegasyonu başkanlığına getirilmesini ve Sağlık Bakanı Dr. Rıza Nur, Maliye Bakanı Hasan’ın delegelikleri 2 Kasım günü Ankara Hükümeti tarafından onaylanmıştır.¹¹³

¹¹¹ Gencer, Özel, a.g.e., s. 193

¹¹² Gencer, Özel, a.g.e., ss. 193-194

¹¹³ Salahi R. Sonyel, *Gizli Belgelerle Lozan Konferansı’nın Perde Arkası* (2.Baskı), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, ss. 24-25

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Büyük Millet Meclisini, İstanbul hükümetini, Yunanistan'ı ve diğer ilgili devletleri Barış Konferansı'na katılma çağrısında bulunan İtilaf devletleri yeni bir savaşı önlemeye çalışmışlarsa da İstanbul Hükümeti'nin de konferansa çağrılmış olması, çok daha farklı bir sorun yaratmış oldu.¹¹⁴ İtilaf Devletleri, İstanbul hükümetini tanımak istedikleri için konferansa davet etmekten de geri kalamamışlardı. İstanbul Hükümeti de bu fırsatı kaçırmayarak Mustafa Kemal ve arkadaşlarının kazanmış oldukları başarıdan kendilerine pay çıkartma gayreti içerisindeydiler. Bunun sonucunda Ankara Hükümeti, 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırarak soruna çözüm getirmiştir.¹¹⁵

5 Kasım tarihinde Lozan'a gidecek olan Türk delegelerine Ankara'dan ayrılırken, Büyük Millet Meclisi önerilerini ve Bakanlar Kurulu'nun yönergelerini de yanlarında taşıyorlardı. Bu yönergelerden birisi de son derece zor bir vazife olan Doğu Trakya'da 1914 yılındaki hududa geri dönülmesi ve Batı Trakya'da halk oyuna başvurulmasını sağlamaktı.¹¹⁶ 20 Kasım 1922 tarihinde Lozan Konferansı açılırken Türkiye'yi İsmet Paşa'nın başkanlığını yaptığı bir kurul temsil etmekteydi.¹¹⁷

2.1. Lozan Konferansı'nın İlk Döneminde Batı Trakya

Konferansta kurulmuş olan üç komisyondan en önemlisi ve Türkiye'nin Trakya sınırlarını belirleyecek olan arazi komisyonuydu. Bu komisyona İngiltere İmparatorluğu'nun baş delegesi Lord Curzon başkanlık etmekteydi.¹¹⁸

Lozan Konferansı başlamadan önce hazırlanmış olan programa göre ilk konuşulacak konu Musul olmasına rağmen, Curzon yapmış olduğu zekice siyasi hamlesi neticesinde konferans programını kendi çıkarları konusunda yeniden düzenledi. Curzon'un yapmış olduğu düzenleme sonucunda, Trakya sınırı konusunu görüşmelerde ilk konuşulacak konu haline geldi. Lord Curzon bunu yaparak, hem çeşitli zayıflıkları bulunan, nispeten daha kırılgan bir Türk tezini tartışmaya açmış

¹¹⁴ Salahi R. Sonyel, *İngiliz Gizli Belgelerinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1923*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 355

¹¹⁵ Atatürk, a.g.e., ss. 487, 490

¹¹⁶ Sonyel, *Gizli Belgelerle*, s. 25

¹¹⁷ Gencer, Özel, a.g.e., ss. 194-195

¹¹⁸ Ali Naci Karacan, *Lozan* (3.Baskı), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 90

hem de Müttefik devletler ile Balkan devletleri arasındaki birlik ve beraberliği Türk tarafına göstermek istemiştir.¹¹⁹

Lord Curzon 22 Kasım günü, Toprak ve askerlik komisyonunun ilk toplantısını açtıktan sonra komisyonun çalışmalarına Trakya meselesi ile başlanacağını açıkladı. Toplantıda ilk sözü alan İsmet Paşa, Doğu Trakya için 1913 sınırlarına geri dönülmesini ve Doğu Trakya emniyetinin sağlanabilmesi için Batı Trakya’da halkın yapacağı seçim doğrultusunda bağımsızlığının gerektiğini söylemiştir.¹²⁰

İsmet Paşa’dan sonra Lord Curzon sözü Yunanistan’ı temsil eden Venizelos’a verdi. Venizelos, 1915 yılında Batı Trakya’nın Karaağaç kısmının savaş ile değil, Türklerin kendi rızası doğrultusunda Bulgaristan’a verildiğini, Bulgar topraklarına da Neuilly Antlaşması ile müttefik devletler tarafından el koyulduğunu anlatarak Türk tarafının isteklerine karşı çıkmıştır.¹²¹ Venizelos’un ifade etmek istediği: Batı Trakya’yı Türklerden değil, Bulgarların elinden aldıklarıdır. İsmet Paşa’ya göre bu Batı Trakya meselesinin zayıf olduğumuz kısmıydı çünkü I. Dünya Savaşı sırasında, Edirne’den Dimetoka’ya kadar olan bölge Bulgarlara verilmiş ve Meriç boyunca uzanan bir sınır hattı çizilmişti.¹²²

İsmet Paşa’nın Batı Trakya konusundaki taleplerine sert bir dille karşı çıkan Yunan, Romen ve Yugoslavya delegeleri Meriç’in sınır olmasını, Türkiye’nin Meriç’in batı yakasına kesinlikle geçmemesini istediler. Bununla da yetinmeyen Yugoslav delegesi Nintchitch bir adım daha ileri gitmekten çekinmeyerek, Karadeniz’de Ege Denizi’ne kadar uzanan bölgenin askerden arındırılması önerisini ileri sürmüştür.¹²³ İsmet Paşa, bu durumun herhangi bir ihlale uğramayacağına dair Müttefikler tarafından güvence altına alınması ve ayrıca bölge üzerinde herhangi bir yabancı denetiminin olmaması şartıyla bu isteği kabul ediyordu.¹²⁴

¹¹⁹ Sevtap Demirci, *Belgelerle Lozan Taktik-Srategik-Diplomatik Mücadele 1922-1923* (2.Baskı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 109-110

¹²⁰ Karacan, a.g.e., s. 91

¹²¹ Karacan, a.g.e., s. 93

¹²² İnönü, a.g.e., ss. 336-337

¹²³ Bilal N. Şimşir, *Lozan Günlükleri*, Bilgi Yayınevi, 2014, s. 165

¹²⁴ Demirci, a.g.e., s. 110

Bulgaristan Başbakanı Stambuliyski'de kendi çıkarları doğrultusunda söz alarak, Bulgaristan'ın Ege Denizi'ne çıkış istediğini ve Trakya konusundaki fikirlerini beyan etmiştir.¹²⁵ Bu nedenle de Dedeagaç'ın Bulgarlara bırakılması konusunda ısrar edince, İsmet Paşa da bu durumu onaylıyormuş gibi gözükmeye üzerine, Venizelos bu duruma şiddetle karşı çıkmış ve Türklere mağlup olduklarını, Bulgarlara mağlup olmadıklarını söylemiştir.¹²⁶

Lord Curzon, 1913 yılına kadar Batı Trakya'nın Türklere ait olduğunu ancak bu tarihte de Bükreş Antlaşması ile birlikte Batı Trakya'nın çok büyük bir bölümü Bulgaristan'a verildiğini, 1915 yılına gelindiğinde ise Türklerin elinde bulunan Batı Trakya'nın son parçaları olan Karaagaç ve Dimetoka'nın da Bulgarlara verildiğini, Bulgaristan'ın da 1919'da imzalanan Neuilly Antlaşması ile Batı Trakya'daki haklarından Müttefik devletler yararına vazgeçtiğini ve o tarihten bu yana da Batı Trakya'nın Yunanistan egemenliği altında olduğundan bahsetmiştir. Curzon sözlerine ilave olarak, Mudanya Sözleşmesine göre Yunanlıların Meriç'in gerisine çekildiğini anlatmış ve Türk taleplerine karşı çıkmıştır. Lord Curzon'un Türk taleplerine karşı çıkışını diğer Müttefik devletlerin delegeleri de desteklemiştir.¹²⁷

İsmet Paşa'nın karşısına beklediğinden çok daha sağlam, Müttefik devletler ve Balkan devletleri birlikteliği çıkmıştı. İsmet Paşa'da bu gelişmeler üzerine 22 Kasım tarihinde Ankara hükümetine çekmiş olduğu telgrafta, Batı ve Doğru Trakya üzerindeki Türk isteklerinin kabul olması konusunda ümidinin tükendiğinden bahsetmiş fakat Karaagaç'ın geri alınabileceği konusunda halen daha umudunun olduğunu açıklamıştır. Zaten Trakya konusu da Ankara hükümeti tarafından, hayati öneme sahip, olmazsa olmaz sorunlardan birisi olarak görülmemekteydi.¹²⁸

23 Kasım günü askerlik ve topraklar komisyonu tekrar toplanarak İsmet Paşa'nın vereceği cevabı dinlemiştir. İsmet Paşa, Neuilly Antlaşması'nın 48. maddesine göre Müttefik devletlere bırakılmış olan Batı Trakya konusunun çözüm beklediğini, Türk heyetinin Batı Trakya'nın geri verilmesini talep etmediğini, buradaki insanlara kendi kaderini tayin etme hakkının verilmesi gerektiğini beyan

¹²⁵ Şimşir, a.g.e., s. 165

¹²⁶ İnönü, a.g.e., s. 338

¹²⁷ Şimşir, a.g.e., ss.165-167

¹²⁸ Demirci, a.g.e., ss. 110-111

etmiş ve eklemiştir, Yunan heyeti bu durumda endişe etmemesi gerektiğini çünkü onların iddialarına göre Batı Trakya halkının çoğunluğu eğer Rumlardan oluşuyor ise zaten Batı Trakya'nın onlara ait olacağından konuşmasında bahsetmiştir.¹²⁹

İsmet Paşa, 1915 yılında antlaşma ile Bulgarlara terkedilen toprakların, hükümetin kendi arzusu ile değil, zorunluluk sonucunda meydana geldiğini ve mütarekeden sonra bu antlaşmanın da feshedildiğini söylemiştir. Ayrıca Edirne'nin askeri ve ekonomik güvenliği için, Karaağaç ve Dimetoka'ya ihtiyaç olduğunu anlatmıştır.¹³⁰ Mudanya Konferansı'na da değinen İsmet Paşa, bu konferansta General Harrington ve General Monbelli'nin Karaağaç'ın Türkiye'ye verileceğine dair vaatleri hatırlatıldı ve bu sözlerin tutulmasını ümit ettiklerini söyledi.¹³¹

İsmet Paşa'nın yapmış olduğu bu açıklamalar ve Batı Trakya'da halk oyuna başvurulması isteği Balkan devletleri cephesinde, Türklerin Osmanlı İmparatorluğu zamanında olduğu gibi yeniden Meriç'in batı yakasına geçeceği korkusunu diriltmeye yetti. 23 Kasım'dan itibaren de Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan'ın 1912 yılındaki gibi bir araya gelerek yeniden bir blok şeklinde Türklerin önünde durduklarına dair haberler gazetelerde yayımlanmaya başladı. Türklerin karşısında artık sadece Müttefik devletler yoktu, aynı zamanda onlarla birlikte hareket eden Balkan devletleri de vardı.¹³²

İstanbul'da bulunmakta olan İngiliz Yüksek Komiserliği yetkililerinden Andrew Ryan'ın Türk delegeleri hakkında hazırlamış olduğu gizli notlarda İsmet Paşa için aşırı eğilimli, görüşlerinde inatçı, Mustafa Kemal'in sadık yardımcısı yazmaktaydı.¹³³ Lozan Konferansı'nın en başında İsmet Paşa yapmış olduğu konuşmalar ile vatanını, milletini ve davasını en iyi şekilde savunacağını herkese göstererek, Andrew Ryan'ın tespitlerinde ne kadar haklı ve gerçekçi olduğunu kanıtlamıştı.

¹²⁹ Karacan, a.g.e., ss. 95-96

¹³⁰ Karacan, a.g.e., s. 97

¹³¹ Karacan, a.g.e., s. 97

¹³² Şimşir, a.g.e., ss. 173-174

¹³³ Sonyel, Gizli Belgelerle , s. 45

25 Kasım günü toprak ve askerlik komisyonu, Trakya sınırı konusunu görüşmek için tekrar toplanmıştır. İsmet Paşa taleplerinde bir kere daha ısrarcı davranarak, Batı Trakya'nın Yunanistan tarafından işgal edilmiş olan bölümü için plebisit talebini yeniden beyan etmekten çekinmedi. Balkan devletleri ve Müttefikler bu konudaki tutumlarını değiştirmeden, yeniden bir bütün olarak hareket ederek, Türk taleplerine karşı en ufak bir yumuşama dahi göstermeden plebisit talebine sert bir şekilde karşı çıktılar. Sırp delegesi ve Dışişleri Bakanı konumunda bulunan Nintchitch, plebisitin Balkan coğrafyasının barışı için büyük bir tehlike oluşturduğunu ve hatta özerklik sözünün Balkanlarda ağıza dahi alınmasının çok büyük sakıncalar içerdiğini söylemiştir. Lord Curzon, Türk taleplerine karşı çıkarken sertliğin dozunu biraz arttırarak, barış yapılmaz ve yeniden savaş başlanacak olursa bu sefer Türkiye karşısında, Müttefikler ve Balkan devletlerini bir bütün haline karşısında bulacağını, Türk tarafına ima etmekten geri durmamıştır.¹³⁴

Konferansta meydana gelen gelişmeleri İsmet Paşa, 26 Kasım tarihinde Başbakanlığa göndermiş olduğu telgrafta açıklamıştır. Başbakan Hüseyin Rauf Bey'de İsmet Paşa'ya göndermiş olduğu telgrafta Batı Trakya konusunda, İsmet Paşa'nın Karaağaç kurtarılabileceği ama Batı Trakya'da plebisitin zor olduğunu şeklinde beyan etmiş olduğu görüşü uygun bulunmuştur. Ayrıca Batı Trakya'da uygulanan zulüm Lozan Konferansı sırasında da devam etmiş olmalı ki, dönemin Başbakanı Rauf Bey 26 Aralık tarihinde İsmet Paşa'ya çekmiş olduğu telgrafta, Batı Trakya'daki soydaşlarımızın öldürüldüğünü ve İsmet Paşa'dan gerekli girişimlerde bulunmasını istemiştir.¹³⁵

30 Ocak 1923 tarihine gelindiğinde Yunan ile Türk heyetleri arasında imzalanan ve Lozan Konferansı'nda yapılmış olan birbirinden ayrı on yedi senetten altıncısı "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" gereğince, Türk topraklarında bulunan Rum halkı ile Yunan toprakları dahilinde bulunan Müslüman halkın değişimine karar verilmişti ancak bu karardan 30 Ekim

¹³⁴ Şimşir, a.g.e., ss. 185-186

¹³⁵ Şimşir, a.g.e., ss. 191,192,311

1918 tarihinden önce İstanbul sınırları içerisinde yaşamaktan olan Rumlar ile Batı Trakya sınırları içerisinde ikamet etmekte olan Müslümanlar muaf tutulmuşlardır.¹³⁶

Lozan konferansında haftalarca görüşülmüş, karşılıklı sert sözlü mücadeleler verilmiş olmasına rağmen, Trakya sınırı da dahil olmak üzere birkaç konu hakkında herhangi bir sonuca varılamadı ve 27 Ocak 1923 tarihine gelindiğinde sonlandı. Aynı gün İsmet Paşa'yı ziyarete gelen Bompard, konferansın başarısızlık ile sonuçlandığını ve Müttefik devletlerin, gayri resmi olarak 29 Ocakta, resmi olarak ise son oturumun yapılacağı tarih olan 31 Ocak'ta bir antlaşma taslağı sunulacaklarının haberini bizzat ilettili.¹³⁷

Beau-Rivage Oteli'nde 4 Şubatta toplandı ve sunulan bu projede üzerinde anlaşma sağlanamayan maddeler, tamamıyla müttefiklerin kendi isteklerine, çıkarlarına göre kaleme alınmıştı. Antlaşma projesinin bu hali, Türkler tarafından genel olarak hedeflenen Türkiye elde edilemiyordu. Bu nedenden dolayı İsmet Paşa, Lord Curzon'a bu antlaşmayı kabul etmelerinin kesinlikle mümkün olmadığını açık bir şekilde bildirdi.¹³⁸ Mustafa Kemal Atatürk'e göre, İtilaf Devletleri'nin heyetimize vermiş oldukları barış tasarısı kabul edilemezdi çünkü bağımsızlığımıza zarar veren şartlar içermekteydi.¹³⁹

Bu sonuç üzerine Lord Curzon Lozan'dan ayrıldı. Bu durum karşısında konferansın sonucu ne olduğu konusunda kimsenin bir fikri yoktu. Konferans katibi umumisi ve Fransız heyeti, konferansın ertleneme olduğunu tanıtmaya çalıştılar.¹⁴⁰ Konferansın dağılmasını gerektirecek önemli bir neden olmaması rağmen bu raddeye gelmesinin altında, olayların kendi istediği şekilde ilerlemesini isteyen Lord Curzon'un görüşmelerde en başından beri devamlı olarak tehdit, taktiklere başvurması ve önemsiz olayları gereğinden fazla büyütmesi yatmaktadır.¹⁴¹

¹³⁶ Eyüp Kaptan, *Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu*, Harp Akademisi Basım Evi, İstanbul, 2002, s. 150

¹³⁷ Demirci, a.g.e., ss. 138-139

¹³⁸ İnönü, a.g.e., ss. 361-362

¹³⁹ Atatürk, a.g.e., s. 515

¹⁴⁰ İnönü, a.g.e., s. 363

¹⁴¹ Hüseyin Avni Çavdaroğlu, *Öncesi ve Sonrası ile Lozan*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 73

İsmet Paşa'da Türkiye'ye dönmek üzere Lozan'dan hareket etti. Türkiye'ye dönebilmek için Romanya'dan geçen İsmet Paşa burada 1 gün konaklamış ve Romanya Dışişleri Bakanı ile görüşmüştür. Romanya'da bulunduğu süre içerisinde oradaki İngiliz elçiliği vasıtasıyla İsmet Paşa'ya Lord Curzon'dan gizli bir mesaj gelmiştir. Bu mesajda Lord Curzon, konferansın bir barış ile sonlanması ümitli olduğundan ve iyi dileklerinden bahsediyordu.¹⁴²

2.2. Lozan Konferansı'nın İkinci Döneminde Batı Trakya

Lozan Konferansı'nın ikinci dönemi 23 Nisan 1923 tarihinde başlamıştır. İkinci dönemde Türk delegasyonunda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Türk delegasyonunun aksine İngiltere delegasyonunun başkanlığına Sir Horace Rumbold getirilirken yardımcı olarak Andrew Ryan belirlenmiştir. Fransa'yı General Pelle temsil ederken, İtalya'yı ise Montagna temsil etmekteydi.¹⁴³

24 Nisan tarihine gelindiğinde Rumbold'un başkanlık ettiği birinci komisyon toplanmış, ilk konu olarak Türk-Yunan sınırlarının belirlenmesi konusunu ele alınmıştır.¹⁴⁴ Türk tarafı, Meriç'in ortasından geçen talveg hattını sınır olarak talep ederken, Müttefik devletler ise kendi çıkarları doğrultusunda sınırın Meriç'in sol tarafından geçmesini istiyorlardı.¹⁴⁵ Türk heyeti artık 1913 sınırlarına geri dönülmesi talebinden vazgeçmiştir. 4 Haziran ve 26 Haziran 1923 tarihlerinde yapılan toplantılar ile Meriç talveg olarak kabul edildi ve böylece Meriç sularından Türk tarafı da adil bir şekilde yararlanması sağlanmış oldu.¹⁴⁶ Ayrıca Türkiye'nin Yunanistan'dan istemiş olduğu savaşa tazminatından vazgeçmesi, onun yerine Karaağaç'ın Türkiye'ye verilmesi ile bir sorun daha çözüme kavuşmuş oldu.¹⁴⁷

Yapılan görüşmeler sonucunda nihai uzlaşmaya varılmış ve 24 Temmuz 1923 günü Lozan Antlaşması ve ekler, protokol, bildiriler ilgili devletler tarafından

¹⁴² İnönü, a.g.e., ss. 363-364

¹⁴³ Sonyel, Gizli Belgelerle, s. 159

¹⁴⁴ Sonyel, Gizli Belgelerle, s. 160

¹⁴⁵ İnönü, a.g.e., s. 384

¹⁴⁶ Bıyıklıoğlu, a.g.e., s. 518

¹⁴⁷ Ramazan Tosun, *Türk-Yunan İlişkileri ve Türk-Rum Nüfus Mübadelesi* (3.Baskı), Palet Yayınları, Konya, 2014 s. 90

imzalanmıştır.¹⁴⁸ 21 Ağustos tarihine gelindiğinde, Lozan Antlaşması'nı oylamak üzere Büyük Millet Meclisi'nin huzuruna sunulmuş ve yapılan oylama da açık ara fark ile resmen kabul edilmiştir. 24 Ağustos günü İsmet Paşa tarafından Müttefik devletlere antlaşmanın onaylandığı bilgisi verilmesi ile birlikte Türk toprakları boşaltılmaya başlanmış ve 1 Ekim günü çekilme işlemi tamamlanmıştır.¹⁴⁹

Lozan Antlaşmasında “Siyasi Hükümler” olarak adlandırılan I.bölümün III.kesimi, “ Azınlıkların Korunması”, Türkiye’de yaşayan ama Müslüman olmayan azınlıkların statülerini 37-44. maddeleri hükümleri belirlediği gibi 45. madde aynı hakların Yunanistan tarafından kendi ülkesinde yaşamakta olan Müslümanlara da tanıdığını kabul etmiştir. Türk devleti kendi içerisinde bulunan azınlıklara, başka ülkelerin kendi içlerindeki azınlıklara vermiş oldukları haklardan daha fazlasını vermemiş, ayrıca 45. madde ile birlikte Batı Trakya’da yaşamakta olan Müslümanların haklarını da güvence altına almış oldu.¹⁵⁰

İsmet Paşa’ya göre, Lozan’da elde edilmiş ve benzerine az rastlanır başarıya ulaşılmıştır çünkü İstanbul ve Trakya silaha başvurulmadan sadece müzakere yoluyla yeniden anavataana bağlanmıştır. Batı Trakya’nın kurtarılamamış olmasının nedenini daha önceki antlaşmalardan kaynaklandığını ama bütün bu olumsuz koşullara rağmen Trakya sınırlarının olabileceğinin en iyisi olduğunu, bundan daha fazla toprağın Türkiye sınırlarına dahil edilebilmesinin o dönem içinde bulunulan askeri ve siyasi duruma bakıldığında bu durumun mümkün olmadığını anlatmıştır.¹⁵¹ Lozan Antlaşması’nda Batı Trakya Türk azınlığına özel haklar tanınmış olmasına rağmen Yunanistan, antlaşmanın kendisine düşen hükümlerini tam olarak yerine getirmemiştir.¹⁵²

2.3. Mübadele İşlemi Sırasında Batı Trakya’nın Durumu

Lozan Konferansı henüz bir sonuca ulaşmamışken 30 Ocak 1923 tarihinde Türk ve Yunan delegeleri arasında mübadele protokolü imzalanmıştır. Ayrıca Lozan

¹⁴⁸ Gencer, Özel, a.g.e., s. 195

¹⁴⁹ Sonyel, Gizli Belgelerle , s. 191

¹⁵⁰ Kaptan, a.g.e., ss. 155, 158

¹⁵¹ İnönü, a.g.e., s. 421

¹⁵² Küçük, a.g.e., s. 202

Antlaşması ile mübadele dışında bırakılan Batı Trakya Türkleri ve İstanbul'daki Rumlar azınlık statüsünde değerlendirilmişlerdir.¹⁵³

Yunanistan hükümeti imzalamış olduğu Lozan Antlaşması'nın maddelerini hiçe sayar bir şekilde, Batı Trakya'daki Türklerin taşınmaz mallarına el koyarak, bu malları Türkiye'den Yunanistan'a gelen Rumlara vermiştir. 1923 ve 1924 yılları arasında çeşitli köylerde bulunan 8245 haneye, şehirlerde de evlerin 5590 odasına el koyduğu gibi, Müslüman okullarına, 127 camiye, 667 tahıl ambarına ve ahıra, Rum göçmenlerini yerleştirmiştir. Yunan hükümetinin yapmış olduğu bu uygulamalar, Türk ve Yunan delegeleri arasında imzalanmış mübadele protokolünün 16. maddesini açıkça ihlal etmektedir.¹⁵⁴

Batı Trakya Türklerinin mallarına el koymakla da yetinmeyen Yunan hükümeti, buradaki Türkleri korkutmak, sindirmek ve göçe zorlamak için zulmetmeye başlamıştır. 21 Haziran 1924 tarihli belgeye göre, antlaşma gereğince Batı Trakya'da kalacak olan Müslümanları göçe zorlayabilmek için Rumlar, Ermenilerden oluşmuş, merkezi Atina'da bulunan, iki yüz kişilik bir çete Müslüman köylerinde zulüm ve baskı yapmıştır.¹⁵⁵

Batı Trakya'da yaşanan bu olaylar üzerine Türkiye, İstanbul'da yaşayan bazı Rumların mallarına el koymuş, iki ülke arasındaki gerginlik artmıştır. 1 Aralık 1926 tarihinde Türkiye ve Yunanistan arasında, problemlerin çözüme kavuşturulması için Atina Antlaşması imzalanmıştır.¹⁵⁶

Türkiye ve Yunanistan'ın 1926 yılında imzalamış oldukları anlaşmadan sonra ikili ilişkiler son derece gergin bir hal almış ve iki devlet birbirlerine karşı üstünlük kurmak amacıyla şiddetli bir şekilde denizdeki silahlarını arttırmaya başlamıştır. Venizelos'un 1928 yılında Yunanistan'da yeniden iktidar koltuğuna oturması ve ardından yapmış olduğu barışçıl konuşma, Türkiye tarafında pozitif bir hava yaratmaya yetmiştir. Böylece ikili ilişkiler, gerginlikten ve silahların gölgesinden

¹⁵³ M.Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, s. 53

¹⁵⁴ Hatipoğlu, a.g.e., ss. 56-57

¹⁵⁵ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi (I). Balkanlarda Yunan Mezalimi* ss. 330-331

¹⁵⁶ Tosun, a.g.e., s. 112

ıkarak yumuşamış olması sorunların barış ile çözümü için yeni adımlar atılmasını kolaylaştırdı. Sonuç olarak iki ülke arasındaki sorunların nihai olarak çözüme kavuşturulabilmesi için 10 Haziran 1930 tarihinde Ankara Mukavelenamesini imzaladılar.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Baskın Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınevi, 1991, s. 82

İKİNCİ BÖLÜM

YUNANİSTAN EGEMENLİĞİ ALTINDA BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN SORUNLARI

Yunanistan, Türkiye’yi kendisine yönelik bir tehdit olarak algılamakta ve Batı Trakya Türklerinin, Türkiye Cumhuriyeti sınırına son derece yakın bir konumda ikamet etmelerinden dolayı, Türk azınlığını kendine potansiyel tehdit olarak görmektedir. Bu düşmanca algılamadan dolayı Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin Türkiye’ye göç etmelerini sağlayabilmek için bir çok zorluk ve güçlük çıkartmıştır. Asıl hedef bölgedeki Türk varlığının tamamen gönderilmesidir.

1. ETNİK KİMLİK VE VATANDAŞLIKTAN ÇIKARTILMA SORUNLARI

Yunanistan, kendi içerisinde bulunan Türk azınlığının nüfusunun artmasını engellemeye çalıştığı gibi, aralarındaki birliği de bozmayı hedeflemektedir. İzlenilen bu politikanın ana hedefi, bölgedeki Türk varlığının yok olmasını sağlamaktır.¹⁵⁸ Bu amaçla bölgedeki azınlığın etnik kimliğini tanımadığı gibi vatandaşlıktan çıkartma uygulamasına gitmiştir.

1.1. Etnik Kimlik Sorunu

Lozan Antlaşması’nın 45. maddesine göre, Yunanistan idaresi altında yaşamakta olan Türkler “Müslüman azınlık” olarak adlandırılmışlardır.¹⁵⁹ Yunanistan hükümetleri de Lozan Antlaşması’ndaki bu ifadeyi kullanarak, Batı Trakya’da yaşamakta olan Türk azınlığını Türk olarak tanımlamaktan kaçınmış ve bunun yerine “Yunanlı Müslümanlar”, “Helen Müslümanlar”, “Müslüman Azınlık” olarak adlandırmaya çalışmıştır.¹⁶⁰

Yunanistan ile Türkiye arasındaki ikili ilişkiler, Yunanistan içerisinde yaşamakta olan Türk azınlığının hayat standartlarını ve durumunu doğrudan

¹⁵⁸ *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu*, İnaf Uluslararası İlişkiler Ajansı, İstanbul, 1992, s. 27

¹⁵⁹ Murat Hatipoğlu, *Ab Üyesi Yunanistan’ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri Azınlığının Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşım*, Türk Ocakları Aydın Şubesi, Aydın, 2005, s. 46

¹⁶⁰ Hakan Baş, *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, Umay Yayınları, ss. 68-69

etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. İkili ilişkilerin iyi olduğu dönemde Yunanistan, Batı Trakya'daki azınlığı “Türk” olarak tanımlamakta sakınca görmezken, iki ülke arasındaki ilişkilerin sorunlu olduğu dönemlerde, Türk kimlikleri inkar edilerek dinsel azınlık olarak tanımlanmışlardır.¹⁶¹

Atatürk ile Venizelos'un başlatmış olduğu iyi ilişkilerin İnönü ve Menderes dönemlerinde de devam etmesiyle birlikte oluşan dostluk ortamında Yunanistan, Batı Trakya'daki azınlığı “Türk” olarak görmüştür ve onların bu kimliği Yunanistan'ı herhangi bir şekilde rahatsız etmemiştir. Ancak 1955 yılına gelindiğinde ikili ilişkilerde çıkan sorunlar nedeniyle Yunanistan'ın Batı Trakya Türkleri üzerindeki tutumu da değişmiştir.¹⁶²

Albaylar Cuntası dönemine gelindiğinde, Türk kimliği üzerinde baskılar çok daha farklı bir boyuta taşınarak örgütlü ve yoğun bir hal almıştır. Yunanistan'ın kendi içerisindeki Türk azınlığa karşı izlemiş olduğu politikalara rağmen Batı Trakya Türkleri ne kadar zorlukla karşılaşırlarsa karşılaşınsınlar, Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmak istediklerine dair herhangi bir beyanda asla bulunmamışlardır.¹⁶³

1.2. Vatandaşlıktan Çıkartma Sorunu

1955 yılında kabul edilen Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesine dayanarak Yunanistan, yurtdışına çıkan Türk azınlığının geri dönmeyeceğine karar verdiği takdirde Yunan vatandaşlığından çıkartılmıştır.¹⁶⁴ Halbuki sözü edilen 19. madde, Yunan Anayasası'nda bulunan 4. 5. ve 14. maddelerinde belirtilen, Yunan vatandaşlarının etnik köken, din ve dil ayrımı yapılmaksızın yasalar önünde eşit olduğunu ve seyahat özgürlüğü hakları ile tamamıyla çelişmektedir. 19. madde, Helen kökenli olan Yunan vatandaşları için uygulamaya konmamıştır. Helen kökenli Yunan vatandaşları yıllarca yurtdışında kalsalar dahi vatandaşlıktan çıkartılma durumu ile karşı karşıya kalmamışlardır. Yunan makamlarınca yapılan bu uygulama açık bir şekilde çifte standarttır.¹⁶⁵ Aslında 19. madde tek başına bırakılmayarak

¹⁶¹ Hatipoğlu, Ab Üyesi Yunanistan'ın , ss. 46-47

¹⁶² Hatipoğlu, Ab Üyesi Yunanistan'ın , s. 47

¹⁶³ Baş, a.g.e., s. 69

¹⁶⁴ Tuncer Topur, *Yunan'la Sirtaki*, İleri Yayınları, İstanbul, 2014, s. 60

¹⁶⁵ Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu, s. 20

Yunan Anayasası'nın 111/6. maddesiyle koruma altına alınmıştır.¹⁶⁶ Buradaki asıl amaç Yunanistan içerisindeki azınlıklardan mümkün olduğunca çok kurtulabilmektir.

Yunan vatandaşı olan Türk azınlığı eğer ülkeyi terk edecek olursa şu şekilde bir yol izlenir; Yunan sınır polisi ülkeden ayrılanların isimlerini Atina'da bulunan Emniyet Müdürlüğü'nün ilgili bölümlerine gerekli bilgilendirmeleri yapar. Gelen bu bilgiler ile yurtdışında olan Yunan vatandaşı kişilerin listesi yapılır. Yapılan bu liste daha sonra Yunan İçişleri Bakanlığı'na gönderilir, herhangi bir araştırma yapmaksızın bu listeden rastgele seçilen kişiler Yunan vatandaşlığından geri dönüşü olmaksızın çıkartılırlar.¹⁶⁷ Vatandaşlıktan çıkartma işlemi uygulandıktan sonra hakkında işlem yapılan kişiye herhangi bir bilgilendirme yapılmaz. Yunan yetkililer, vatandaşlıktan çıkartma işlemi yapılmadan önce gerekli bilgilendirmenin yapıldığını öne sürmektedirler fakat vatandaşlıktan çıkartılan kişiler herhangi bir uyarı, ikaz almadıklarını belirtmektedirler.¹⁶⁸

1.3. Göçe Teşvik

Batı Trakya Türkleri Yunanistan'ın kendilerine çıkartmış olduğu sorunları aşabilmek amacıyla, başka çıkar yol görmedikleri için topraklarını geride bırakarak Türkiye Cumhuriyeti'ne zorunlu olarak göç etme yolunu tercih etmeye başlamışlardır. Bu zorunlu göçün altındaki temel neden, oradaki Türklerin kendilerini daha fazla savunamayacakları düşüncesi ve bundan dolayı meydana gelen korku ve yılma hali yer almaktadır.¹⁶⁹

Yunanistan, Batı Trakya'daki halkın göç etmesini sağlamak için onları korkutmaktan, tedirgin etmek ve hatta gerekirse şiddete başvurmaktan geri kalmamıştır.¹⁷⁰ Bu baskılara dayanamayıp Türkiye'ye göç etmek isteyen Batı Trakya Türklerinin iki seçeneği bulunuyordu: ya anlaşmalara dayanarak kanuni yollar ile

¹⁶⁶ Oran, Türk – Yunan İlişkilerinde , s. 213

¹⁶⁷ Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu, s. 20

¹⁶⁸ Baş, a.g.e., s. 71

¹⁶⁹ Ümit Kurtuluş, *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü*, Sincan Matbaası, 1979, s.138

¹⁷⁰ Kurtuluş, a.g.e., s. 138

Türkiye Cumhuriyeti'ne gelmek ya da iltica etmek. Türkiye'ye gelen Batı Trakyalıların büyük çoğunluğu mülteci statüsünde gelmişlerdir.¹⁷¹

Yunanistan'dan Türkiye'ye kaçmak isteyen Türkler için özel kurulmuş şebekeler bulunmaktadır. Bu şebekelere Türkiye'ye geçmek için başvuruda bulunan Türkler, nispeten az bir ücret karşılığında Türkiye'ye geçiş yapabiliyorlardı. Türkiye'ye geçiş yapan göçmenlerin malları için de ayrı bir organizasyon bulunmaktaydı. Sadece bu iş için kurulmuş Türkiye ve Yunanistan'da yapılanmış olan şebekeler birbirleri ile senkronize şekilde çalışmaktalar. Yunanistan'dan Türkiye'ye gelmek isteyen bir Türk parasını bu şebekeye verir, kendisi Türkiye'ye geldiği zaman söylediği parolanın karşılığında parasını şebekenin Türkiye'deki kolundan alır, böylece para transferi de gerçekleşmiş oluyordu.¹⁷²

2. TEMEL ÖZGÜRLÜKLERE GETİRİLEN KISITLAMALAR

Yunanistan'ın egemenliği altında yaşayan Batı Trakya Türklerinin, sosyal amaçlı dernek kurmaları çeşitli bahaneler ileri sürülerek engellenmekte, Türk azınlığının seyahat özgürlüğü kısıtlanmakta, Türkçe kaynakların dinlenmesi ve izlenmesi yasaklanmaktadır. Bütün bu yasaklar yetmezmiş gibi sağlık kuruluşları Türk azınlığına karşı umursamaz bir tavır içerisinde.¹⁷³ Batı Trakya'da yaşamakta olan Türk azınlığı sosyal alanlarda çok çeşitli engellemelere ve çifte standartlara hak etmedikleri halde maruz kalmaktadır.

2.1. Toplanma Hakkının Kısıtlanması

Batı Trakya Türk Azınlığına karşı uygulanan baskılar, 1980'lere gelindiğinde daha da şiddetli bir hal almıştır. Yunan Hükümeti, Batı Trakya'da Türk olmadığına dair resmi açıklamalar yapmaktan geri kalmayarak, Batı Trakya Türk Azınlığının milli kimliğini inkar etmiştir. O döneme kadar Türk Azınlığının bir çok sorunu bulunması yetmezmiş gibi, Gümölcine Türk Gençler Birliği, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ve İskeçe Türk Birliği gibi Batı Trakya Türk Azınlığı için son

¹⁷¹ Adil Özgüç, *Batı Trakya Türkleri*, Kutluğ Yayınları, İstanbul, 1974, s. 191

¹⁷² Özgüç, a.g.e., ss. 191-192

¹⁷³ *Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler*, Batı Trakya Derneği, Ankara, 1987, ss. 31-32

derece önemli olan kuruluşlar, tabelalarında “Türk” kelimesi geçtiği için kapatıldılar.¹⁷⁴

Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ile Gümülcine Türk Gençler Birliği’nin kesin kapatılması, 4 Kasım 1987 tarihinde Yargıtay’da görüşülerek karara bağlanmış, karar ise 20 Kasım günü yayınlanmıştır. Batı Trakya Türk Azınlığı ise Yargıtay’ın bu kararını, tamamıyla kendilerini ilgilendiren bir konu olmasına rağmen ancak 5 Ocak 1988 tarihinde öğrenebilmiştir. Bu iki birliğin kapatılması yetmezmiş gibi hükümet sözcüsü Rubatis, Yunanistan’da Türk varlığının olmadığını açıklamıştır.¹⁷⁵

Türk Azınlığı, bu iki birliğin kapatıldığını öğrendikten sonra Azınlık Yüksek Kurulu tarafından 25 Ocak 1988 tarihinde düzenlenen bir toplantı ile bu haksızlığa karşı sessiz kalmama, mücadele etme kararı alınmıştır. Bu karar doğrultusunda, yaşananları protesto etmek amacıyla bir yürüyüşün organize edilmesi, azınlık okullarında eğitime bir günlük ara verilmesine ve bütün yetkili devlet mercilerine bu kararın bildirilmesine karar verilmiştir. Komisyon yürüyüş tarihi olarak 29 Ocak Cuma namazından hemen sonrası olarak belirlenmiş ve yürüyüşün güzergahı olarak Gümülcine Eski Camii’nden Vilayet Konağı’na doğru yapılması belirlenmiştir.¹⁷⁶

Batı Trakya Türk azınlığının yürüyüş yapma isteğine polis, aynı yerde ve aynı saatte Hristiyanların karşı gösteri talebinde bulunduğunu ve bu talebin de reddedildiğini gerekçe göstererek Türklerin yürüyüş yapmasına izin vermedi. Bu yasak Yunanca ve Türkçe olarak Gümülcine radyosundan halka duyurulmuş olmasına rağmen Türkler, yasağı hiç umursamadan haklarını savunmak için Gümülcine’ye akın etti. Yunan polisi, Batı Trakya Türk azınlığının bu akınına karşı, Gümülcine girişi ve İskeçe çıkışı polis tarafından kapatılırken, Kavala’dan da takviye polis gücü bölgeye sevk edildi. Yunanistan bu tedbirlerle de yetinmeyerek, Eski Cami ve Yeni Cami’yi ibadete kapattı. Bu iki camide Cuma namazının kılınmasına

¹⁷⁴ Alioğlu, a.g.e., s. 36

¹⁷⁵ Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde, s. 188

¹⁷⁶ Alioğlu, a.g.e., s. 37

izin verilmemesi sonucunda Türk azınlığı diğer camilere de gitmeyerek karara karşı tepkisini ortaya koydu.¹⁷⁷

Gümölcine’de toplanan kalabalığa hitap eden Milletvekili Faikoğlu’nun konuşmasından sonra kalabalık dağılmaya başladı ancak bu dağılma bir tür yürüyüşe dönüştü ve Yunan polisi, bu gelişme karşısında yürüyüşçüleri darp etti. Bu yürüyüşün temel amacı “Türk” adının yasaklanmasına karşı Türk azınlığının var olduğunu, tepkisini herkese göstermekti. Bu olayda ilginç olan, bu yürüyüşe katılanların büyük bölümünü Yasak Bölgeden gelen Pomak kökenliler oluşturmıştır.¹⁷⁸

29 Ocak 1990 tarihinde, 29 Ocak 1988 direniş gününü kutlamak amacıyla toplanan Türklere, Yunan fanatikleri tarafından saldırılar düzenlenmiştir. Yunan fanatikleri, Türk evlerini basmış, 100’e yakın Türk’ü yaralamış, 200 Türk’ün ise dükkanını yağmalamıştır. Batı Trakya Türk azınlığı, fanatik Yunanlıların yapmış olduğu bu zorbalığa, kural tanımazlığa rağmen 29 Ocak gününü Türklük bayramı olarak kutlamaktan vazgeçemediler.¹⁷⁹

2.2. Yasak Bölge Uygulaması

Burada yasak bölge olarak adlandırılan yer, Batı Trakya’nın kuzey bölgesinden Bulgaristan sınırı boyunca 20-40km derinliğe sahip bir coğrafyayı kapsamaktaydı. Bu bölgenin yasaklı oluşunun nedeni ise, II. Dünya Savaşı’nda Bulgaristan’ın Yunanistan’a karşı mücadele etmesi nedeniyle hem bu ülke ile güvenli bir sınır oluşturulmak istenmiş hem de Yunan iç savaşı sırasında bu coğrafyada çeşitli çetelerin yoğun olarak bu bölgeyi kullanmalarından dolayı, 1953 yılından itibaren bu bölge Yasak Bölge olarak ilan edilmiştir.¹⁸⁰

Yasak bölgede, 133 köyde 30 ila 35bin arasında Türk azınlığı yaşamıştır. Bu bölgede yaşamış olan insanlar bölgeye giriş çıkış yapabilmek için yetkili makamlardan alınmış özel bir belgeye gereksinimleri olduğu gibi bölgeye yabancı

¹⁷⁷ Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde , s. 189

¹⁷⁸ Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde , ss. 190 - 191

¹⁷⁹ Zerrin Balkaç, *II. Dünya Savaşı’ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri’nin (Yunanistan Türkleri) Sosyal ve Siyasi Durumları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1996, s. 262

¹⁸⁰ Baş, a.g.e., s. 73

diplomatların giriş yapması da Yunanistan tarafından zaman zaman engellenmiştir. Bölgede yaşayan Türkler, serbest seyahat, çalışma, dil, fikir, mülkiyet, din özgürlüklerinden yoksun bir şekilde hayatlarını idame ettirdiler. Bölgede doktor, eczane ve hastane olmadığından dolayı sağlık konusunda da büyük sorunlar meydana gelmiştir.¹⁸¹

Bölgede herhangi bir fabrika, atölye veya benzeri iş yerleri bulunmamaktaydı. Bölgede yaşamış olan insanların ekonomik durumları son derece zayıf ve yetersiz düzeydeydi. Arazilerde tütün tarımı yaparak hayatlarını yasaklı bölgenin son derece çetin koşulları altında sürdürmeye çalışmışlardır.¹⁸²

Yasak Bölgedeki Türk okullarına izin verilmediği gibi, Türkiye'den gönderilen öğretmenler kabul edilmemiştir. Batı Trakya doğumlu ve formasyon sahibi olan öğretmenlere de bölgede eğitim hizmeti verme fırsatı tanınmamıştır. Bölgeye Türkiye Cumhuriyeti tarafından gönderilen eğitim kitaplarının girişine izin verilmemiştir. Yunanistan, 1980'li yıllarda bölgeye yunanca eğitim veren üç adet ortaokul açmış olmasına rağmen buralarda Türkçe eğitim verilmediğinden dolayı bölge halkı çocuklarının buralarda eğitim görmesine izin vermemektedir. Bu nedenlerden dolayı bölgede verilen eğitim son derece yetersiz vaziyettir.¹⁸³

1995 yılına gelindiğinde Yunanistan, Yasak Bölge uygulamasından resmi olarak vazgeçmiştir. Bu uygulamadan vazgeçmiş olmasına rağmen Yunanistan, gerek yerli gerekse yabancı kişilerin bölgeye girişlerini güçleştirebilmektedir.¹⁸⁴

2.3. Basın ve İfade Sorunları

Yunanistan, Batı Trakya'da Türkçe olarak yayın yapan gazetelere, dergilere ve Türkiye'den gelmekte olan basılı, görsel ve işitsel materyallere karşı çeşitli yasaklar uygulamaktadır. Yunanistan'ın uygulamakta olduğu bu yasakların herhangi bir hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır. Öyle ki Yunanistan Anayasası, sansürü yasakladığı gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle de ifade özgürlüğünü güvence

¹⁸¹ Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler, ss. 8-9

¹⁸² Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler, s. 9

¹⁸³ Oran, Türk – Yunan İlişkilerinde, s. 220

¹⁸⁴ Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, *Yasak Bölge Uygulaması*, <http://www.btdd.org.tr/sorunlarimiz/yasak-bolge-uygulamasi.html>, 15.02.2016

altına alınmış ve ayrıca Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı sürecinde imzalanan uluslararası metinler, uluslararası iletişimin özgür kılınması yönünde çok daha ileri güvenceler getirmektedir.¹⁸⁵

Türk azınlığına ait olan basın yayın kuruluşları hakkında takibatlar yapılmış ve çeşitli yargılamalar yapılarak ifade özgürlüğü üzerinde baskı kurulmuştur. Yunanistan, halkın toplandığı mekanlarda Türk televizyonlarının izlenmesine yasak getirmekle de yetinilmeyerek, Edirne'deki Türk vericisi ile aynı frekansı kullanarak yayın yapan bir Yunan televizyon vericisi kurularak Türk televizyon yayınlarının Yunanistan'da izlenmesinin önüne geçilmiştir.¹⁸⁶

Batı Trakya Türkleri farklı adlarda bir çok gazete ve dergi çıkartmışlardır, fakat çıkartılan yayımların sayılarının fazla gözükmemesinin başlıca nedeni bölge insanının okumaya tutkusundan kaynaklanmamaktadır. Çıkartılan gazete ve dergiler kısa bir süre karşılaştıkları çeşitli güçlüklerden dolayı kapatılmak zorunda kalmıştır. Yayın hayatının diğerlerine nazaran daha uzun olmayı başaran yayımların arkasında, Türkiye'nin mali desteğini bulundurmanın avantajını kullanmaları yatmaktadır.¹⁸⁷

3. SOSYAL VE EKONOMİK HAKLARA GETİRİLEN KISITLAMALAR

Batı Trakya Türklerinin büyük bir çoğunluğu köy hayatı sürmekte ve geçimlerini tarımla uğraşarak sağlamaktadırlar. Türk azınlığı tarımla uğraştığından dolayı kendisine ait 2.260.190 dönüm arazi bulunmakta ve bu arazinin 1.250.514 dönümü işlenebilir arazidir.¹⁸⁸

Yunanistan vatandaşı olan Batı Trakya Türk azınlığı üyeleri, birbirlerine gayrimenkul satışı yapamadıkları gibi devir işlemlerini de gerçekleştirememektedir. Ancak azınlık mensubu bir kişi, Yunan kökenli birisine gayrimenkul satışı yapacak

¹⁸⁵ Oran, Türk – Yunan İlişkilerinde , s. 211

¹⁸⁶ Baş, a.g.e., s. 90

¹⁸⁷ Aydın Ömeroğlu, *Belgeler ve Olaylar Işığında, Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçekler -I-*, Avcı Ofset, İstanbul, 1994, s. 127

¹⁸⁸ Aydın Ömeroğlu, *Batı Trakya Türkleri'nin Bölge Ekonomisindeki Yeri ve Geleceği*, Diyalog Yayınları, İstanbul, 1998, s. 55

ise çeşitli kolaylıklar sağlanmaktadır. Batı Trakya Türklerine ait olan araziler çeşitli gerekçeler gösterilerek ellerinden alınmaktadır. Çeşitli gerekçeler ile arazilerini kaybetmiş olan Türk azınlığa ya ödeme yapılmamış ya da olması gerekenden daha az miktarda ödeme yapılmıştır.¹⁸⁹

3.1. Mülkiyet Sorunu

Yunanistan, Türk azınlığı üzerinden yürüttüğü politikanın temel taşlarından birisini, azınlığın mülkiyet hakları üzerinde yapılan baskılar oluşturmaktadır. Bu baskıların temel nedeni, Batı Trakya Türklerinin büyük bir çoğunluğu hayatlarını topraktan kazanıyor olmasıdır. Geçimlerini topraktan sağlayan bu insanların mülkiyet hakları üzerinde uygulanan ağır ve tahrip edici politikalar, onlara göç etmekten başka çıkış yolu bırakmamaktadır. Zaten Yunanistan hükümetinin de asıl amacı bölgedeki Türk azınlığının bir şekilde göç ettirilmesini sağlamaktır¹⁹⁰

Türk azınlığı üzerinde yürütülen bu politikaya rağmen, Batı Trakya Türklerinin hakları hem Yunanistan'ın kendi iç hukukunda hem de imzalanan uluslararası anlaşmalarda Rum asıllı Yunan vatandaşları ile aynı haklara sahip olduğu ilgili devlet ve devletlerce garanti altına alınmıştır. Bütün bu verilmiş olan güvencelere karşın, Batı Trakya Türklerinin gerek siyasi nitelikli gerekse doğrudan hükümetlerin yapmış oldukları uygulamalardan kaynaklanan mülkiyet sorunları bulunmaktadır.¹⁹¹

1923 yılında Batı Trakya'nın %84 bölgede yaşamakta olan azınlık statüsündeki Türklere ait olmasına rağmen, bu topraklar zaman geçtikçe Türk azınlığının elinden çıkmıştır. Bu gerileme de rol oynayan temel sebep 1960'lı yıllardan itibaren Yunanistan'ın Batı Trakya Türk azınlığı üzerinde uyguladığı politikadır.¹⁹²

Batı Trakya Türklerinin mallarının eritilmesi için çeşitli yöntemler uygulanılmıştır. Yunan asıllı vatandaşlar, Türk azınlığına ait arazileri almak

¹⁸⁹ Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler, s. 61

¹⁹⁰ Cemal Şanlı, *Batı Trakya Türklerinin Gayrimenkul Mülkiyetine İlişkin Sorunları*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Sayı 1-2, 1995, s. 60

¹⁹¹ Şanlı, a.g.d., ss. 60,62

¹⁹² Baş, a.g.e., s. 104

istedikleri takdirde, neredeyse hiçbir zorlukla karşılaşmadan arazi tutarında kredilere sahip oldukları gibi geri ödeme konusunda da çeşitli kolaylıklar sağlanmıştır. 1948/821 sayılı arazi birleştirme yasası ile zaman içerisinde bölünmüş arazilerin daha ekonomik bir hale gelmeleri sağlanmıştır. Yunanistan tarafından çeşitli gerekçeler gösterilerek kamulaştırma yoluna gidilmiş ayrıca Yunanistan'ı çeşitli sebeplerden dolayı terk etmiş olan kişilerin Yunanistan sınırı dahilindeki mallarına el konulması için çeşitli yasalar çıkartılmıştır.¹⁹³

Yunanistan, Osmanlı İmparatorluğu döneminde kalma tapularda da çifte standart uygulamaktadır. Rum kökenli bir çiftçi eğer Osmanlı tapusuna sahipse, Yunan devleti bu kişi herhangi bir güçlük çıkarmadan tapuyu tanıyor fakat Osmanlı tapusu bir Türk azınlığına mensup herhangi bir kişiye aitse Yunan devletinin tutumu çok daha farklı oluyordu.¹⁹⁴

Batı Trakya Türk azınlığının toprak kaybının büyük bir kısmı kamulaştırma nedeniyle olmuştur. Kamulaştırma, Dünya üzerindeki ülkelerin hemen hemen hepsinde uygulanmaktadır, ancak genel kamunun çıkarları doğrultusunda yapılmaktadır. Söz konusu Türk azınlığına ait gayrimenkullerin kamulaştırılması olduğunda bu genel kamu yararına olmaktan çıkarak farklı boyutlara taşındığı görülmektedir.¹⁹⁵

Yunanistan, 1938 yılına ait olan 1366 sayılı yasa ile Batı Trakya'yı sınır bölgesi olarak tanımlamanın yanında buranın Yunan kökenli olmayan kişilere satışının önüne geçmiştir. Avrupa Konseyi bu durumun insanların, hizmetlerin ve sermayenin hareket özgürlüğü ve mülkiyet hakkı ile ilgili ilkelerine aykırı olduğu yönünde karar alması sonrasında Lüksemburg Mahkemesi'nde dava açılmıştır. Açılan davanın sonucunda Yunanistan'ın bu uygulaması, Roma Anlaşması'nın 52. maddesine aykırı olduğuna karar verilmiştir. Mahkemenin bu kararı üzerine Yunanistan, 1990 yılında 1892 sayılı yasayı yürürlüğe koymuş olmasına rağmen

¹⁹³ Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler, ss. 63,64

¹⁹⁴ Hatipoğlu, Ab Üyesi Yunanistan'ın , s. 63

¹⁹⁵ Hatipoğlu, Ab Üyesi Yunanistan'ın , s. 63

halen daha bölgede toprak alımı için devlete başvurulması gerekiyor, ancak gerekli izin çıktıktan sonra işlemler yapılıyordu.¹⁹⁶

3.2. Vakıflar

Batı Trakya Türk azınlığı için vakıfların ayrı yeri ve önemi vardır. Vakıflar, sosyal dayanışmayı sağlayan ve ibadethaneleri, kültürel varlıkların korunmasına katkıda bulunan hayati kurumlardır.¹⁹⁷ Lozan Antlaşması'nın 40. maddesi, Batı Trakya Türk Azınlığına masraflarını kendileri karşılamak koşuluyla, her türlü hayır kurumu, dinsel ve toplumsal kurumları, okulları kurmak, yönetmek ve denetlemek hakkını vermektedir.¹⁹⁸

Yunanistan'da yaşanan 1967 darbesi ile iktidara cunta yönetimine geçmiştir. Cunta yönetimi, Batı Trakya Türklerinin Lozan Antlaşmasından doğan haklarını hiçe sayan bir tavır ile seçimle bulundukları konuma gelmiş olan Gümölcine ve İskeçe Türk Cemaati Vakıfları İdare Heyetlerini görevinden uzaklaştırmakla da yetinmeyerek kendi belirlediği kişileri bu konumlara yerleştirmiştir.¹⁹⁹ Bu atamalarla da yetinilmeyerek Vakıf mallarına ağır vergilendirme yapılmıştır. Tabi olunan bu ağır vergilerin sonucu olarak büyük borçlar meydana gelmiştir. Bu borçların tahsili için buralar ipotek altına alınmış olmasından dolayı bu yerlerin satışı da olanaksız bir hal almıştır.²⁰⁰

1974 senesine gelindiğinde Albaylar Cuntası, Yunanistan'ın yönetiminden uzaklaşmış ve ülke yeniden demokrasi ile yönetilmeye başlamıştır. Demokrasinin yeniden Yunanistan'a gelmesinden sonra bütün kuruluşlar da serbest seçimler olmasına rağmen, vakıfların durumlarında herhangi bir değişiklik olmamış, cunta yönetiminin atadığı kadrolar vakıfları yönetmeyi sürdürmüştür. Cunta yönetiminin yapmış olduğu bu demokrasi dışı uygulamayı düzeltmeyen Yunan hükümeti, 1977

¹⁹⁶ Baş, a.g.e., s. 105

¹⁹⁷ Baş, a.g.e., ss. 81,82

¹⁹⁸ Hatipoğlu, Ab Üyesi Yunanistan'ın , s. 60

¹⁹⁹ Tuncay Babalı, "2000'lerde Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Türk Azınlığın Durumu: Gelmeyen Bahar", Okay, Y. (Eds.), *Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler*, Doğu Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 312

²⁰⁰ Topur, a.g.e., s. 61

yılında bir adım daha ileri giderek Türk okullarının mal varlıklarıyla denetimini cemaat yönetimlerinin elinden almış ve Yunan Eğitim Bakanlığı'na vermiştir.²⁰¹

1979 senesinin Ağustos ayna gelindiğinde Batı Trakya'daki vakıflar sorunu Karamanlis hükümetinin Meclise yeni bir vakıf yasa tasarısı sunması ile farklı bir boyuta tanışmış oldu. Meclise getirilen bu yasa tasarısı, Türk azınlığının yoğun tepkilerine neden olunca yasalaşması geciktirilmiş olmasına rağmen, 12 Kasım 1980 tarihinde yasalaşmasına engel olunamadı.²⁰² Yunan hükümeti çıkartmış olduğu 1091/1980 sayılı yasa ile Türk Azınlığı vakıfları üzerinde kendi denetimini tesis etmeyi hedeflemiştir.²⁰³

Vakıflar konusunda çıkartılan yasa Batı Trakya Türk azınlığının tepkisini toplamasının yanında Türkiye Cumhuriyeti de bu yasaya tepkisiz kalmayarak, Ocak 1981'de Yunan hükümetinin vakıflar konusunda çıkartmış olduğu yasanın, Yunanistan'ın uymak zorunda olduğu Batı Trakya Türkleri ile alakalı uluslararası yükümlülüklerini ihlal ettiğini beyan etmiştir. Yunan dışişleri bakanı, yeni yasayı savunmaya çalışmasına karşılık Türkiye Cumhuriyeti tepkisini bir seviyeye yukarı perdeye taşıyarak, Lozan'ın imzacılarına, İslam Konferansı Örgütüne ve BM İnsan Hakları Komisyonuna başvuracağını açıklayınca Yunanistan, vakıflar konusunda geri adım atmak zorunda kaldı.²⁰⁴

3.3. Dini Sorunlar

Batı Trakya Türklerini asimile ederek Türklüklerini unutturmak isteyen Yunan yetkililer, azınlık arasında Hristiyanlık propagandası yaparak din değiştirmeyi teşvik etmek hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda din değiştiren kişilere daha rahat bir hayat ve memurluk vaat edilmektedir. Orduda bulunan Müslüman erler için Hristiyanlaşmaları amacıyla vaftiz törenleri düzenlenmektedir.²⁰⁵

Türkler üzerindeki propaganda faaliyetlerini özellik Yehova Şahitleri olarak adlandırılan dini topluluk tarafından yapılmaktadır. Öyle ki bu topluluğa mensup

²⁰¹ Baş, a.g.e., s. 81

²⁰² Oran, Türk – Yunan İlişkilerinde, ss. 271, 272

²⁰³ Babalı, a.g.e., s. 312

²⁰⁴ Oran, Türk – Yunan İlişkilerinde, ss. 272, 273

²⁰⁵ Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler, s. 87

kişiler, Müslüman halkın arasında dolaşarak din değiştirmeleri konusunda halkı telkin ettikleri gibi, kitaplar ve broşürler dağıtmak suretiyle din propagandası yapmaktadırlar. Bütün bunların yapılmasına karşılık Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanmış olan Türk-Yunan Kültür Protokolü'ne göre, azınlıklara din değiştirme konusunda herhangi bir propaganda, baskı yapılmayacağı açık bir şekilde belirtilmektedir. Ancak iki ülke arasında imzalanmış olan bu protokole yeteri kadar riayet edilmediği açık bir şekilde görülmektedir.²⁰⁶ Ayrıca Yunanistan egemenliği altında yaşamakta olan Müslüman azınlık, dini vecibelerini yerine getirebilmek amacıyla ibadet hane yaptırmalarına izin verilmediği gibi mevcut olan ibadet hanelere de tamir için gerekli izin verilmemektedir. İbadet hanelerin kötü durumları Batı Trakya Türk azınlığı için son derece üzücü bir durum teşkil etmektedir.²⁰⁷

4. BAŞMÜFTÜLÜK VE MÜFTÜLÜK SORUNU

Batı Trakya toprakları Türklerin egemenli altındayken, müftü sadece din işlerle uğraşıp fetva vermekle görevli, kadı ise bir yargıcın görev ve yetkilerine sahip olmaktaydı. Bölgedeki bu durum 1881 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması ile değişmiş, Müftü dini işlerinin yanında yargıç görevini de üstlenmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanmış olan antlaşmalar ve 1920 tarihli 2345 sayılı yasaya göre, müftü Yunanistan'da yaşamakta olan Müslüman Türklerin oyları ile belirlenmesi gerekirken, Yunan makamları imzalanmış olan antlaşmalara uymayarak müftünün Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile atanması yönetimini kullanmışlardır. Yunanistan tarafından atanan bu müftüler, maaşlarını Yunan Devletinden alırlar ve kamu memuru olarak görülmüşler, statüleri ise genel müdür olarak belirlenmiştir.²⁰⁸

1913 tarihinde imzalanan Atina Antlaşmasının 11. maddesine göre, Yunanistan'daki müftülerin hepsinin katılımıyla meydana getirilecek olan bir seçim kurulu, merkezi Atina'da olacak olan başmüftünün seçimi için üç aday belirleyecek ve bu belirlenen adaylardan bir tanesinin ataması Yunan kralı tarafından yapılacaktı. Yunanistan'daki seçim işlemleri sonlandığında, Yunan hükümeti başmüftünün seçimini İstanbul'da bulunan Yunan Elçiliği aracılığı ile Şeyhülislamlık katına

²⁰⁶ Özgüç, a.g.e., s. 185

²⁰⁷ Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler, s. 87

²⁰⁸ Turgay Cin, *Yunanistan'daki Türk Azınlığının Hukuki Özerkliği*, Orion Kitabevi, Ankara, s. 31

gerekli bilgileri verecekti. Son olarak başmüftü, ancak Şeyhülislamın onayını da aldıktan sonra görevine başlayabilecekti. Aynı Antlaşmanın 3 Numaralı Protokolüne göre başmüftünün görev ve yetkileri ayrıntılı olarak anlatılarak açıklığa kavuşturulmuş, herhangi bir çelişkiye mahal verilmemiştir.²⁰⁹

2345/1920 sayılı yasada müftü ve başmüftünün nasıl seçileceği, görev, yetkilerinden bahsedilmektedir. Bu yasada başmüftüye ilişkin bütün konuların açıklanmış olmasına rağmen, Yunanistan'da hiçbir zaman başmüftülük makamı kurulmamıştır ve bu yönde de bir çaba sarf edilmemiştir. Bahsi geçen bu yasa hiçbir zaman uygulanmadığı gibi 24 Aralık 1990 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yürürlükten ebediyen kaldırılmıştır.²¹⁰

Yunanistan'daki Müftülük kurumunun vazifesi sadece din işleri ile ilgilenmek değildir. Müftülerin çok daha farklı görevleri bulunmaktadır. Müftüler, evlenme, boşanma gibi konularında söz sahibi olmanın yanında vakıf emlakinin idaresi ve denetimi de Müftülerin vazifelerindendir.²¹¹

Müftüler, Batı Trakya Türk azınlığının dini liderleri konumunda olmalarına rağmen, Türk azınlığı tarafından seçim yoluyla iş başına getirilemezler. Ancak Yunan idaresi tarafından seçilen kişiler müftülük görevini yürütme hakkına sahiptir.²¹² Müftülerin seçimle göreve gelmesi gerektiği halde herhangi bir oylama yapılmamış olması ve hiçbir zaman başmüftülük kurumunun Yunanistan'da var olmamış olmasına rağmen 1980'lerin ortalarına kadar bu durum, Batı Trakya Türk azınlığı arasında bir sorun olarak karşımıza çıkmamaktadır.²¹³

4.1. Gümülcine Müftülük Sorunu

1985 yılında Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'nın vefatından sonra Yunanistan, boşalana Müftülük makamına İmam Rüştü Ethem'i müftü vekili

²⁰⁹ Cin, a.g.e., s. 31,32

²¹⁰ Fehim Kelahmet, (27-29 Ocak 2007), *Yunanistan'da Müftülük Kurumu*, II.Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi, BEBTTAB – Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2007, ss. 62,63,66,67

²¹¹ Cin, a.g.e., s. 35

²¹² H. Emin Sezer, *Lozan Andlaşması'nda Batı Trakya Türkleri, Azınlıklar ve Yunanlılar'ın İhlalleri*, Batı Trakya'nın Sesi, Sayı 64-65-66, 1994, s. 27

²¹³ Cem Şentürk, (28-30 Ocak 2005), *Batı Trakya'da Müftülük Sorunu*, I.Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi, Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi, 2005, s. 176

sıfatıyla atamıştır. Gerçekleşen bu atama Türk azınlığı tarafından büyük tepki toplamıştır çünkü Türk azınlığı, Hacı Halil Efendi'nin bu makam için en uygun kişi olarak görmekteydi. Azınlığın bu şiddetli tepkilerine kayıtsız kalamayan İmam Rüştü Hoca, görevinden istifa etmiştir.²¹⁴

Rüştü Ethem'in istifasından sonra Müftülük görevi geçici olarak Başkatip Hafız Halil Efendi tarafından idare edilmiştir. Rodop Valiliği 16 Aralık 1985 tarihinde vermiş olduğu bir karar ile Hafız Cemali Meço'yu müftü vekili olarak atamıştır. Rodop Valiliğinin yapmış olduğu bu atama, Türk azınlığının tepkisini toplamaktan başka bir işe yaramamıştır. Tepkilere rağmen karardan geri dönmeyerek Hafız Cemal Meço, vekaleten atandığı müftülük makamına 10 yıllık bir süre için asaleten atandı.²¹⁵

Hafız Cemal Meço'nun atanmasını kabullenmeyen Türk azınlığı, girişmiş olduğu demokratik mücadeleden sonuç alamayınca kendi müftülerini seçmek için 28 Aralık 1990 tarihinde camilerde oylama yapmıştır. Oylama sonucunda İbrahim Şerif Gümülcine Müftüsü olarak seçilmiştir. Yapılan bu seçim sonrası Yunanistan, İbrahim Şerif'in Müftülük görevini gasp ettiğini ileri sürerek dava açmış ve açılan davanın sonunda İbrahim Şerif 9 ay hapis cezasına mahkum edilmiştir. Bu sonucun ardından Temyize başvurulmuş ancak buradan da olumlu bir sonuç alınamayınca İbrahim Şerif, bir adım daha ileri giderek davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıdı. Mahkeme, İbrahim Şerif'in haklı olduğunu ve müftü sıfatını kullanabileceğine karar verdiği gibi Yunanistan'ı da 10bin dolar tazminata mahkum etmiştir.²¹⁶

4.2. İskeçe Müftülük Sorunu

Şubat 1990'da İskeçe Müftüsü olan Mustafa Hilmi'nin ölümü Batı Trakya'da var olan müftülük sorununu yeniden alevlendirmiştir. Yunanistan, vefat eden müftünün yerine onun oğlu olan Mehmet Emin Ağa'yı müftü vekili olarak atamıştır.

²¹⁴ Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, *Müftü Seçimi*, http://www.bttddbursa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=79&Itemid=82, 15.03.2016

²¹⁵ Cafer Alioğlu, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Avrupa Batı Trakya Türkleri Fedarasyonu, Bursa, 2005, s. 70

²¹⁶ Alioğlu, a.g.e., s. 71

Müftü vekili olarak atanan Mehmet Emin Ağa, seçim yapılınca kadar görevi kabul etmiştir ancak seçim olmaması üzerine görevinden istifa etmiştir. Bu durum karşısında Batı Trakya Türkleri, 17 Ağustos 1990 tarihinde Cuma namazı kılınan bütün camilerde el kaldırma yöntemi ile müftülük seçimi için oylama yapmıştır. Yapılan seçim sonucundan Mehmet Emin Ağa müftü olarak seçilmiştir.²¹⁷

22 Ağustos 1991 tarihinde Yunanistan tarafından atanan Mehmet Emin Şinikoğlu ile Müftülük sorunu çok daha farklı bir boyut kazanmıştır. Gerçekleşen bu tayin sonrasında seçimle göreve gelmiş olan Mehmet Emin Ağa polisler tarafından zor kullanılarak müftülük binasından çıkartılmıştır. Türk azınlığı bu durumu protesto etmesine, tepki göstermesine rağmen herhangi bir sonuç alınmadığı gibi 1994 tarihinde Mehmet Emin Ağa'ya müftülük makamını gasp ettiği gerekçe gösterilerek dava açılmıştır. Bu dava sonucunda 6 ay hapis yatmak durumunda kalmıştır.²¹⁸

Batı Trakya'nın müftülük sorunu halen daha çözüme kavuşturulmayı bekleyen azınlığın en önemli konularından bir tanesidir. Bütün her şeye rağmen Batı Trakya'da müftüler halen daha atama yoluyla belirlenmektedir. Yunanistan tarafından atanan Müftüler Türk azınlığı tarafından yok kabul edilmektedir. Batı Trakya Türkleri, kendi seçmiş olduğu müftüleri tanımaktadır. Ortaya çıkan bu durum neticesinde Batı Trakya'da hem atanmış hem de seçilmiş müftüler görev yapmaktadır.²¹⁹

5. EĞİTİM ALANINDAKİ SORUNLAR

Batı Trakya Türklerinin farklı farklı sorunları vardır ve bunların hepsini önemlidir, ancak bir konu diğerlerinden bir adım öne çıkmaktadır, eğitim sorunu. Lozan Antlaşması'nın 40. maddesi açık bir şekilde Batı Trakya Türklerine, okullar ve eğitim öğretim amaçlı kurumlar kurma, yönetme ve kontrol etme konusunda haklar tanıdığı gibi buralarda kendi dillerini serbestçe kullanma hakkını da

²¹⁷ Şentürk, *Batı Trakya'da Müftülük*, s. 178

²¹⁸ Alioğlu, a.g.e., ss. 75,76

²¹⁹ Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, *Müftü Seçimi*, http://www.btddbursa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=79&Itemid=82, 15.03.2016

vermiştir.²²⁰ Taraf ülkelerinde imzalanan Lozan Antlaşmasına rağmen Batı Trakya Türklerinin eğitim alanında bir çok sorunu bulunmaktadır.

1950'lerin başlarında Türkiye ve Yunanistan devletleri arasındaki iyi ilişkiler, Batı Trakya'daki Türk azınlığın eğitim hayatı üzerinde pozitif etki yaratmıştır. İki ülke arasındaki bu yakınlaşma, 20 Nisan 1951'de imzalanan Kültür Antlaşması ile adeta taçlandırılmıştır.²²¹

1964 yılından sonra Yunanistan'ı yönetmiş olan bütün hükümetler, Batı Trakya Türklerine karşı aldıkları tavır ve takındıkları tutum, sorunun başlıca temelini oluşturmaktadır. Yunan hükümeti uygulaması gereken kanunları uygulamakla yetinmeyerek onların bir adım daha ilerisine geçerek ihlal etmiştir. Bu ihlallerden hiç şüphesiz Batı Trakya Türklerinin eğitim hayatı da payına düşeni aldığı gibi göz ardı etmekte imkansızdır. Bu durum Batı Trakya'nın Türklerinin eğitim hayatında birçok soruna sebep olmuştur.²²²

Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığının 640/10.8.1983 tarihli kararına göre, Yunanistan'ın genelinde yapılan sınavlara azınlık liselerinde eğitim gören son sınıf öğrencileri, diğer özel okul öğrencileri ile aynı sınava girmek zorunda kalmışlardır. Oysaki Türk azınlık okullarının statüsü Lozan Antlaşmasında belirlendiğinden dolayı diğer özel okulları ile aynı statüde değerlendirilemezler. Bu statü farkının yanında, Yunanistan çapında yapılan bu sınavın dili Yunancadır. Halbuki Türk azınlığı, sınavda sorumlu olduğu derslerin hepsi Türkçe olarak görmektedir, bu nedenle sınavda başarı sağlamaları oldukça güçtür.²²³

Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı, Z2/277/17.5.1984 tarihli ve G2/640/6.3.1984 tarihli kararının 4. bölümünde yapmış olduğu bir ek düzenleme, Batı Trakya Türk azınlığının eğitim görmekte olduğu liselerde, Türk dili ve Din dersi dışında Türkçe işlenmekte olan bütün derslerin yıl sonunda yapılacak olan sınıf geçme ve mezuniyet sınavlarının Yunanca olarak yapılması kararlaştırılmıştır. Bu karar azınlık okullarında Türkçe olarak yapılan eğitime son derece sert bir darbe

²²⁰ Alioğlu, a.g.e., ss. 56, 59

²²¹ Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde, s. 119

²²² Batı Trakya Türkleri Eğitim Raporu, Batı Trakya'nın Sesi, Sayı 4, 1988, s. 29

²²³ Batı Trakya Türkleri Eğitim Raporu, s. 32

vurmuş, Türk öğrencilerini Yunanca eğitim yapan okullara geçmeye zorlamıştır. Yunanistan'ın Batı Trakya Türk azınlığı okullarına karşı yapmış olduğu bu uygulamalar nedeniyle, 1987-1988 öğretim yılında Gümülcine lisesinde okuyan öğrenci kalmamıştır. İskeçe'deki lisede de durum pek farklı sayılmazdı, okuldaki öğrenci sayısı 22'ye kadar gerilemiştir. Halbuki Yunan hükümetinin yapmış olduğu bu düzenleme hayata geçirilmeden önce iki Türk azınlığı lisesinde toplamda 200'e yakın öğrenciye eğitim verilmekteydi. Bu iki lisedeki öğrenci sayısının sert bir şekilde düşmesi, buralarda verilen eğitimi neredeyse durma noktasına getirmiştir.²²⁴

5.1. Öğretmen Sorunu

Lozan Antlaşması'nın 40. maddesine göre, Batı Trakya Türk azınlığının kendi okullarını ve eğitim kurumlarını açma hakkına sahip olmalarının yanında bunları denetleme işlemini gerçekleştirmek için de gerekli yetkiye sahiptirler. 1923'te imzalanmış olan bu Antlaşmayı görmezden gelen Yunan hükümetleri, Türk azınlığına kendi okullarında istedikleri öğretmeni belirleme hakkının kullanılmasına engel olmaktadır.²²⁵

Batı Trakya'da 230 civarında azınlık okulu bulunmasına rağmen bunların 175 kadarında sadece iki adet öğretmen bulunmaktadır. Rakamlar öğretmen sayısındaki yetersizliği gözler önüne serdiği gibi mevcut öğretmenlerin kaliteleri de ayrı bir tartışma konusudur.²²⁶

Batı Trakya'daki Türk azınlık okullarında öğretmenler üç grup halinde incelenebilir. Formasyonsuz öğretmenler, genelde ilkokul ve lise eğitimi almış olmalarına rağmen herhangi bir pedagojik formasyona sahip olmayan kişilerdir. Formasyonlu öğretmenler, Batı Trakya Türklerinden olan ve Türkiye'de öğretmenlik eğitimi almış kişiler ile kontenjan öğretmenlerinden olanlar bu grupta yer alırlar. Selanik Özel Pedagojik Akademisi mezunu öğretmenler, Cunta idaresi altında 1968 yılında kurulmuş olan Selanik Özel Pedagoji Akademisi, Yunan hükümeti tarafından

²²⁴ Batı Trakya Türkleri Eğitim Raporu, s. 32

²²⁵ Batı Trakya Türkleri Eğitim Raporu, s. 29

²²⁶ Cem Şentürk, (28-30 Ocak 2005), *Batı Trakya Türkleri'nin Eğitim ve Din Sorunlarına Bir Bakış*, I.Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi, Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi, 2005, s. 161

1977 yılında çıkartılan 695 sayılı yasa ile azınlık eğitimi için öğretmen yetiştiren en önemli yer haline gelmiştir. Buradan yetişen öğretmenler diğer öğretmenlerden farklı olarak memur statüsünde sayılmaktadır.²²⁷

Yunanistan tarafından kurulan Selanik Özel Pedagoji Akademisi öğretmen okuluna sadece Pomak kökenli gençler kabul edilmiş ve burslu olarak bu kişilere Yunanca dersi verilmiştir. Bu okulda eğitimini tamamlamış olan bu gençler, tercihi olarak Türk azınlığına ait okullarda görevlendirilmişlerdir.²²⁸ Pomak kökenli olan bu insanlar Türk azınlık okullarına atanmışlar ve görevlendirildikleri yerlerde Yunanca eğitim vermeleri istenmiştir. Yunan hükümetinin bu uygulamasına en büyük itiraz ve tepki Pomak kökenli Yunan vatandaşları tarafından gelmiştir. Yunan hükümeti tarafından yapılan bu atamalar, Lozan Antlaşması'nın 40. maddesi ve anayasanın 28. maddesi ile çelişmektedir. Öğretmenlerin atamaları sırasında okuldaki encümenlerin ve öğrenci velilerinin görüşlerine herhangi bir şekilde başvurulmamıştır.²²⁹

1973 yılına kadar Türk azınlık ilkokullarına Türkiye'deki öğretmen okullarında eğitim almış ve buralardan mezun olan yetkinliğe sahip kişiler gönderilmiştir. Ancak 1973 yılına gelindiğinde Yunanistan tarafından, Türk azınlığının eğitim gördüğü ilkokullara Selanik Özel Pedagoji Akademisinden mezun olmuş kişilere öğretmenlik görevi vermeye başlamıştır. Yunanistan'ın böyle bir uygulamaya gitmiş olması, Türk azınlık ilkokullarında verilen eğitimin seviyesini temellerinden sarsarak gerilemesine neden olmuştur.²³⁰

Türkiye ile Yunanistan 1951 yılında Türk-Yunan Kültür Anlaşmasını imzalamış ve bu anlaşmaya göre, iki ülke her yıl karşılıklı olarak azınlık ortaokul ve liselerinde görev almaları için 35 kontenjan öğretmen gönderilmesi kararlaştırılmıştır. 1991-1992 eğitim – öğretim yılına gelindiğinde ise bu durum değişmiştir. Yunanistan, İstanbul'da yaşamakta olan Rum nüfusun azalmasını gerekçe olarak göstererek öğretmen sayısını karşılıklı olarak 16'ya düşürmüştür. Yunanistan'ın almış olduğu bu karar, zaten öğretmen sayısı ve kalitesi sayısında

²²⁷ Şentürk, Batı Trakya Türkleri'nin, ss. 161-162

²²⁸ Baskın Oran, *Türk-Yunan Azınlıklarının Eğitimi ve Meslek Edinme Sorunları*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Sayı 1-2, 1995, s. 55

²²⁹ Batı Trakya Türkleri Eğitim Raporu, s. 30

²³⁰ Babalı, a.g.e., s. 313

büyük sıkıntılar çekmekte olan Batı Trakya Türklerini daha zor bir duruma sokmuştur.²³¹

Eğitimdeki en büyük sorunlardan birisi ders veren hocaların Türkçeye yeteri kadar hakim olmamalarından kaynaklanmaktadır. Bu sorunun başlıca nedeni Yunanistan'ın Selanik Özel Pedagoji Akademisi içinde yetişmiş öğretmenlerden başka kimseyi öğretmen olarak görevlendirmemesinden kaynaklanmaktadır.²³²

5.2. Ders Kitapları Sorunu

1968 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan bir protokol ile Batı Trakya Türk azınlığının yaşamış olduğu kitap sorununun çözümüne dönük adımlar atılmıştır. Türk azınlığının yaşadığı kitap sorunu, diğer sorunlar arasında kendine has bir yeri ve konumu bulunmaktadır, çünkü protokolün imzalanmasına kadar Türk azınlığına mensup öğrenciler, 1952 yılında basılmış ders kitapları ile eğitim ve öğretim görmek zorunda kalmışlardır.²³³ İmzalanmış olan bu protokole göre dağıtılması gereken ders kitapları ilk başlarda gecikmeli olsa da dağıtımı yapılmıştır. Ancak bu kitapların dağıtımında ne yazık ki süreklilik sağlanamamış, daha sonraki yıllarda kitaplarından dağıtımı yapılmamıştır. Nitekim 3 Ocak 1988 tarihinde İstanbul'da toplanan Batı Trakya Türkleri I. Eğitim Şurası'nın tespit etmiş olduğu problemlerden bir tanesi de kitapların dağıtımının yapılmadığı, mevcut olan ders kitaplarında 20 yıllık olduğu ve kullanmanın mümkün olmadığı belirtilmiştir.²³⁴

Yunanistan, 1980'li yıllarda Türkçe ders kitaplarını Yunanlı yazarlara hazırlatmış ve bu kitaplar ile eğitim yapılmasını istemiştir. Batı Trakya Türk azınlığı, Yunanistan tarafından hazırlatılan ders kitapları ile çocuklarının eğitim görmesine tepki göstermesi neticesinde bu kitaplar yaygın hale gelmemiştir.²³⁵

²³¹ Babalı, a.g.e., s. 313

²³² Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, *Eğitim Sorunu*, http://www.bttddbursa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=81&Itemid=84, 22.03.2016

²³³ Şentürk, Batı Trakya Türkleri'nin, s. 159

²³⁴ Halit Eren, *Batı Trakya Türkleri (Lozan'dan Günümüze)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1995, s. 139-140

²³⁵ Şentürk, Batı Trakya Türkleri'nin, s. 159

5.3. Okul ve Okullardaki Sorunlar

20 Nisan 1951’de Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Kültür Antlaşması’nın oluşturduğu olumlu havayla birlikte Türkiye’den görevlendirilen geçici  ğretmenler, Batı Trakya’daki eğitimin kalitesini arttırmıştır. 1952 yılında ise bölgeye ilk lise yapılırken, köylerde bulunan okullarda da çeşitli tamiratlar yapılmıştır.²³⁶ 1952 yılına kadar kadar Türk azınlığın eğitim hayatını devam ettirebilmek için ilkokul seviyesinden sonra gidebilecekleri ne bir ortaokul nede bir lise azınlık okulu bulunmamaktaydı.²³⁷

1967’den sonra Cunta yönetiminin Yunanistan’da başa gelmesinin ardından, Batı Trakya Türk azınlığının eğitim haklarındaki kısıtlamalarda artış yaşanmıştır. Cunta yönetimi okul tabelaların bulunan Türk terimini zorla kaldırtarak yerine Müslüman ve azınlık anlamına gelen “M/KON” harfleri yazılı levhalar asılmıştır.²³⁸

1977 tarihli 694 sayılı yasa ile birlikte okul enc menini seçme yetkisi Valiye verilmiştir, halbuki bu tarihe kadar  ğrenci velileri tarafından seçilmektedir. 1967’de Cunta yönetimi başa geldikten sonra durum daha da kötüleşmiş, okullardaki encümen seçimleri tamamıyla durdurulmuştu. Bu durum 1977’de çıkartılan yasa ile birlikte yasal bir hale bürünmüştür. Bu uygulama Türk azınlık okullarının özerk yapılarına ve haklarına zarar vermektedir.²³⁹

Yunan hükümeti 1983 yılında, G m lcine ve İskeçe’de Azınlık durumundaki halkın çocukları için 5 adet devlet okulu açmıştır. Bu okullar açılırken Azınlıkların tabi olduğu statü hiçe sayılarak, okul açma hakkının azınlıktan alınarak Yunan devletine verilmesi hedeflenmiştir. Bununla da yetinilmeyerek bu okullarda sadece din dersi Türkçe olarak verilmektedir, geriye kalan bütün dersler Yunan kökenli hocalar tarafından Yunanca olarak işlenmektedir ki bu yapılanlar Lozan Antlaşması’nın 40. maddesini ihlal etmektedir.²⁴⁰

²³⁶ Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde , s. 120

²³⁷ Aydın  meroğlu, *Osmanlı’dan Günümüze Batı Trakya Türkleri*, Atatürk-Venizelos Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul, 2013, s. 152

²³⁸  meroğlu, Belgeler ve olaylar ışığında , s. 59

²³⁹ şentürk, Batı Trakya Türkleri’nin , s.158

²⁴⁰ *Batı Trakya’nın Kanayan Yarası: Eğitim*, Batı Trakya’nın Sesi, Sayı 99, 2002, s. 5

Yürürlükte anlaşmalar ve sözleşmeler çerçevesinde Batı Trakya Türk azınlığı, çok daha fazla ortaokul ve liseye ihtiyaç duymaktadır. Ancak yeterli sayıda okulun ve öğretmenin bulunması ile Türk azınlığı, Yunanlılar ile eşit bir konuma gelmesi söz konusu olacaktır, aksi takdir de bu eşitlikten söz edilmesi mümkün değildir.²⁴¹

6. SİYASİ ALANDAKİ SORUNLAR

Batı Trakya'nın Yunan işgaline maruz kaldığı 14 Mayıs 1920 tarihinden sonra Batı Trakya Türkleri, Yunan Parlamentosuna ilk olarak 1 Kasım 1920'de 4 temsilci göndermeyi başarmıştır. Bu tarihten itibaren 1985 yılına kadar bazı sıkıyönetimlere, savaflara ve aksaklıklara rağmen çeşitli partilerden Yunan Meclisine kendi temsilcilerini göndermeyi başarmıştır.²⁴² Batı Trakya Türkleri, Yunan siyasi partilerinden aday olarak seçilip parlamentoya girmiş olmalarına rağmen çeşitli siyasi partilerden seçilen bu temsilciler, parti içerisindeki disiplin nedeniyle Batı Trakya Türklerinin sorunlarına yeterli ilgi ve alakayı gösterme şansını ve fırsatını bulamamışlardır.²⁴³

Bazı Türk aileler, Yunan Parlamentosuna farklı zamanlarda da olsa bir çok milletvekili göndermeyi başarmıştır. Yunan Parlamentosuna girmeyi başarmış olan Batı Trakya Türklerinin büyük kısmı iktidar partilerinden aday olarak seçime katılmışlardır. Aynı zamanda Türk azınlığı milletvekillerinin büyük bir çoğunluğu da kent kökenli kişilerdir. Önemli bir diğer husus ise Batı Trakya Türklerini temsil eden milletvekillerinin son derece önemli bir kısmını gazete sahibi olmasıdır. Seçim öncesinde gazete sahibi milletvekili adaylarının arasındaki gerilimin gazetelerine de yansması, Türk azınlığı üzerinde zaman zaman negatif etki yaratmış olsa da seçim öncesi halkı bilinçlendirmeye yönelik yayınlar pozitif katkı sağlamıştır.²⁴⁴

6.1. Seçimlere Bağımsız Adaylar İle Katılım

Yeteri kadar Parlamentoda temsil edilememe durumunun yanında, 70'lerde ve 80'lerde Batı Trakya'daki Türk toplumunun üzerindeki baskıların önceki yıllara

²⁴¹ Batı Trakya Türkleri Eğitim Raporu, s. 31

²⁴² Alioğlu, a.g.e., s. 109

²⁴³ Işık Sadık Ahmet, Meşkure Yılmaz Börklü, Halit Eren, Ali Güler, *Yunanistan'ın Etnik Yapısı ve Batı Trakya Türklüğü*, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul, 2000, s. 41

²⁴⁴ Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri*, Karam, Çorum, 2006, ss. 232-235

oranla artması sonucunda, Türk azınlığı mecburi olarak siyasi alanda farklı çareler arayışı içerisine girmiştir. Artan bu baskılar sonucunda radikal bir karar alınmış ve siyasi partilerden aday olmaktan vazgeçilerek 1985 yılında yapılan seçimlerde, Batı Trakya Türkleri seslerini daha gür bir şekilde duyurabilmek adına, hiçbir partiye bağlı olmaksızın seçimlere girmiştir.²⁴⁵ Batı Trakya Türkleri, Yunanistan seçimlerine ilk defa bağımsız listeler ile katılım göstermiştir. Seçimde Gümülcine’den 10.390, İskeçe’den 10.318 oy kazanılmış olmasına rağmen yeterli oy sayısına ulaşamadı fakat bu sonuç dahi Batı Trakya’nın Türk seçmenin bağımsız milletvekili seçme fikrini değiştirmemiştir.²⁴⁶

18 Haziran 1989 tarihinde yapılan seçimlere Batı Trakya Türkleri, Gümülcine’den “güven” İskeçe’den ise “İkbal” listeleri ile dahil olmuşlardır. Dr. Sadık Ahmet’in de içerisinde bulunduğu güven listesi adayları seçimlere bütün yokluklara ve imkansızlıklara rağmen, yorgunluk nedir bilmeden canlarını dişlerine takarak çalışmışlardır. Bu çalışmaların sonucu 19 Haziran gününde meyvelerini verdi ve Dr. Sadık Ahmet’e verilen 24.472 adet oy ile milletvekili çıkarmak için gerekli olan 17.500 oy sayısı geçilmiş oldu. Sonuç olarak Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk azınlığının sesi olduğunu bütün Yunanistan’a göstermiş oldu. Ancak Yunan hükümeti 5 Kasım 1989 tarihinde yeninden erken seçim yapılmasını kararlaştırıldı.²⁴⁷

Dr. Sadık Ahmet’in Batı Trakya Türkleri için özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Kendisinin siyasi deneyimi az olmasına rağmen Batı Trakya Türkleri arasında onun zamanına kadar kimsenin gösteremediği başarıyı göstermiş, Türk azınlığının desteğini yekvücut haline getirmeyi başarmıştır. Bu başarının arkasındaki en önemli nedeni, Sadık Ahmet’in halkın içinden çıkmış, gerçek bir halk odamı olmasının yanında inatçı ve cesur kişiliği de önemli bir faktör olmuştur.²⁴⁸

Seçimin 5 Kasım 1989 tarihinde yapılması kararlaştırılınca bir önceki seçimde Yunan Meclisine giren Dr. Ahmet Sadık ve İbrahim Şerif’in yapmış oldukları adaylık başvuruları, adaylık dilekçesinde eksik bir cümle olmasından

²⁴⁵ Ahmet, Börklü, Eren, Güler, a.g.e, s. 41

²⁴⁶ Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, Bursa, 2012, s. 127

²⁴⁷ Koca, a.g.e., ss. 127,128,129,146,160

²⁴⁸ Oran, Türk- Yunan İlişkilerinde , s. 195

dolayı kabul edilmediği gibi bu durum adaylara son anda bildirildiği için itiraz haklarını kullanamadılar. İlgili mercilere itirazların yapılmasına rağmen bu itirazlardan herhangi bir sonuç alınmamış, böylelikle bu ikilinin seçimlere katılması engellenmiş oldu.²⁴⁹ Bu engellenmenin ardından Dr. Sadık Ahmet, Güven Listesinin tek adayı konumunda olan İsmail Rodoplu'nun seçimlerde Türk azınlığı tarafından destek görmesini istemiştir. Bu haksız durum karşısında Panhelen Sosyalist Hareket'den aday olmuş olan Ahmet Faikoğlu, partisinden istifa etmiş ve o da Dr. Sadık Ahmet'in kararını destekleyerek oyların bağımsız adaylara vermesini istemiştir.²⁵⁰

Yunanistan, Dr. Sadık Ahmet ile İbrahim Şerif'in seçime katılmasını engellemekle yetinmemiş, seçime üç hafta kala Türkiye ile olan sınır kapısını grevi gerekçe göstererek kapatmıştır. Bir önceki seçimlerde Türk azınlığının bulunduğu bölgede 231 sandığın olmasına karşın 5 Kasım seçimlerinde sandık sayısı 190'a düşürülmüş ve bu uygulamadaki asıl amaç Türk azınlığın oy kullanımı zorlaştırmak olmuştur. Türk bölgesinde bulunan 50 sandık, insanların oy kullanmak için beklemesine rağmen kapatılması ve gereken zamandan önce kapatılmış olmasından dolayı muhalefet partisinin itirazları dikkate alınarak sandıklar yeniden oy kullanımına açılmıştır. Bunlarla da yetinilmeyerek şiddet yoluna başvurulmuş, bazı Türkler sandık başlarında darp edilmiştir.²⁵¹ Bütün bu engellemelere karşın 5 Kasım seçimlerinde Gümölcine'den güven listesi adayı İsmail Rodoplu almış olduğu 24.700 oy ile milletvekili seçilmiş, İskeçe'deki ikbal listesi 19 Haziran seçimlerine göre oylarını arttırmıştır.²⁵²

5 Kasım tarihinde yapılacak olan seçimlerin çalışmaları boyunca Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu'ya büyük destek vermiş ve onu seçim çalışmalarında yalnız bırakmamaya gayret etmiştir. Dr. Sadık Ahmet, sanki kendisi adaymışçasına seçim çalışmalarını yürütmüş, Batı Trakya Türkünün en olumsuz koşullarda dahi azmini ve kararlılığını herkese göstermiştir.²⁵³ Yunanistan, Dr. Sadık Ahmet'i ve İbrahim Şerif'i seçim kampanyası süresince “ Türklük” propagandası yapılmasını gerekçe

²⁴⁹ *Batı Trakya'da Bizans Oyunları*, Batı Trakya'nın Sesi, Sayı 13, 1989, s. 5

²⁵⁰ Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde*, s. 207

²⁵¹ Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde*, ss. 206-207

²⁵² Ahmet, Börklü, Eren, Güler, a.g.e, s. 42

²⁵³ Hatipoğlu, Ab Üyesi Yunanistan'ın, s. 83

göstererek dava açmıştır. Açılan bu dava 26 Ocak 1990 tarihinde Gümölcine’de görüşüldüğü sırada, Gümölcine sokaklarında fanatik Rumlar Türklere karşı saldırı düzenlemiş ve bu saldırılar sonucunda çok sayıda kişi yaralanmıştır. Davanın sonunda Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif, 18’şer ay hapis cezasına çarptırıldılar.²⁵⁴

Yunanistan, 5 Kasım seçimlerinden de isteği sonucu alamamış, 300 sandalyeli Mecliste kimse güven oylamasında gerekli olan 151 oyu tek başına çıkartacak güce ulaşamamıştı. Ancak bu seçimler sonucunda siyasi manzara son derece ilginç bir hale gelmişti çünkü hükümeti sağcılar veya solcular kursa da güven oyu için meclisteki tek Türk milletvekili olan İsmail Rodoplu’nun oyuna ihtiyaç duyuyorlardı. Bu sonuç karşısında Yunanistan bir kez daha erken seçime gitme kararı aldı.²⁵⁵

8 Nisan 1990 seçimlerine gidilirken Yunanistan’daki siyasi partiler, Batı Trakya Türklerinin oylarını kendilerine katarak, güven oylaması için gerekli sayıya ulaşmayı hedefliyorlardı. Bunlar yaşanırken toplumun önemli isimleri Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif hapisanede bulunduklarından dolayı iletişim kurmak son derece sıkıntılı bir süreçti. 8 Nisan seçimlerinin uluslararası tarafsız gözlemciler ile Türkiye’den ve yabancı ülkelere gelecek olan basın mensuplarının seçimi izleyeceğinin kesinlik kazanması, Batı Trakya Türkleri üzerinde olumlu bir hava yaratmış ve ardından bağımsız listeler oluşturulmuştur. Gümölcine’den, Dr. Sadık Ahmet, Ahmet Hacıosman ve Mustafa H. Mustafa Güven Listesini oluştururken; İskeçe’den Mehmet Ahmet Faikoğlu, Kadir Yunusoğlu ve Rasim Murcaoğlu İkbâl Listesini oluşturan isimler oldu.²⁵⁶

Dr. Sadık Ahmet, 8 Nisan seçimlerinde aday olabilmek için belirlenen başvuru süresinde hapisanede bulunmasına rağmen, kimse onun adını Güven Listesinin en başına yazmaktan tereddüt dahi etmedi. Bu seçim döneminde herhangi bir hata yapmamak için büyük mitingler yapmaktan olabildiğince kaçınılarak bunun yerine toplantılar ve ziyaretlere ağırlık verilmiştir. Dr. Sadık Ahmet’in haksız yere hapisanede olması, seçim dönemine Batı Trakya Türkleri için ayrı bir anlam

²⁵⁴ Alioğlu, a.g.e., s. 111

²⁵⁵ Koca, a.g.e., ss. 208,209

²⁵⁶ Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde , s. 208

kazandırmış ve bu da itici güç olmuştur. 30 Mart 1990 tarihinde ise Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in cezaları indirilerek para cezasına çevrilmiş ve bu ikili özgürlüklerine kavuşması Türk azınlığının moralini gözle görülür bir şekilde arttırmıştır.²⁵⁷

8 Nisan 1990 seçimlerinde Yunanistan daha önceki iki seçimde yapmış olduğu uygulamayı tekrarlamış, Gümülcine ve İskeçe'ye on beş binden fazla asker sevk edilerek bunların oy kullanmasına olanak tanımıştır. Bu uygulamanın yapılmasındaki temel maksat, bölgedeki oy barajının olabildiğince yükseltilmesiydi. Ancak bütün bu yapılanlara rağmen Batı Trakya Türkleri, Yunan Parlamentosuna Gümülcine'den Güven Listesi ile Dr. Sadık Ahmet'i ve İskeçe'den de İkbâl Listesinde Ahmet Faikoğlu'nu milletvekili olarak göndermeyi başarmışlardır. Bu seçimlerde de Yunan siyaseti için sonuç farklı olmamış gene hiçbir parti tek başına iktidar olabilmek için gereken milletvekili sayısına ulaşamamıştır.²⁵⁸

Seçimlerden sonra Yeni Demokrasi Partisi hükümeti kurdu ve 11 Nisan 1990 yapılan dini törenden sonra görevine başladı, 10 Ekim 1993 tarihine kadar bu görevi devam ettirdi. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu görevlerine başladıklarında, Batı Trakya Türklerinin köylerinin yolları toz toprak içerisindeydi, sürücü belgesi almada, inşaat ruhsatında, bina tamir ruhsatında, taşınmaz mülk edinme hakkında, açılış ruhsata tabi işyerleri için işletme ruhsatı almada sorunları olduğu gibi halen daha Yunan vatandaşlık yasasının 19. maddesi kullanılarak Batı Trakya Türkleri vatandaşlıktan çıkartılıyordu, eğitim, müftülük, cemaat ve vakıf sorunları devam etmeydi. Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu milletvekillikleri süresince Batı Trakya Türklerinin bu sorunlarının çözümü için canla başla mücadele etmişlerdir.²⁵⁹

24 Ekim 1990'da Yunanistan'ın seçim kanunda yapılan değişiklikle %3'lük seçim barajının kabul edilmiş olması, Batı Trakya Türklerinin siyasi olarak güçlenmesi sonucunda bazı çevrelerin rahatsızlık duymuş olduğu ihtimalini akıllara getirmektedir. Baraj hem ülke genelini hem de bağımsız adayları kapsamaktadır, bu baraj bağımsız adaylar için son derece yüksektir. Bu yasa ile birlikte Batı Trakya

²⁵⁷ Koca, a.g.e., s. 211

²⁵⁸ Ahmet, Börklü, Eren, Güler, a.g.e, ss. 42-43

²⁵⁹ Koca, a.g.e., ss. 217,225,226

Türklerinin milletvekili çıkarması neredeyse imkansız bir hal almıştı çünkü Batı Trakya Türklerinin oylarının toplamı bu %3'lük barajı geçmelerine herhangi bir şekilde imkan vermemektedir.²⁶⁰

Seçim barajının %3 olarak belirlenmesi, 10 Ekim 1993 seçiminde Batı Trakya Türk azınlığı iki farklı fikre bölünmesine neden oldu. Taraflardan biri, seçim barajı nedeniyle bağımsız aday çıkartılamayacağı için partilerden aday olunmasını savunurken, diğer taraf ise ne pahasına olursa olsun, bütün riskler göz önüne alınarak seçime bağımsız adaylar ile girilmesi gerektiğini savunmaktaydı. Dr. Sadık Ahmet seçime bağımsız olarak girmekten yanaydı, ona göre yeterli oy alındığı takdirde bir adayın milletvekili olması önlenemezdi, %3'lük barajın şahıslar için geçerli olmayacağını savunmaktaydı. Gerekli oy sayısına ulaşıldığı takdirde eğer Yunanistan milletvekilliği hakkını vermezse, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine konun taşınması gerektiğini ve oranın gereğini yapacağını savunuyordu.²⁶¹

10 Ekim 1993 seçimlerinde Batı Trakya Türk azınlığı mensupları fikirlerini değiştirmeyerek bağımsız olarak adaylar ile seçime iştirak ettiler. Seçimin sonucunda Gümülcine'den Güven Listesi 26.228 oy alırken, İskeçe'den İkbâl Listesi ise 12.458 oy almayı başarmıştır.²⁶² Güven Listesinden aday olan Dr. Sadık Ahmet, seçimlerde milletvekili seçilmek için gereken oyun iki katını almış olmasına rağmen %3'lük barajı geçecek yeterli oy sayısına ulaşmayı başaramamıştır. Batı Trakya Türkleri işgale uğradıkları 1912 yılından sonra tarihte ilk kez kendilerini temsil edecek bir vekile sahip değillerdi. Barajın aşılması için o günkü duruma göre 230.000 ila 240.000 oy gibi bir sayıya tekâmül etmektedir ki bu sayı bütün Türk azınlığının oylarının toplamından 4-5 kat daha yüksek bir sayıya tekamül etmektedir. Bu sonuç, Türk azınlığı ne yaparsa yapsın tek başlarına milletvekili çıkartma hakkını kaybetmiş olduğunu göstermiştir. Türk azınlığı eğer milletvekili çıkartmak istiyorlarsa yeniden büyük partilerden seçime girmeleri gerekmektedir.²⁶³

²⁶⁰ Öksüz, a.g.e., s. 236

²⁶¹ Alioğlu, a.g.e., ss. 112, 113

²⁶² Ahmet, Börklü, Eren, Güler, a.g.e., ss. 43,44

²⁶³ Koca, a.g.e., ss. 274,275,278

6.2. Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi

Getirilen seçim barajı ile bağımsız milletvekili çıkartılamayacağı anlaşılmca, Türk azınlığının sesini duyurabilmek için siyasi bir oluşum çatısı altında toplanılması amacıyla çeşitli girişimler başlatılmıştır. 10 Nisan 1991 tarihinde Dr. Sadık Ahmet Gümölcine Türk Birliği salonunda, Gümölcine'nin her köşesinden gelen davetliler ile düzenlenen toplantıda, siyasi parti çalışmaları hakkında halkı bilgilendirdi.²⁶⁴ Siyasi partinin kuruluş gerekçesi olarak da, mevcut Yunan partilerinin Türk azınlığı ile alakalı konularda azınlığın beklediği kadar ilgi alaka göstermedikleri, dünya siyasi platformunda varlığın sürdürülmesi gerektiği ve Türk azınlığının haklarının savunulmasının son derece hayati bir öneme sahip olduğu gerekçe olarak gösterilmiştir.²⁶⁵

12 Eylül 1991 tarihinde Dr. Ahmet Sadık, Yunan makamlarına başvurarak Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi'nin kuruluşu için resmi adımı atmıştır. Ahmet Sadık amaçlarının, Batı Trakya Türklerinin bir merkezde toplanmasını sağlamak, onları bilinçlendirmek ve daha kaliteli bir hayat sürmelerini için mücadele etmenin temel hedefleri olduğunu açıklamıştır.²⁶⁶

Parti kurulduktan sonra halkta geniş bir heyecan ve coşku yaratmış olmasına rağmen Batı Trakya Türklerinin bazı ileri gelen kişileri bu yeni oluşuma karşı mesafeli bir duruş sergilediler. Bu isimler hem partinin kuruluş sürecinde hem de sonraki safhalarda yer almamışlardır. Bu yaşananlar halkada sirayet etti ve partinin Gümölcine dışında hiçbir il ya da ilçede temsilciliği açılmadı.²⁶⁷

24 Temmuz 1995 tarihinde Dr. Sadık Ahmet, Susurköy yakınlarında geçirmiş olduğu trafik kazasıyla hayatını kaybetmiştir. Sadık Ahmet'in cenazesine Türkiye'nin önde gelen siyasileri ve basın mensupları da katılarak, Batı Trakya Türklerinin en acı gününde yalnız olmadıklarını göstermişlerdir. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin doğal lideri konumundaydı ve onun Türklük dünyasında ayrı bir

²⁶⁴ Koca, a.g.e., ss. 282,283

²⁶⁵ BTS Ajansı, *Batı Trakya'da Türkler Parti Kuruyor*, Batı Trakya'nın Sesi, Sayı 29, 1991, s. 4

²⁶⁶ BTS Ajansı, *Batı Trakya'da Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi*, Batı Trakya'nın Sesi, Sayı 34, 1991, s. 6

²⁶⁷ Koca, a.g.e., s. 293

yeri ve önemi bulunmaktaydı. Onun bu ani beklenmedik ölümü bütün Batı Trakya Türklerinde derin bir üzüntü yaratmıştır²⁶⁸

²⁶⁸ *Dr. Sadık Ahmet'e Muhteşem Cenaze*, Batı Trakya'nın Sesi, Sayı 73, 1995, s. 2

SONUÇ

Osmanlı, Batı Trakya olarak adlandırılan yeri topraklarına kattıktan sonra yüzyıllar içerisinde Türklerin anavatanı haline getirmiştir. Osmanlı bir Dünya İmparatorluğu haline gelmesiyle birlikte Batı Trakya ülkenin ortalarında gayet korunaklı bir konumda bulunmaktaydı. Ancak İmparatorluğun güç kaybetmesiyle birlikte başlayan toprak kayıpları, Batı Trakya'yı adeta bir sınır bölgesi haline getirmiştir.

Yüzyıllar boyunca barış ve güven içinde yaşamış Batı Trakya Türkleri, evlerinin savaş alanları haline gelmesiyle birlikte silaha sarılarak ülkelerini korumaktan çekinmemişlerdir. Gerek 93 Harbinde gerekse Balkan Savaşlarında topraklarını korumakla da yetinmeyerek, İmparatorluğun topraklarını savunmakta aciz kaldığı anda Batı Trakya Türk Cumhuriyetini yani tarihteki ilk Türk Cumhuriyetini kurmaktan da geri kalmamışlardır. Bu kısa ömürlü Cumhuriyetten sonra düşman işgaline uğramış ve zulüm görmüşlerdir. Vatanlarını savunmakta göstermiş oldukları bu üstün gayret ve özveri onların yeniden huzur içinde yaşamalarına yetmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönem yöneticileri, Cihan Harbinde kurmuş olduğu ittifaka Bulgaristan'ı da dahil edebilmek için İmparatorluğa ait Batı Trakya'nın son toprak barçasını da Bulgarlara vermekten çekinmemiştir. İttifak kurmak adına anavatanın toprağından vazgeçilmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun ne kadar aciz ve içinden çıkılmaz bir duruma düştüğünün kanıtı niteliğindedir. Batı Trakya Türkleri ise, İmparatorluğun düşmüş olduğu zor durumu görerek, kendisinin Bulgar egemenliği altında olduğunu düşünmeden anavatanı savunmak için canını ortaya koymaktan çekinmemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Cihan Harbini kaybetmesinin ardından Batı Trakya'nın geleceği son derece muğlak bir hal almıştır. Bu belirsizlik içerisinde Batı Trakya bir oldu bitti sonrasında Yunanistan'ın egemenliği altına girmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün başlatmış olduğu Kurtuluş Savaşının büyük başarıyla

sonuçlanması arından düzenlenen Lozan Konferansı'nda Batı Trakya'nın geleceği tekrar gündeme gelmiştir.

Türk heyeti Lozan Konferansı'nda Batı Trakya'nın geleceğini oradaki halkın belirlemesi gerektiğini, bölgede halk oylaması yapılmasının gerekliliğini savunuyordu. Son derece açık olan bir durum varsa o tarihte Batı Trakya'nın nüfusu ezici olarak Türklerden oluşmaktaydı. Türk heyetinin bütün bu girişimlerine ve gayretlerine rağmen bölgede halk oylaması yapılması sağlanamamıştır ancak Batı Trakya Türkleri kendi kaderlerine terkedilmemiş, bölgede kalması garanti altına alındığı gibi hakları da garanti altına alınmıştır.

Mustafa Kemal önderliğinde kurulan Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı sırasında Batı Trakya'yı askeri bir operasyon ile almasını beklemek hayalcilikten başka bir şey değildir. Mustafa Kemal Atatürk'ün elinde zaten böyle bir imkan olmuş olsaydı, doğup büyüdüğü Selanik'ten vazgeçmezdi. Vatanın birliği, bütünlüğü için doğup büyüdüğü ve çok sevdiği Selanik'ten vazgeçmiştir. Lozan Antlaşması'nın da bir uzlaşma anlaşması olduğunu göz önünde bulundurduğumuz zaman Batı Trakya Türkleri için Lozan'da sağlanmış hakların gerçek bir başarı olduğu anlaşılmaktadır.

Lozan Antlaşması ile garanti altına alınmış bu hakların Yunanistan tarafından da gözetilmesi çok önemli bir husustur. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ikili ilişkilerin iyi gittiği dönemlerde Batı Trakya Türkleri nispeten daha rahat etmiş olmalarına rağmen, ikili ilişkilerdeki bütün gerginliklerin yansımaları fazlasıyla Batı Trakya Türkleri tarafından hissedilmiştir.

Yunanistan egemenliği altında girmesinden bu yana kadar Batı Trakya Türklerinin bir çok alanda farklı sorunları olmuştur. Bu sorunlar bazen Türk azınlığını son derece zor bir durumda bırakmıştır. Zor durumda kalan azınlığa göç etmekten başka çare kalmamıştır.

Yunanistan'dan ayrılan Türk kökenli Yunan vatandaşları ülke sınırını geçtikleri zaman vatandaşlıktan çıkartılma sorunuyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu

şekilde vatandaşlıktan çıkartılmış on binlerce Batı Trakya Türkü bulunmaktadır. Yunanistan'ın yapmış olduğu bu uygulama Batı Trakya'daki Türk varlığını günden güne azalmasına sebep olmuştur. Vatandaşlıktan çıkartma işlemi Yunan anayasasının 19. maddesine dayanılarak yapılmıştır. Bu madde 1998 yılında kaldırılmış olmasına rağmen bu tarihten önce Yunan vatandaşlığından çıkartılmış kişiler için geriye dönük uygulama yapılmamıştır. Geriye dönük uygulama yapılması ve Yunan vatandaşlığından çıkartılmış bu kişilerin yeniden Yunan vatandaşlığına alınmaları gerekmektedir.

Yunanistan ile Türkiye arasında ilişkiler 1950'lerden sonra kötüleşmeye başlaması ve özellikle Kıbrıs hadisesi durumu farklı bir boyuta taşımıştır. Bu kötüye giden ikili ilişkilerin her alana yansması olmuştur fakat bir yansması da Batı Trakya Türk azınlığının "Türk" kimliği üzerine olmuştur. Batı Trakya Türklerinin "Türk" kelimesini kullanmaları engellenmiş, çeşitli yasaklar getirilmiştir. Bir milletin azınlık dahi olsa milli kimliğinin baskı altına alınarak unutturulmaya çalışılması son derece kabul edilemez bir davranıştır. Milli kimlikler, milletlerin birbirine düşman olmasını değil, birbirlerini yüceltmelerini sağlarlar.

Batı Trakya Türkleri için şuanda en hayati sorunlardan bir tanesi eğitim sorunudur. Türk azınlığının Yunan kökenli olan insanlar ile aynı kalitede eğitim alması son derece elzemdir. Türk azınlığının ana dili Türkçe olduğundan dolayı bütün derslerini Türkçe olarak görmesi ve yabancı dil olarak Yunanca öğrenmesi en önemli konudur. Türkçe eğitimin kaliteli bir şekilde verilebilmesi için Türkiye Cumhuriyeti tarafından bölgeye gönderilen öğretmenlerin arttırılması gerekmektedir ancak bunun için Yunanistan'ın izin vermesi ilk önceliktir. Bölgedeki okulları kapatmak yoluna gidilmesi yerine, yeni okulların açılması bizzat Yunanistan tarafından teşvik edilmelidir. Unutulmamalıdır ki orada eğitim gören Türk azınlığının alacağı kaliteli eğitim aynı zamanda Yunanistan eğitim seviyesinin yükselmesine ve ülke çıkarına yararı bulunmaktadır.

Siyasi alanda çeşitli partiler içerisinde temsil edilen Batı Trakya Türklerinin sorunları yeteri kadar dillendirilememektedir. Batı Trakya Türklerinin iyi bir şekilde

Yunan Parlamentosu içerisinde temsil edilebilmesi için bağımsız adaylara getirilen %3'lük oy barajının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Batı Trakya Türklerinin Yunan Parlamentosunda gerektiği gibi temsili Yunanistan'ın aleyhine değil lehine olan bir durumdur.

Batı Trakya Türklerinin gönüllerinde yaralar açan sorunlardan biriside müftülük sorunudur. Yunanistan'daki müftülerin Türkiye'deki müftülerden farklı olarak bir çok görevinin daha olması onları özel bir statüye yükseltmiştir. Müftülük seçimi için demokratik yolların yani oylama yolunun kullanılmasını isteyen Türk azınlığına karşı Yunanistan, kendisi müftülük makamına atama yapmaktadır. Türk azınlığının kendi müftüsünü kendisinin seçme talebi son derece demokratik ve insani bir taleptir. Demokrasinin beşiği olarak adlandırılan Yunanistan'ın ise bu durumu gözden gelerek kendi müftüsünü ataması demokrasi ile bağdaşmayan bir durum yaratmaktadır.

Batı Trakya Türkleri kazançlarının büyük bir kısmını tarım yaparak sağlamaktadırlar. Tarıma dayalı ekonomiden dolayı Yunanistan egemenliğinin ilk yıllarında Batı Trakya'nın büyük bir kısmı Türklere aitti. Yıllar içerisinde Yunanistan'ın uygulamış olduğu politikalar neticesinde Batı Trakya Türkleri ellerindeki arazinin çok büyük bir kısmını kaybetmiştir. Batı Trakya Türkünün geçimlerini devam ettirebilmeleri için ekonomik alanda devletin desteğine ihtiyaçları vardır. Bu desteği göremedikleri gibi çokça aleyhte çıkartılan kanunlar ile çok zor duruma düşürölmüşlerdir.

Yunanistan, Türk azınlığına zaman zaman düşmanca bir tavır içinde olmuş ancak bu tavır son derece hatalıdır. Batı Trakya Türkleri haklarını her zaman demokratik yollar ile aramışlardır, Lozan Antlaşmasından sonra silaha sarılmamışlardır. Yunanistan, kendi sınırları dahilinde yaşayan bu azınlığı barışın tohumları olarak gördüğü takdirde iki ülkenin ilişkileri de son derece rahatlayacaktır. Batı Trakya Türkleri iki ülke arasındaki sorunlarda barış elçisi rolünü rahatlıkla üstlenebilir.

Batı Trakya Türkleri Yunanistan'ın bir sorunu değil aksine Yunanistan'ın en güzel renklerinden bir tanesidir. Aynı şekilde Lozan'da bize emanet edilen İstanbul Rumları da bizim içimizdeki en güzel renklerden bir tanesidir. Hiçbir millet birbirinden üstün veya aşağı da değildir, milletler birbirlerinin düşmanı da değildir. Bütün milletler ancak kaynaştıkları milletler kadar renkli olabilirler.

Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin önüne zorluklar çıkartıp onları göç yoluna sevk etmeden ziyade karşılıklı diyalog içerisinde olup sorunları birlikte çözmeleri gerekmektedir. Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin sorunlarını çözerek güç kaybetmez aksine herkesin mutlu olduğu koşullarda ortaya daha güzel sonuçlar çıkar.

Bu tezden çıkan tablonun geneline baktığımız zaman çok açık olan bir durum vardır ki o da Batı Trakya Türkleri Yunanistan'da hiçbir zaman hak etmedikleri muameleye maruz kalmışlardır ve kalmaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlü bir şekilde ayakta olması Batı Trakya Türklerinin en temel dayanağını oluşturmaktadır. Lozan Antlaşmasında Batı Trakya Türklerine sağlanmış hakların yegane gözeticisi ve savunucusu Türkiye Cumhuriyetidir. Öyle ki Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş senedi olan Lozan Antlaşması'nda dahi Batı Trakya Türklerinin hakları gözetilmiş ve yalnız bırakılmamışlardır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AHMET, İ.S., YILMAZ, BÖRKLÜ, M.Y., EREN, H., GÜLER, A., **Yunanistan'ın Etnik Yapısı ve Batı Trakya Türklüğü**, Aydınlar Ocağı Yayını, İstanbul, 2000.

AKBAY, C., **Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları İle Harbe Girişi**, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2014.

ALİOĞLU, C., **Dünden Bugüne Batı Trakya**, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa, 2005.

Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da Ve Anadolu'da Yunan Mezalimi (I). Balkanlar'da Yunan Mezalimi, T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara , 1995.

ATATÜRK, M.K., **Nutuk** (31.baskı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014.

AYDIN, S., **Balkanların Acı Yüzü**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2013.

AYDINLI, A., **Batı Trakya Faciasının İç Yüzü**, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, 2011.

AYIŞIĞI, M., **Belgelerin Işığında Milli Mücadele Tarihimiz**, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2012.

AYIŞIĞI, M., **Mareşal Ahmet İzzet Paşa Askeri ve Siyasi Hayatı**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013.

BALKAÇ, Z., **II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri'nin (Yunanistan Türkleri) Sosyal Ve Siyasi Durumları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1996.

BAŞ, H., **Unutulan Batı Trakya Türkleri**, Umay Yayınları, İzmir, 2005.

BATİBEY, K.Ş., **Batı Trakya Türk Devleti** (1919 – 1920), Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1979.

Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler, Batı Trakyalılar Derneği, Ankara, 1987.

BIYIKLIOĞLU, T., **Trakya’da Milli Mücadele**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

CEMAL PAŞA, (Hazırlayan: Alpay Kabacalı), **Hatıralar** (7.Baskı), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

CİHAN, S. S., **Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Türk Cumhuriyeti** (1.Baskı), Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul.

CİN, T., **Yunanistan’daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği**, Orion Kitabevi, Ankara.

ÇAVDAROĞLU, H. A., **Öncesi Ve Sonrası İle Lozan**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011.

DALBY, A., **Eleftherios Venizelos**, Akılçelen Kitaplar, Ankara, 2014.

DEDE, A., **Balkanlar’da Türk İstiklal Hareketleri**, Türk Dünyası Yayınları, İstanbul, 1978.

DEDE, A., **Tarih Ve Memleketim**, Trakya’nın Sesi Yayınları, İstanbul, 2004.

DEMİRBAŞ, H.B., **Batı Trakya Sorunu**, Arba Yayınları, İstanbul, 1996.

DEMİRCİ, S., **Belgelerle Lozan Taktik-Stratejik-Diplomatik Mücadele 1922-1923** (2.Baskı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2013.

ENGİN, V., **II.Abdülhamid ve Dış Politika** (5.Baskı), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011.

EREN, H., **Batı Trakya Türkleri (Lozan’dan Günümüze)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1995.

- ERICKSON, E.J., **Büyük Hezimet Balkan Harpleri’nde Osmanlı Ordusu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.
- ERICKSON, E.J., **Size Ölmeyi Emrediyorum! Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Ordusu** (3.Baskı), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2011.
- GENCER, A.İ., ÖZEL, S., **Türk İnkılap Tarihi** (15.Baskı), Der Yayınları, İstanbul, 2011.
- GÖRGÜLÜ, İ., (22 Nisan 2000), **Trakya’daki Milli Mücadelenin Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne Etkileri**, XI. Milli Egemenlik Sempozyumu, Edirne Ve Trakya’nın Ulusal Kurtuluş Savaşındaki Yeri, Önemi Ve Büyük Millet Meclisi Çalışmalarına Etkileri, TBMM Kültür, Sanat Ve Yayın Kurulu Yayınları, 2000, 41-56.
- GÜNDAĞ, N., **1913 Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- GÜNER, Z., **Trakya – Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1 Aralık 1918 – 13 Mayıs 1920)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998.
- HAKOV, C., (15 Şubat 2013), **Bulgaristan Ve Balkan Savaşları (1912-1913)**, 100.Yıldönümünde Balkan Savaşları ve Edirne, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 2013, 55 - 62.
- HALAÇOĞLU, A., **Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri (1912-1913)** (3.baskı), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014.
- HALAÇOĞLU, Y., EREN, H., **Batı Trakya**, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.
- HATİPOĞLU, M., **AB Üyesi Yunanistan’ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri Azınlığı Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar**, Türk Ocakları Aydın Şubesi, Aydın, 2005.

HATİPOĞLU, M.M., **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923 – 1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.

HAYTA, N., BİRBUDAK, T.S., **Balkan Savaşları'nda Edirne**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010.

İNÖNÜ., S., (Hazırlayan: Sabahattin Selek) **Hatıralar** (4.Baskı), Bilgi Yayınevi, 2014.

KAPTAN, E., **Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu**, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, 2002.

KARACAN, A.N., **Lozan** (3.Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

KAYRA, C., **Sevr Dosyası**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2011.

KOCA, M., **DR. Sadık Ahmet Fırtınası**, Batı Trakya Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, Bursa, 2012.

KOÇAK, Y., ÖZYİĞİT, E., **Batı Trakya Türk Cumhuriyeti “100. Yıl Anısına”**, Wizart Edutainment, İstanbul, 2014.

KOLEV, V., (15 Şubat 2013), **Balkan Savaşlarında Bulgaristan'ın Stratejik Hedefleri**, 100. Yıldönümünde Balkan Savaşları ve Edirne, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 51-54.

KURAT, A.N., **Türkiye ve Rusya XVIII. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşına Kadar Türk-Rus İlişkileri (1798-1919)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011.

KURTULUŞ, Ü., **Batı Trakya'nın Dünün Bugünü**, Sincan Matbaası, - , 1976.

KÜÇÜK, C., (6 Ekim 2003), **Lozan'a Göre Türkiye Dışındaki Azınlıklar**, 80. Yılında 2003 Penceresinden Lozan Sempozyumu, Türk Tarih Kurumu, 2003, 197-204.

- MCCARTHY, J., **Ölüm ve Sürgün** (2.Baskı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.
- OKAY, Yeliz (Ed.), (2014), **Türk – Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler**. BABALI, T., “2000’lerde Türkiye-Yunanistan İlişkileri Ve Türk Azınlığın Durumu: Gelmeyen Bahar” Doğu Kitabevi, İstanbul, 2014, 295-323.
- ORAN, B., **Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu** (İkinci Baskı), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.
- ORAN, B., **Yunanistan’ın Lozan İhlalleri**, Stratejik Araştırma Ve Etüdler Milli Komitesi, Ankara, 1999.
- Osmanlı Belgelerinde Batı Trakya**, T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, İstanbul, 2009.
- ÖKSÜZ, H., **Batı Trakya Türkleri**, Karam, Çorum, 2006.
- ÖMEROĞLU, A., **Batı Trakya Türkleri’nin Bölge Ekonomisindeki Yeri Ve Geleceği**, Diyalog Yayınları, İstanbul, 1998.
- ÖMEROĞLU, A., **Belgeler ve Olaylar Işığında Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek -I-**, Avcı Ofset, İstanbul, 1994.
- ÖMEROĞLU, A., **Osmanlı’dan Günümüze Batı Trakya Türkleri**, Atatürk-Venizelos Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul, 2013.
- ÖMEROĞLU, A., **Türk Devriminin Batı Trakya Türklerinin Azınlık Yaşamına Etkisi**, Analiz Basım, İstanbul, 2012.
- ÖZGÜÇ, A., **Batı Trakya Türkleri**, Kutluğ Yayınları, İstanbul, 1974.
- ÖZTUNA, Y., **93 ve Balkan Savaşları Avrupa Türkiye’sini Kaybımız Rumeli’nin Elden Çıkışı** (15.Baskı), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2013.
- SONYEL, S.R., **Gizli Belgelerle Lozan Konferansı’nın Perde Arkası** (2.Baskı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

SONYEL, S.R., **İngiliz Gizli Belgelerinde Türk – Yunan İlişkileri 1821-1923**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

ŞİMŞİR. B.N., **Lozan Günlüğü** (3.Baskı), Bilgi Yayınevi, 2014.

TOPUR, T., **Yunan’la Sirtaki**, İleri Yayınları, İstanbul, 2014.

TOSUN, R., **Türk – Yunan İlişkileri ve Türk – Yunan Nüfus Mübadelesi** (Üçüncü Baskı), Palet Yayınları, Konya, 2014.

TURAN, Ö., **Rodop Türklerinin 1878 Direnişi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000.

TÜRKEŞ – GÜNAY, U., **Türklerin Tarihi** (3.Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.

Türk – Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu, İnaf Uluslararası İlişkiler Ajansı, İstanbul, 1992.

UYAR, M., ERICKSON, E.J., **Osmanlı Askeri Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

YAZ, N., **Ağlayan Batı Trakya**, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul, 1986.

Sürelî Yayınlar

Batı Trakya’nın Kanayan Yarası: Eğitim, Batı Trakya’nın Sesi, Sayı 99, 2002, 2-5.

Batı Trakya’da Bizans Oyunları, Batı Trakya’nın Sesi, Sayı 13, 1989, 5-6.

BTS Ajansı, **Batı Trakya’da Eşitlik, Dostluk Ve Barış Partisi**, Batı Trakya’nın Sesi, Sayı 34, 1991, 6-7.

BTS Ajansı, **Batı Trakya’da Türkler Parti Kuruyor**, Batı Trakya’nın Sesi, Sayı 29, 1991, 3-4.

Batı Trakya Türkleri Eğitim Raporu, Batı Trakya’nın Sesi, Sayı 4, 1988, 28-33.

Dr. Sadık Ahmet’e Muhteşem Cenaze, Batı Trakya’nın Sesi, Sayı 73, 1995, 2-5.

KELAHMET, F., (27-29 Ocak 2007), **Yunanistan’da Müftülük Sorunu**, II. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi, BEBTTAB – Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2007, 45-81.

ORAN, B., **Türk-Yunan Azınlıklarının Eğitim ve Meslek Edinme Sorunları**, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Sayı 1-2, 1995, 51-57.

SEZER, H. E., **Lozan Andlaşması’nda Batı Trakya Türkleri, Azınlıklar ve Yunanlılar’ın İhlalleri**, Batı Trakya’nın Sesi, Sayı 64-65-66, 1994, 25-28.

ŞANLI, C., **Batı Trakya Türklerinin Gayrimenkul Mülkiyetine İlişkin Sorunlar**, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Sayı 1-2, 1995, 59-68.

ŞENTÜRK, C., (28-30 Ocak 2005), **Batı Trakya Türkleri’nin Eğitim Ve Din Sorunlarına Bir Bakış**, I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi, BEBTTAB – Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2005, 152-169.

ŞENTÜRK, C., (28-30 Ocak 2005), **Batı Trakya’da Müftülük Sorunu**, I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi, Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2005, 170-190.

İnternet Kaynakları

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, **Yasak Bölge Uygulaması**, <http://www.btddd.org.tr/sorunlarimiz/yasak-bolge-uygulamasi.html>, (Erişim Tarihi: 15.02.2016).

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, **Eğitim Sorunu**, http://www.btddbursa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=81&Itemid=84. (Erişim Tarihi: 22.03.2016).

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi, **Müftü Seçimi**, http://www.btddbursa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=79&Itemid=82, (Erişim Tarihi: 15.03.2016).

ÖZGEÇMİŞ

21 Aralık 1990 tarihinde İstanbul'un Şişli ilçesinde doğdum. Beykent Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü tamamladım. 2014 yılında Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde yüksek lisans eğitimime başladım.

Aday: Ahmet Can HACIOĞLU

